

STRATEŠKI PLAN RAZVOJA OPŠTINE BIJELO POLJE 2017-2021.godine

Bijelo Polje, 2017. godine

SADRŽAJ		
	UVOD	4
	REZIME	7
1.	ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	10
1.1.	Geografske karakteristike	10
1.1.1.	Položaj	10
1.1.2.	Reljef	10
1.1.3.	Geološki sastav	10
1.1.4.	Klima	11
1.1.5.	Hidrološke odlike	11
1.1.6.	Biodiverzitet	12
1.2.	Demografija, rad i socijalno staranje	12
1.2.1.	Demografski trend	12
1.2.2.	Starosna struktura stanovništva	14
1.2.3.	Polna i starosna struktura	14
1.2.4.	Organizovana struktura stanovništva	15
1.2.5.	Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti	16
1.3.	Analiza ekonomske situacije	17
1.3.1.	Ukupan prihod i dobitak-gubitak	17
1.3.2.	Uvoz i izvoz	20
1.3.3.	Privredna društva i preduzetnici	21
1.3.4.	Prioritetni sektori privređivanja	24
1.3.4.1.	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	24
1.3.4.2.	Industrija i usluge	29
1.3.4.3.	Turizam	31
1.4.	Analiza tržišta i radne snage	33
1.4.1.	Zaposlenost	33
1.4.2.	Nezapsolenost	35
1.4.3.	Socijalno staranje	40
1.4.4.	Stanovanje	42
1.4.5.	Standard stanovništva	42
1.5.	Društvene djelatnosti	42
1.5.1.	Obrazovni sistem	42
1.5.1.1.	Predškolsko vaspitanje	43
1.5.1.2.	Osnovno obrazovanje	43
1.5.1.3.	Srednje obrazovanje	43
1.5.1.4.	Visoko obrazovanje	44
1.5.2.	Zdravstveni sistem	44
1.5.3.	Kultura	46
1.5.4.	Sport	47
1.6.	Tehnička infrastruktura	48
1.6.1.	Saobraćajna infrastruktura	48

1.6.2.	Elektroenergetski sistem	48
1.6.3	Telekomunikacije i ICG	50
1.7	Životna sredina	52
1.7.1	Upravljanje otpadom	52
1.7.2	Upravljanje vodama	52
1.7.3	Kvalitet vazduha	53
1.7.4	Upravljanje resursima i njihovo očuvanje	53
1.8	Administrativni kapaciteti	55
1.9	Planska strateška dokumentacija	60
1.10	Potencijali za privlačenje starnih investicija	60
1.11	Budžetsko finansiranje	60
1.12	Analiza realizacije Strateškog plana razvoja opštine za prethodni srednjoročni plan	61
1.13	Usaglašenost nacionalnom strategijom	65
2	SWOT ANALIZA	67
2.1	Swot analiza radne snage	67
2.2	Swot analiza ekonomskog razvoja	69
2.3	Swot analiza socijalnih pitanja	71
2.4	Swot analiza životne sredine	73
	CILJEVI RAZVOJA U PERIODU 2017-2021	75
	Opšti cilj	76
	Opšti cilj 1	79
	Specifični cilj 1	80
	Specifični cilj 2	81
	Specifični cilj 3	86
	Specifični cilj 4	107
	Akcioni plan za sprovođenje strateškog plana razvoja 2017-2021 u 2017	111
	Akcioni plan za sprovođenje strateškog plana razvoja 2017-2021 u 2018	115

I POGLAVLJE

UVOD

Period od 2012-2016 godine za koji je donesen Strateški plan razvoja Opštine Bijelo Polje je istekao. Stoga je potrebno donijeti Strateški plan razvoja za naredni period 2017-2021 godine.

Strateški planovi opština se donose za period do 7 godina, uz obaveznu saglasnost Ministarstva ekonomije. Na osnovu ovakvog, zakonski određenog, vremenskog okvira u kojem se može donijeti strateški plan, ocjenjuje se, radi uporedivosti i stečenih iskustava, da je za Opštinu Bijelo Polje najcjelishodnije donijeti ga za period od 5 godina, odnosno za period 2017-2021. godine.

Strateški plan razvoja, kao regulacioni instrument, usmjeren je na uspostavljanje ravnoteže između razvojnih potencijala i mogućnosti njihove valorizacije u svim sferama društvenog života. Svrha donošenja Plana nije identifikacija ključnih problema, već iznalaženje mogućnosti za njihovo prevazilaženje.

Strateški Plan razvoja Opštine sadrži opis trenutnog stanja, analizu potencijalnih razvojnih mogućnosti, njihovu valorizaciju i davanje smjernica za njihovo što kvalitetnije korišćenje, u cilju podizanja standarda života stanovništva. Svrha izrade Strateškog plana razvoja je sveobuhvatna petogodišnja vizija lokalnog razvoja Opštine Bijelo Polje i stvaranje institucionalnog okvira za njenu kvalitetniju implementaciju.

U procesu planiranja primijenjen je participativni pristup, u kojem su sve zainteresovane strane, prije svega, predstavnici opštine Bijelo Polje, Vlade Crne Gore i drugih relevantnih institucija, sa lokalnog i državnog nivoa, uzeli aktivno učešće, dajući predloge i smjernice za definisanje ovog strateškog dokumenta.

Obzirom da izvjestan dio planiranih zadataka koji nije izvršen u prethodnom planskom periodu a još uvijek je aktuelan, biće prenesen u naredni planski period. Istovremeno, predmet narednog planskog perioda biće i nove mogućnosti korišćenje privrednih, prirodnih i ljudskih resursa, naročito u oblastima poljoprivrede, turizma, energetike, malih i srednjih proizvodnih preduzeća kojima se povećava zaposlenost, zaštite životne sredine i dr. S tim u vezi:

rješenjem predsjednika Opštine Aleksandra Žurića br. 01-9691 od 08.11.2016 godine formirana je Konsultativna grupa, koju čine predstavnici lokalne samouprave, javnih i privatnih institucija i organizacija, predstavnici NVO sektora, kao i eksperti iz pojedinih oblasti čime su mobilisani svi relevantni faktori i interesne grupe, koji svojim radom, iskustvom i uticajem mogu doprinijeti identifikovanju problema, potencijala, razvojnih šansi, razvojnih ciljeva, razvojnih prioriteta i mjera za njihovo ostvarivanje, za pojedine oblasti života i rada. Njen sastav je:

1. Petar Smolović, potpredsjednik Opštine, koordinator;
2. Nemša Omerhodžić, potpredsjednica Opštine, član;
3. Prof.dr Ana Lalević Filipović, profesor Ekonomskog fakulteta u Podgorici, član;
4. Prof.dr Velimir Rakočević, dekan Pravnog fakulteta u Podgorici, član;
5. Prof.dr Milivoje Radović, profesor Ekonomskog fakulteta u Podgorici, član;
6. Rešad Nuhodžić, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, član;
7. Fahrudin Begović, menadžer Opštine Bijelo Polje, član;
8. Slobodan Jelić, rukovodilac Službe menadžera biznis zona, član;
9. Džafer Gusinjac, sekretar Sekretarijata za preduzetništvo i ekonomski razvoj, član;
10. Dejan Luković, sekretar Sekretarijata za stam.komunalne poslove i saobraćaj, član;
11. Milanko Minić, direktor Direkcije za izgradnju i investicije, član;

12. Alida Nuhodžić, sekretarka Sekretarijata za finansije, član;
13. Saida Čikić, sekretarka Sekretarijata za lokalnu samoupravu, član;
14. Aleksandra Bošković, sekretarka Sekretarijata za uređenje prostora, član;
15. Jasmin Čorović, sekretar Sekretarijata za ruralni i održivi razvoj, član;
16. Violeta Obradović, direktorka Turističke organizacije Bijelo Polje, član;
17. Miloš Konatar, direktor Elektrodistribucije Bijelo Polje, član;
18. Milan Bulatović, direktor Doo Vodovod »Bistrica« Bijelo Polje, član;
19. Radenko Vujošević, direktor Doo Komunalno preduzeće »Lim« Bijelo Polje, član;
20. Abaz Dizdarević, vd direktora Centra za djelatnosti kulture Bijelo Polje, član;
21. Damjan Knežević, direktor Centra za sport i rekreaciju Bijelo Polje, član;
22. Dragić Rabrenović, direktor JU »Radio B.Polje«, član,
23. Hilmija Franca, direktor Doo »Meso – promet« Bijelo Polje, član;
24. Jezdimir Vujičić, direktor Doo »Eko Meduza« Bijelo Polje, član;
25. Ljubiša Bošković, direktor Doo »Sistem MNE« Bijelo Polje, član;
26. Hasan Ramović, direktor Doo »Put – Gross« Bijelo Polje, član;
27. Dejan Zejak, koordinator NVO« Centar za razvoj agrara«, član;
28. Željko Đukić, direktor NVO »Multimedijal Montenegro«, član;
29. Miloš Marić, direktor Elektro ekonomske srednje škole Bijelo Polje, član;
30. Sadik Šahman, direktor OŠ«R.B.Tršo« Lozna i predsjednik aktiva direktora škola, član;
31. Ida Četković, direktorica JU Dječiji vrtić »Dušo Basekić«, član,
32. Maida Dobardžić, direktorica JU Dom zdravlja Bijelo Polje, član;
33. Biserka Bulatović, direktorica JU Opšta bolnica Bijelo Polje, član;
34. Žarko Šebek, direktor ZZZCG PJ Bijelo Polje, član;
35. Admir Mustajbašić, direktor JU Centar za socijalni rad Bijelo Polje, član;
36. Edin Čeranić, NLB banka, član;
37. Nusret Džogović, član Sindikata Opštine Bijelo Polje, član.

Sa zadatkom da

- Nakon prikupljanja podataka u vezi sa postojećim stanjem razvoja opštine Bijelo Polje izanalizira i ocijeni prikupljene podatke;
- Nakon izrade Nacrta SWOT analize, ocijeni kvalitet izvršene analize i da prijedlog za njenu konačnu verziju;
- Utvrdi opšti cilj razvoja i strateške ciljeve sa prioritetima, mjerama i smjernicama za ostvarivanje Prijedloga Strateškog plana;
- Odredi orijentaciona sredstva za sprovođenje Prijedloga Strateškog plana, način njihovog obezbjeđivanja i druga pitanja od značaja za razvoj;
- Odobri Prijedlog Strateškog plana razvoja opštine Bijelo Polje, nakon diskusija i sastanaka;
- Prati implementaciju Strateškog plana razvoja opštine nakon usvajanja istog na sjednici Skupštine Opštine Bijelo Polje.

I rješenjem br.01-9692 od 08.11.2016. godine radna grupa za izradu Strateškog plana razvoja opštine Bijelo Polje za period 2017-2021 godine u sledećem sastavu:

1. Petar Smolović, potpredsjednik Opštine, koordinator,
2. Rešad Nuhodžić, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, član;
3. Milorad Rmandić, član Socijalnog savjeta Opštine Bijelo Polje, član,
4. Slobodan Jelić, rukovodilac Službe menadžera biznis zona, član
5. Dejan Luković, sekretar Sekretarijata za stam. – komun. poslove i saobraćaj, član,
6. Milanko Minić, direktor Direkcije za izgradnju i investicije, član,

7. Saida Čikić, sekretarka Sekretarijata za lokalnu samoupravu, član,
8. Marija Raičević, sam.savjetnik u Službi menadžera, član,
9. Fazila Polumenta, sam.savjetnik u Sekretarijatu za preduz. i ekonomski razvoj, član,
10. Violeta Obradović, direktorica Turističke organizacije Bijelo Polje, član,
11. Abaz Dizdarević, vd direktora JU Centar za djelatnosti kulture Bijelo Polje, član,
12. Damjan Knežević, direktor Centra za sport i rekreaciju Bijelo Polje, član,
13. Maida Dobardžić, direktorica JU Dom zdravlja Bijelo Polje, član,
14. Biserka Bulatović, direktorica JU Opšta bolnica Bijelo Polje, član,
15. Miloš Marić, direktor Elektro ekonomske srednje škole Bijelo Polje, član,
16. Žarko Šebek, direktor ZZZCG PJ Bijelo Polje, član;
17. Admir Mustajbašić, direktor JU Centar za socijalni rad Bijelo Polje, član.

Sa zadatkom da:

- Prikuplja podatake i informacije u vezi sa postojećim stanjem razvoja opštine Bijelo Polje i ostale potrebne podatke i dostavlja iste Konsultativnoj grupi za izradu Prijedloga Strateškog plana;
- Prikuplja podatke za izradu Nacrta SWOT analize i dostavlja iste Konsultativnoj grupi za izradu Prijedloga Strateškog plana;
- Priprema inicijalne verzije poglavlja Strateškog plana razvoja;
- Prikuplja i analizu komentara od strane Konsultativne grupe i unosi izmjene;
- Obavlja stručno – administrativne poslove i druge poslove za Konsultativnu grupu.

II POGLAVLJE

REZIME

Predlog Strateškog plana razvoja opštine Bijelo Polje za period 2017-2021 pripreman je na osnovu Pravilnika o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice Lokalne samouprave koji je donijelo Ministarstvo ekonomije 11.10.2016. godine.

Prema Pravilniku plan treba da bude struktuiran tako da sadrži uvod koji treba da pruži opšte informacije o potrebi i svrsi Strateškog plana za period za koji se donosi, informacije o očekivanim rezultatima koji će se ostvariti sprovođenjem plana, zatim kratak prikaz (siže) Strateškog plana, opštem cilju i specifičnim strateškim ciljevima i prioritetima i najznačajnijim očekivanim rezultatima radi lakšeg predstavljanja Strateškog plana, zatim analizu postojećeg stanja i Swot analizu, razvojne ciljeve opštine, godišnji Akcioni plan sa projekcijom za sledeću godinu uz opis planiranih projekata, način praćenja izvršenja i određene priloge od značaja za dalje razumijevanje situacije u opštini.

U pripremi ovog akta radna grupa formirana rješenjem predsjednika Opštine Aleksandra Žurića br.01-9692 od 08.11.2016. godine održala je 3 sastanka a konsultativna grupa formirana takođe rješenjem predsjednika br.01-9691 od 08.11.2016. godine održala je ____ sastanka.

Kao strateški ciljevi razvoja Opštine formulisani su:

Opšti cilj: Obezbeđenje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva a kao Specifični ciljevi:

1. Povećanje zaposlenosti nezaposlenog radnospospnog stanovništva starosti 19-40 godina i lica sa invaliditetom preko 15 %;
2. Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti (poljoprivreda, turizam i srednja, mala i mikro preduzeća u oblasti industrije i usluga);
3. Unapređenje društvenih djelatnosti i tehničke infrastrukture;
4. Dalji razvoj demokratskih odnosa dijaloga, tolerancije, multikulturalnih i međuljudskih, komšinskih odnosa.

Opšti cilj je više nego jasan svakom stanovniku i tom cilju teži svaki naš građanin.

Specifični ciljevi definišu koje sve aktivnosti je potrebno obaviti da bi se ostvario osnovni cilj. Prvo, to je povećanje zaposlenosti, za rad najspremnije kategorije stanovništva od 19-40 godina preko 15 % odnosno preko 1200 evidentirano nezaposlenih. Pritom se pristupa prethodnom utvrđivanju broja evidentirano nezaposlenih koji žele zaposlenje, koji su zato prijavljeni za razliku od onih koji samo žele da koriste benefite nezaposlenih.

Ako je prethodnom srednjoročnom periodu zaposlenost povećana 9,8 % (675 lica) onda je planski zadatak od 15 % (1200 lica) realan i očekivano izražen u taksativno planom pobrojanim mogućnostima koje čak nijesu obuhvatile moguća zaposlenja i boljim korišćenjem postojećih kapaciteta.

Drugo, što treba da doprinese stvaranju mogućnosti za nova zapošljavanja je i dinamičniji razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti: poljoprivrede, turizma, industrije i usluga. Ukupan prihod privrede treba da poraste sa 249 mil € u 2015-oj na 410 mil € (10,8 % prosječno godišnje) a akumulacija sa -1 mil na + 20 mil €.

Broj privrednih subjekata će porasti za 25 % (257) računajući i privredna društva i preduzetnike.

Treće što treba da poboljša je unapređenje društvenih djelatnosti i tehničke infrastrukture. Redosled prioriteta određen je planom: zdravstvena i socijalna zaštita, obrazovanje, zaštita životne sredine, rekonstrukcija električne mreže, rekonstrukcija vodovodne mreže i izgradnja novih vodovoda na ruralnom području., rekonstrukcija lokalne putne mreže, poboljšanje uslova za razvoj kulture i sporta, komunalno stambena djelatnost i adaptacija, rekonstrukcija i izgradnja objekata za društveni život na selu i u gradu i jačanje administrativnih kapaciteta.

Za ostvarivanje drugog i trećeg specifičnog cilja planirana su investiciona ulaganja u ukupnom iznosu od 133 mil € odnosno 12,7 % više od ostvarenih u prethodnom Srednjoročnom periodu a 11 % manje od planiranih za prethodni period.

Struktura planiranih ulaganja je :

Poljoprivreda	1.750.000
Turizam	32.229.750
Industrija i usluge	21.200.137
Svega privredne djelatnosti	55.179.887
Obrazovanje	9.554.700
Zaštita životne sredine	24.952.000
Rekonstrukcija električne mreže	3.741.585
Rekonstrukcija vodovodne mreže i izgradnja novih vodovoda	1.306.000
Rekonstrukcija putne mreže	10.740.000
Kultura i sport	5.013.000
Komunalno stambena djelatnost	6.057.500
Adaptacija, rekonstrukcija i izgradnja objekata za društveni život na selu i u gradu i jačanje administrativnih kapaciteta	6.802.000
Svega infrastruktura	68.166.785
Ukupno	123.346.672

Rekonstruisaće se svi školski objekti u dijelu kojim se poboljšavaju uslovi rada. Izgradiće se: Nova školska zgrada za osnovno i muzičko obrazovanje "Dušan Korać" i zgrade za 3 područna odjeljenja, dječiji vrtići na Zaimovića Livadama, Rasovu i Ravnoj rijeci, asfaltirati 50 km lokalnih puteva, rekonstruisati i izgraditi 14 vodovoda, rekonstruisati dotrajala električna mreža i izgraditi 11 trafostanica, izgraditi infrastruktura planirana Lokalnim planom upravljanja otpadom kao i I faza kolektora sa uređajem za prečišćavanjem otpadnih voda, izgraditi šetalište od vatrogasne jedinice do bivšeg „Transervisa“, sportski tereni na seoskim područjima, bazen za plivanje, urediti centralni trg, rekonstruisati dotrajala rasvjeta i izgraditi tamo gdje je mnogo nedostajala, zamijeniti osvetljenje štedljivim led sijalicama, rekonstruisati muzej, bioskop i galerija, izgradiće se još jedan stambeni objekat za socijalne slučajeve, rekonstruisaće se objekti za društveni život na selu i u gradu i dr.

Prema prikazanim investicijama proizašlo bi da se u privredne djelatnosti investira 44,7 % ukupno planiranih investicija. Međutim , mora se imati u vidu da su investicije u privredi

planirane na bazi trenutnih saznanja i ne sveobuhvatno. U poljoprivredi će vjerovatno biti investirano znatno više a moguće i u ostalim djelovima privrede.

Do kraja perioda vršiće se pripreme za izgradnju toplane u industrijskoj zoni za toplifikaciju grada i industrijske zone, uglavnom u režiji Javnog privatnog partnerstva.

U proteklom planskom periodu čak nijesu bile ni obuhvaćene investicije u privredi već je data sledeća napomena: „ u procesu izrade ovog planskog dokumenta nijesu definisani konkretni projekti za ovaj prioritet obzirom da će njihovi nosioci biti privatni investitori. U uslovima tržišne ekonomije treba ostaviti slobodu investitorima da definišu projekte i iste realizuju jer sav rizik poslovanja snose oni“.

Sada se više htjelo isprovocirati interesovanje za konkurentnim investicionim idejama koje bi mogle i substituisati ono što je planom predviđeno što takođe može biti i cilj planiranja.

Izvori sredstava za planirane investicije (osnovni) treba da budu:

Izvori sredstava	Iznos u €	%
Budžet Crne Gore	63.583.200	47,8
Budžet Opštine	11.527.500	8,7
Donacije	2.467.250	1,9
Fondovi EU	2.950.000	2,2
Privatni kapital	21.359.512	16,0
Krediti	31.120.000	23,4
Svega:	133.007.462	100.0

Dinamika investicionih ulaganja zavisi od započetih a nedovršenih investicija na početku perioda, aktuelnosti u zadovoljavanju određenih potreba, pripremljenosti projekata za realizaciju kao i težnje da se teret investiranja što ravnomjernije rasporedi.

Dinamika inestviranja uslovljena i finansijskim mogućnostima pojedinih izvora finansiranja u određenim periodima kao i od usklađenosti pripreme projekata sa procedurama donošenja Odluka o finansiranju izvođenja projekata.

Dinamika će se određivati godišnjim Akcionim planovima.

Dalji razvoj demokratskih odnosa, dijaloga i tolerancije multikulturalnih i međuljudskih, komšiskih odnosa kao specifičan cilj treba da stvara ambijent u kojem je jedino moguće ostvarivati sve prethodno pomenute ciljeve. Bjelopoljska sredina je šire poznata kao zdrava i napredna po ovim pitanjima. Međutim na ovom planu treba neprestano raditi i djelovati preventivno jer greške u ovom poslu je veoma teško ispravljati.

Namjera da se izlaganje kroz sva poglavlja potkrijepi podacima u samom tekstu a ne posebnim priložima učinjena je iz ubeđenja da se tako očuva koncentracija čitaoca i brže dođe do željenog saznanja.

III POGLAVLJE

1. Analiza postojećeg stanja

1.1. Geografske karakteristike

1.1.1. Položaj

Opština Bijelo Polje se nalazi na sjeveru Crne Gore, između 42° 55' i 43°10' sjeverne geografske širine i 19°30' i 20°05' istočne geografske dužine.

Prostire se na 924 km², pokrivajući 6,7% teritorije Crne Gore, što je čini četvrtom opštinom po površini u Crnoj Gori.

Pripada brdsko – planinskom dijelu sjeverne Crne Gore, okružena visokim planinama. Nalazi se između planina Bjelasice, Lise i Pešterske visoravni.

Graniči se sa crnogorskim opštinama Pljevlja, Mojkovac i Berane i opštinama Srbije: Prijepolje i Sjenica.

1.1.2. Reljef

Područje Opštine pripada brdsko-planinskom području sjeverne Crne Gore.

Oko 95% njene teritorije nalazi se iznad 650 m nadmorske visine. Središnjim dijelom, uz rijeku Lim, prostire se dolina dužine 12 km i širine 3 km, čija je najniža nadmorska visina 531m.

Gradsko jezgro Opštine nalazi se na dvije terase, nadmorske visine 575 i 620 m. Okolne planine, Bjelasica sa najvišim vrhom Crna Glava (2.137 m), Lisa (1.509 m) i Stožer (1.576 m), čine reljef Opštine veoma zanimljivim.

1.1.3. Geološki sastav

Područje Opštine sastoji se od stijena paleozojske i kvartalne starosti. Obod njene kotline sastoji se od stijena paleozojske starosti. Od stijenskih masa najčešći su škriljci sive i crne boje. Dno kotline sastavljeno je od stijena kvartalne starosti.

Gornja terasa Lima zasuta je poluvijalnim i deluvijalnim sastojcima, a čine je pjeskovita i prašinasta glina i šljunak, čiji su slojevi slabo vezani i paleozojske su starosti.

Srednja terasa Lima je najrasprostranjenija, i na njoj je Opština najvećim dijelom pozicionirana. Sastoji se od pijeska, malo prašinastog i zaglinjenog, i šljunka slabo sortiranog razne granulacije. Donja terasa ima iste sedimente kao srednja.

Prema stabilnosti, tereni su svrstani u stabilne, uslovno stabilne i nestabilne. Stabilni tereni su oni koji imaju postojana svojstva stijenskih masa pri izvodjenju radova na njima. To su poluvezani i nevezani sedimenti koji čine ravničarski dio terena. Uslovno stabilni tereni su oni gdje svako zasijecanje, kvašenje i novo opterećivanje može izazvati deformacije reljefa.

U pogledu seizmičnosti, područje Opštine se svrstava u 7-8 stepeni seizmičnosti, pri čemu koeficijent ubrzanja, za period od 100 godina, iznosi $0,063 \text{ cm/s}^2$. Nestabilne padine, strmi odsjeci, tereni sa visokim nivoom podzemnih voda su seizmički više ugroženi.

1.1.4. Klima

Opština ima umjereno kontinentalnu klimu sa jasno izraženim godišnjim dobima, pri čemu je jesen toplija od proljeća, što pogoduje sazrijevanju biljnih kultura.

Bjelopoljska kotlina je okružena planinskim masivima koji utiču na klimu, pojavu temperaturnih razlika, tišinu, atmosferske padavine i magle u jesenjim, zimskim i prolječnim mjesecima. Prosječna temperatura u proljeće je $8,7^{\circ}\text{C}$, u toku ljetnjih mjeseci $16,9^{\circ}\text{C}$, na jesen $9,4^{\circ}\text{C}$ i u zimskom periodu $0,1^{\circ}\text{C}$.

U vrijeme duvanja zapadnih i sjeverozapadnih vjetrova ima dosta padavina, sa godišnjim prosjekom 940 litara po m^2 , bez većih kolebanja u pojedinim godinama. Padavine su ravnomjerno rasporedjene u toku godine, tako da nema izrazito sušnih ili izrazito vlažnih perioda. Najviše padavina ima u novembru, a najmanje u maju. Sa povećanjem nadmorske visine raste i količina padavina, tako da ogranci Bjelasice dobijaju oko 1.500 mm padavina godišnje. Godišnji prosjek je 109 kišnih, 21 sniježnih, 23 vedrih i 135 oblačnih dana.

1.1.5. Hidrologija

Najznačajniji hidrografski potencijal u Bijelom Polju je rijeka Lim, koja kroz Opštinu protiče srednjim tokom, dužine 40 km, sa prosječnim proticajem $70,2 \text{ m}^3/\text{sek}$.

Najveće pritoke Lima su Ljubovidja dužine 35 km i Bjelopoljska Bistrica dužine 23 km. Od manjih pritoka, na urbanom području, najznačajnije su: Lješnica, Lipnica, Sljepašnica i Boljanska rijeka.

Jedan od većih izvora nalazi se pri ušću Boljanske rijeke u Lim ($5,51 \text{ lit/sec}$), koji je kaptiran i koristi se za vodosnabdijevanje. Ostali izvori su manje izdašnosti, najčešće $0,1 \text{ lit/sec}$. Najveći izvor nalazi se u podnožju Bjelasice sa kojeg se snabdijeva grad, prigradska i druga naselja kroz koja prolazi cjevovod do grada, čiji je kapacitet 400 lit/sec .

Mineralni i termalni izvori su registrovani u Nedakusima, u dolini rijeke Sljepašnice, u gornjim Nedakusima, Rajkovićima, Dobrom Dolu, Dubravi, Papama i Bučju. Iako male izdašnosti, značajniji izvor nalazi se u Čeoču sa $0,1 \text{ lit/sec}$, koji je kaptiran za industrijsku preradu u fabrici „Rada“. Pored mineralnih, u Nedakusima su registrovani i značajni termalni izvori. Takođe, u krugu fabrike za preradu voća i povrća Doo „Eko-meduza“, nalazi se kaptiran izvor mineralne vode izdašnosti $0,8 \text{ lit/s}$.

1.1.6. Biodiverzitet

Tipovi i kvalitet zemljišta, geološki sastav terena, klima, reljef, erozivni uticaji, determinišu brojnost i strukturu biljnog i životinjskog svijeta. Na fluvijalnim terasama oko Lima najzastupljeniji su voćnjaci i njive, a na padinama voćnjaci, šume i livade. Najznačajnije asocijacije čine listopadne šume. Na pojasu hrasta nadovezuje se pojas bukve, a na visini od 1.000 m jela.

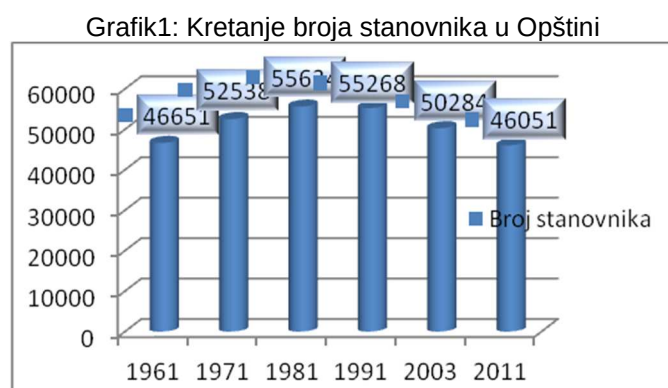
Na okolnim planinama su prisutni divokoze, medvjedi, vukovi, lisice, srne, jeleni i mufloni, a od ptica: orlovi, sove, gavranovi i dr. Od stoke se najviše uzgajaju goveda, a u višim predjelima ovce.

U rijekama Limu, Bistrici i Ljubovidji zavidan je riblji fond plemenitih vrsta, i to pastrmke, lipljena i skobalja.

1.2. Demografija, rad i socijalno staranje

1.2.1. Demografski trend

Stanovništvo, odnosno njegov broj i struktura, predstavlja najznačajniji faktor društvenog razvoja na svim nivoima. Nepovoljne demografske procese, koji se ogledaju u migraciji iz ruralnih ka urbanim sredinama i pražnjenju nedovoljno razvijenih područja, što potkrepljuju i podaci iz popisa stanovništva 2003. i 2011. godine, uslovlila je nedovoljna valorizacija značajnih prirodnih, privrednih i humanih potencijala opština, sjevernog regiona pa i Bijelog Polja. Naime, broj stanovnika u Opštini je konstantno rastao do 1981. godine, da bi nakon toga uslijedio pad.

Izvor: Zavod za statistiku CG-MONSTAT, 2011. godina

Do kraja 2016 godine, ukupan broj stanovnika na teritoriji opštine Bijelo Polje iznosi 44.155, što čini 7,43 % ukupne crnogorske populacije. Gustina naseljenosti je 47,8 stanovnika/km², što je više od crnogorskog prosjeka (45,15 st/km²).

Trend smanjivanja broja stanovnika nastavljen je i nakon popisa 2011 godine tako da je za sledećih 5 godina broj smanjen za 4,1 % ili za 1900 odnosno godišnje 0,82 % ili 380.

Opadanje broja stanovnika i nakon popisa 2011 godine uzrokovano je padom vitalnog indeksa sa 141 na 1,03 odnosno prirodnog priraštaja sa 207 na 115. Uz to veći uzročnik, opadanja broja stanovnika je nepovoljan odnos između broja odseljenih i doseljenih. Naime, odseljeno je za 5 godina 2978 ali je doseljeno svega 963, odnosno 2015 manje nego što je odseljeno. I tako dok je broj živorođenih i doseljenih porastao za 3807 stanovnika broj umrlih

i odseljenih je takođe porastao ali za 5707 pa se broj stanovnika na kraju perioda u odnosu na popis 2011 godine smanjio za 1900. Daje se pregled kretanja broja stanovnika:

Tabela 1: Promjene broja stanovnika po godinama

Godina	Živo rođeni			Umrli			Vitalni indeks	Prirodni priraštaj	Doseljeni	Odseljeni
	Muški	Ženski	Svega	Muški	Ženski	Svega				
V-XII										
2011	191	178	369	153	151	304	1,21	65	104	334
2012	256	248	504	227	208	435	1,16	69	216	536
2013	247	242	489	268	237	505	0,97	-16	125	521
2014	280	229	509	248	215	463	1,10	46	162	494
2015	247	230	477	267	257	524	0,91	-47	147	460
2016	250	246	496	263	235	498	1,00	-2	209	633
E	1471	1373	2844	1426	1303	2729	1,03	115	963	2978

Posmatrano po opštinskim područjima, još je jače izražen problem depopulacije, a u pojedinim naseljima ovih područja poprima zabrinjavajuće dimenzije. Ni nakon popisa stanovništva 2011 godine taj problem nije manje izražen, naprotiv.

Tabela 2. Broj stanovnika 2011 u odnosu na popis 2003 (%).

Područje	%	Naselje	%
Cerovo	69,4	Radojeva Glava	9,5
Pavino Polje	72,2	Džafića Brdo	16,6
Goduša	75,3	Kovren	22,7
Brzava	74,9	Mioče	26,0
Tomaševo	75,3	Ostrelj	29,5
Ravna Rijeka	79,7	Crhalj	31,0
Godijevo	80,3	Crniš	34,5
Ivanje	82,6	Barice	35,0
Kanje	83,4	Pali	46,6
Crhlje	86,0	Pavino Polje	47,8
Zaton	87,7		
Lozna	88,7		
Bistrica	91,0		

Izvor: Zavod za statistiku CG-MONSTAT, 2011. godina

Ako se analizira tendencija odseljavanja stanovnika za proteklih 5 godina ono je bilo u izvesnom opadanju skoro do kraja perioda, sve do 2016 godine, kada je lansirana informacija o spektakularnim mogućnostima boljeg života i zapošljavanja u Njemačkoj. Tada je došlo do značajnijeg odliva stanovništva 36,7 % većeg nego prethodne godine. Međutim ispostavilo se da to nije bilo baš tako pa se jedan broj odseljenih vratio. Savremena migraciona dinamika stanovništva uslovljena je kompleksom društveno ekonomskih, kulturnih, bioloških, vjerskih i drugih faktora. Novija kretanja stanovništva imaju druge motive, tokove i kvalitativne strukture migranata u odnosu na migracije izazvane ratovima i njihovim posledicama. Riječ je o migracijama pojedinaca i porodica u druge regione ili mjesta radi zapošljavanja, školovanja djece i boljih uslova za život i rad.

Pomjeranja stanovništva u okviru bjelopoljskog kraja motivisano je približavanjem i naseljavanjem u grad koji je ekonomski, kulturni, saobraćajni i politički centar ovog kraja.

Po popisu 2011. godine, u Bijelom Polju ima 137 naselja, od kojih je 18 u urbanom, a 119 na seoskom području. Sada u urbanim naseljima živi 55,45%, a u ruralnim 44,55% stanovnika.

1.2.2 Starosna struktura stanovništva

Jedna od najvažnijih struktura stanovništva je starosna struktura, budući da ima snažan uticaj na društveno-ekonomski razvoj određene populacije. Starenje stanovništva ima negativne implikacije na dalji demografski i privredni razvoj. U demografskom pogledu, proces starenja stanovništva negativno utiče kako na ukupno kretanje, tako i na strukturu stanovništva. U ekonomskom smislu, starenje stanovništva utiče na kretanje broja radno sposobnog stanovništva, odnosno na stepen aktivnosti ukupnog stanovništva.

Prema popisu iz 2011. godine, prosječna starost stanovništva u opštini Bijelo Polje iznosi 36,1 godinu.

Tabela 3. Uporedna analiza starosne strukture stanovništva

God.starosti	Br.stan. u B.Polju	%	Br.stan.u C.Gori	%
0-19	12644	28,6	163820	26,3
20-64	26061	59,0	345494	55,4
65 i više	5450	12,4	114433	18,3
Ukupno:	44155	100,0	623747	100,0

Izvor: Zavod za statistiku CG-MONSTAT, 2011. godina

U odnosu na starosnu strukturu stanovništva Crne Gore, starosna struktura stanovništva Opštine ima neznatna pozitivna odstupanja: +2,3; +3,6 i +5,9 procentnih poena po prikazanim starosnim grupama. Međutim, bez obzira na ovu činjenicu, stanovništvo Opštine spada u kategoriju starijeg stanovništva, što zahtijeva ozbiljan pristup ovom problemu, u smislu vođenja adekvatne populacione politike.

U prilog gore navedene konstatacije je i indeks starenja populacije, koji iznosi 61,0 ukazujući da se i u narednom periodu može očekivati nepovoljan trend, usljed negativnih promjena u broju populacije. Posmatrajući po polu, negativna komponentna starosne strukture je izraženija kod ženske populacije sa prosječnom starošću 37,1 godinu, u odnosu na mušku populaciju, gdje je prosjek 35,1 godinu.

Ujedno, starosna struktura je nepovoljnija u ruralim područjima, sa prosječnom starošću 37,1 u odnosu na gradsko područje, gdje je prosjek 35,1 godina starosti.

1.2.3 Polna i starosna struktura stanovništva

U strukturi stanovništva prema polu u Opštini nešto veće učešće ima muška populacija, koja čini 52 % ukupne populacije. Ovo je pozitivan pokazatelj, imajući u vidu da razlika nije značajna i da je struktura dosta ujednačena. Posmatrano po starosnim grupama, najmanja razlika je zastupljena u populaciji od 55 do 59 godina (0,2 u korist muškaraca), a najveća u populaciji preko 65 godina, i iznosi 0,35 u korist žena.

Tabela br. 4: Polna i starosna struktura stanovništva

	0-19	%	20-64	%	65 +	%
Muški	6514	51,5	13532	51,9	2215	40,6
Ženski	6130	48,5	12529	48,1	3235	59,4
Svega	12644	100,00	26,061	100,0	5450	100,0

1.2.4. Obrazovna struktura stanovništva

Potreba za analizom obrazovne strukture stanovništva proizlazi iz činjenice da postoji veoma visok stepen korelacije između obrazovnog nivoa stanovništva i stepena društveno-ekonomskog razvoja.

U obrazovnoj strukturi stanovništva, najveće učešće ima stanovništvo srednjeg obrazovanja (47,5 %) a zatim osnovnog (28,5 %). Stepen pismenosti, ako se i stanovništvo sa nepotpunom osnovnom školom računa kao pismeno, je 97 %, a stepen akademskog obrazovanja je 6,7 %.

U odnosu na obrazovanu strukturu stanovništva u Crnoj Gori i obrazovna struktura stanovništva je nepovoljnija jer su stanovnici svih stepena stručnosti od srednjeg do postdiplomskih studija veći u Crnoj Gori a svi stepeni ispod srednjeg manji.

Tabela br.5 Obrazovna struktura stanovništva (starosti 15 i više godina)

Rb	Stepen obrazovanja	Bijelo Polje	%	Crna Gora	%
1	Bez školske spreme	1110	3,0	11324	2,3
2	Nepotpuna osnovna škola	3714	10,2	36783	7,3
3	Osnovno obrazovanje	10344	28,4	104415	20,0
4	Srednje obrazovanje	17227	47,3	260277	51,9
5	Više obrazovanje	1475	4,0	26170	5,2
6	Visoko obrazovanje	2051	5,6	49469	9,9
7	Postdiplomske studije	66	0,2	3000	0,6
8	Doktorat	18	0,1	964	0,2
9	Osnovne akademske studije	133	0,4	2756	0,5
10	Osnovne primijenjene studije	67	0,2	1343	0,3
11	Postdiplomske specijalističke studije	55	0,1	1528	0,3
12	Postdiplomske magistarske studije	22	0,1	713	0,1
13	Ostalo (bez izjašnjenja)	170	0,4	2536	0,4
14	Svega	36452	100,00	501278	100,00

Napomena: Izvjestan (nepoznat) broj lica moguće da pripada u više kategorija pa se podaci moraju rezervisano posmatrati

Grafik 5: Obrazovna struktura stanovništva

Izvor: Monstat, Statistički godišnjak CG 2011

1.2.5 Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti

Pod aktivnim stanovništvom se, prema međunarodnoj teoriji i praksi, tretira populacija u granicama starosti od 15-65 godina. U Bijelom Polju tu starost ima 28278 stanovnika.

Ekonomski, odnosno radno aktivno stanovništvo, se smatra stanovništvo koje doprinosi ili je raspoloživo da doprinese proizvodnji roba i usluga.

Prema procjeni na kraju proteklog planskog perioda radno aktivno stanovništvo čini 12116 ili 27,4 % ukupnog stanovništva.

U radno aktivno stanovništvo obuhvaćeni su zaposleni prema evidenciji Monstata i nezaposleni prema evidenciji Zavoda za zapošljavanje. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti prikazana je sledećom tabelom:

Tabela br.6 Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti prema 3 zadnja popisa

Rb	Kategorija	2003	%	2011	%	2016 (p)	%
1	Djeca do 15 godina	11139	22,2	9608	20,9	9211	20,9
2	Aktivno stanovništvo 15-65	20607	41,0	14733	32,0	12116	27,4
3	Neaktivno stanovništvo	18538	36,8	21710	47,1	22828	51,7
	-Domaćice i ostali neaktivni	9682	19,2	11339	24,6	12884	29,2
	-Penzioneri sa prihodima od imovne	5430	10,8	6359	13,8	6097	13,8
	-Studenti i učenici	3426	6,8	4012	8,7	3847	8,7
4.	Svega (1+2+3)	50284	100,0	46051	100,0	44155	100,0

Evidentan je rast neaktivnog stanovništva koje sačinjavaju 3 kategorije: studenti i učenici, penzioneri sa prihodima od imovine kao i domaćice i ostala neaktivna lica.

Broj neaktivnog stanovništva porastao je za prethodnih 5 godina 5,1 %. Iako je broj zaposlenih porastao za 9,7 % rast broja nezaposlenih je za isto vrijeme iskazan u visini od 13,0 % usled većeg prijavljivanja nezaposlenih radi ostvarivanja određenih socijalnih prava.

Ranjive grupe stanovništva opštine obuhvataju: lica preko 50 godina, lica sa invaliditetom, lica bez obrazovanja, nezaposlena lica preko 2 godine, Romi i osipnici.

Narednom tabelom prikazuje se broj stanovnika po pomenutim ranjivim grupama :

Tabela br.7 Uporedni pregled ranjivih grupa stanovništva Bijelo Polje-Crna Gora

Kategorija	Bijelo Polje	%	Crna Gora	%
Stanovništvo prko 50 godina	14073	70,7	198369	76,7
Lica sa invaliditetom	490	2,5	12300	4,8
Lica bez obrazovanja	2460	12,4	8149	3,2
Lica nezaposlena preko 2 godine	1931	9,7	30900	11,9
Romi ili dr Egipćani	334	1,7	8305	3,2
Osipnici	596	3,0	596	0,2
Svega	19884	100,0	258629	100,0

U odnosu na strukturu grupa ranjivosti u Crnoj Gori Bijelo Polje ima nešto drugačiju strukturu: manje učešće stanovništva preko 50 godina, manje učešće lica sa invaliditetom, manje učešće nezaposlenih preko 2 godine čekanja a samo veće učešće lica bez obrazovanja. Učešće Bijelog Polja u ranjivim grupama Crne Gore je 7,7 %.

Mjerama lokalne i državne politike socijalno-ekonomski položaj ranjivih grupa je donekle olakšan naročito za određene kategorije.

Pravo na novčanu naknadu ima osiguranik koji prije prestanka radnog odnosa ima staž osiguranja od najmanje 12 mjeseci neprekidno ili sa prekidima u poslednjih 18 mjeseci u iznosu od 77,20 €.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja uvelo je staračke naknade za poljoprivrednike preko 65 godina u iznosu od 60 € mjesečno.

Lica sa invaliditetom imaju pravo na naknadu za nezaposlenost u iznosu 77 € mjesečno a ako se zaposle imaju subvenciju preko poslodavca 75 % isplaćene zarade kao i na pokriće troškova asistenta, troškova prilagođavanja radnog mjesta, i na kredite pod povoljnijim uslovima. Na teret lokalne zajednice imaju pravo na jednokratnu pomoć za rješavanje osnovnih potreba prema Pravilniku a koje se kreću od 60 do 150 € zavisno od broja članova domaćinstva.

1.3. Analiza ekonomske situacije

1.3.1 Ukupan prihod i dobit-gubitak

Karakteristika kretanja bjelopoljske privrede u proteklom srednjoročnom periodu je gotovo stalni uzlazni trend iz godine u godinu. Za 4 godine ovog perioda bjelopoljska privreda je prešla put od 179,4 miliona € ukupnog prihoda u 2011 do zaključno sa 2015-om 249,6 miliona što predstavlja rast od 39,1 % ili prosječno 9,8 % godišnje.

Rast je po godinama uglavnom ujednačen, što govori o njenoj stabilnosti:

Tabela br. 8 Ukupn prihod po godinama u €

Godina	Ukupan prihod	Bazni indeks		Lančani indeks u E	
2011	179.363.847		-		-
2012	186.740.617	12/11	104,1	12/11	104,1
2013	192.504.367	13/11	107,3	13/12	103,1
2014	225.161.268	14/11	125,5	14/13	117,1
2015	249.571.409	15/11	139,1	15/14	110,8

Struktura privrede je za to vrijeme imala izvesnih promjena pa je sa stanovišta ostvarivanja strateških razvojnih ciljeva potrebna određena analiza:

Tabela br.9 Ukupan prihod po sektorima privređivanja u €

Rb	Sektor	2011		2012		2013		2014		2015	
			%		%		%		%		%
1	Poljoprivreda i ribarstvo	51.599.790	2,8	56.616.532	30,3	69.396.624	36,0	88.608.353	40,7	62.906.911	25,2
2	Prerađivačka industrija	30.075.262	16,8	25.519.814	13,7	25.230.952	13,1	32.318.703	11,0	33.977.027	13,6
3	Građevinarstvo	7.219.729	4,0	6.808.137	3,6	8.680.004	4,5	9.457.667	3,4	7.878.096	3,0
4	Trgovina na veliko i malo	75.710.098	42,7	81.890.126	43,9	71.699.750	37,2	83.712.115	37,51	126.329.027	50,6
5	Saobraćaj i skladištenje	3.779.788	2,1	3.596.025	1,9	4.524.737	2,4	5.154.279	2,0	5.575.265	2,3
6	Usluge smještaja i ishrane	1.661.667	0,9	1.440.302	0,8	1.864.810	1,0	2.157.652	1,1	2.386.714	1,0
7	Snadbijevanje vodom i upravljanje otpadom	2.176.038	1,2	3.058.984	1,6	2.853.923	1,5	2.579.160	1,7	2.642.345	1,1
8	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	2.332.151	1,3	4.270.347	2,3	5.037.686	2,6	2.496.668	0,2	4.620.237	1,9
9	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	80.299	0,0	142.178	0,1	323.124	0,2	469.626	0,2	501.010	0,2
10	Ostale uslužne djelatnosti	601.313	0,3	588.680	0,3	6954.580	0,4	979.426	0,4	1.043.349	0,4
11	Ostalo	3.353.364	1,9	2.809.491	1,5	1.859.232	1,1	1.518.340	1,8	1.711.428	0,7
12	Svega	179.363.847	100	186.740.617	100	192.504.367	100	229.451.989	100	249.571.409	100

Ovi rezultati su ostvareni uz povećanu zaposlenost u privrednim sektorima od 7,8 % što upućuje na zaključak o izvesnom rastu produktivnosti rada u tom periodu.

Dominatno mjesto u Strukturi privrede ima Sektor trgovina na veliko i malo i opravka motornih vozila 50,6 % zatim Poljoprivreda i ribarstvo 25,2 % i Prerađivačka industrija 13,6 %. Turizam kao Strateška privredna grana izražen kroz rezultate Sektora usluga smještaja i ishrane učestvuje u ukupnom prihodu privrede svega sa 1 %. Za to vrijeme broj posjetilaca je rastao 34,7 % a noćenja opao 35,3 %.

Akumulativna sposobnost privrede izražena profitom ili gubitkom daje nešto drugačiju sliku po sektorima nego što je daje ukupan prihod. Daje se i pregled tih rezultata:

Tabela br. 10 Neto rezultat po sektorima privređivanja u €

Rb.	Sektori	2011	2012	2013	2014	2015
1.	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	-487,949	1.177,384	1.739,294	3.130,310	2.000,677
2.	Prerađivačka industrija	-911,084	-1.324,298	-537,662	-1.103,267	223,879
3.	Građevinarstvo	66,013	-139,197	-600,608	171.211	287,386
4.	Trgovina na veliko i malo	788,835	956,793	1.177,359	2.626,677	2.531.663
5.	Saobraćaj i skladištenje	-76,359	-22,977	-7,195	174,590	80,269
6.	Usluge smještaja i ishrane	-153,793	-273,309	-254,753	-207.476	-189,749
7.	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	60,783	-11.903,843	-6.831,811	40,802	47,195
8.	Administrativne, pomoćne i uslužne djelatnosti	1,457	-1,708	-2,362	-16.450	-11,730
9.	Snadbijevanje vodom i upravljanje otpadom	-303,381	-879.556	-124,772	-455,124	-137,272
10.	Ostale uslužne djelatnosti	-29,612	-29,444	14,550	49,254	71,188
11.	Svega	-1.045,090	-4.754,321	-5.427,924	4.239,202	4.903,476

Tek u posljednje dvije godine akumulativna sposobnost privrede ima pozitivan rezultat i uzlazni trend ostvarivanja. Svi sektori izuzev Sektora usluga smještaja i ishrane, Sektora administrativne, pomoćne i uslužne djelatnosti kao i Sektora usluga snadbijevanja vodom i upravljanja otpadom iskazuju pozitivan neto rezultat poslovanja.

Mjerena odnosom neto i bruto rezultata akumulativna sposobnost privrede u 2015-oj godini izražena je sa 1,96 %.

1.3.2. Uvoz i izvoz

Privreda Bijelog Polja je uvozno zavisna. Iako je izvoz rastao većom dinamikom od uvoza u proteklom srednjoročnom periodu, stepen pokrivenosti uvoza izvozom porasla je samo sa 3,5 % na 8,2 %.

Dvadeset značajnih privrednih subjekata imalo je uvoz 264,6 a izvoz svega 21,7 mil €.

Prikazuje se kretanje uvoza i izvoza po godinama proteklog planskog perioda:

Tabela br.11 Pregled uvoza i izvoza po godinama

Godina	Uvoz		Izvoz		Stepen pokrivenosti uvoza izvozom
2012-2016	Iznos	Bazni indeks	Iznos	Bazni indeks	%
2011	37.916,018	100,0	1.312,985	100,0	
2012	47.806,276	126,0	2.074,110	158,0	4,3
2013	52.898,911	139,5	3.242,941	247,0	6,1
2014	54.659,817	144,2	6.478,942	493,5	11,9
2015	54.569,204	143,9	4.842,835	318,7	8,9
2016	54.683,300	144,2	5.071,428	386,2	9,3
Svega(2012-2016)	264.617,509		21.710,256		8,2

Struktura uvoza i izvoza po privrednim društvima za period 2012-2016 prikazuje se tabelom:

Tabela br.12 Pregled uvoza i izvoza po privrednim društvima

Rb.	Privredna društva	Uvoz 2012-2016	Izvoz 2012-2016
1	„Mesopromet“	153.401,540	17.889,069
2	„Put Gros“	37.869,855	574.558
3	„Bravera“	23.475,306	29,740
4	„Mikromont“	12.922,418	195.707
5	„Imperijal“	6.131,968	86.364
6	„Peštan“	4.201,135	783
7	„Elektronika-komerc“	4.930,225	131
8	„Solaris“	3.381,030	574.942
9	„Bjelasica Rada“	1.509,944	11.134
10	„Gradišta komerc“	2.134,515	124.928
11	„Inžinjering promet“	1.591,818	-
12	„Unipred“	1.114,940	784
13	„Merkator“	1.577,153	7.046
14	„Alegro“	414.066	15.924
15	„Pegaz“	27.216	150
16	„Milka MDK“	178.956	-

17	„Nitri“	18.815	-
18	„Eko Meduza“	102.837	-
19	Šik „Lim“	106.213	2.091.038
20	„Mikro grupa Montenegro“	940,021	68.792
21	„Zlajić“	4.097	-
22	„Matino-Kompani“	6.835,443	39.160
23	„Mesopromet Marketi“	1.747.998	-
	Svega:	264.613,507	21.710,256

Učešće uvoza Bijelog Polja u ukupnom uvozu Crne Gore je 2,65 % a izvoza 1,56 %. U odnosu na prethodni period uvoz ima tendenciju povećanja učešća sa 2,1 % na 2,65 % a izvoz smanjenja sa 2,9 % na 1,56 % u Crnogorskom uvozu odnosno izvozu.

1.3.3 Privredna društva i preduzetnici, prema veličini, oblicima organizovanja i djelatnostima

Bijelo Polje ima 1316 privrednih subjekata. Prema oblicima organizovanja njihova struktura je:

Tabela 13 Broj privrednih subjekata po oblicima organizovanja

1.	Akcionarska društva	4
2.	Djelovi akcionarskih društava u Bijelom Polju čija su sjedišta van Bijelog Polja	24
3.	Društva sa ograničenom odgovornošću	802
4.	Djelovi društava sa ograničenom odgovornošću u Bijelom Polju čija su sjedišta van Bijelog Polja	48
5.	Svega: (1-4)	878
6.	Preduzetnici	438
7.	Svega. (5+6)	1316

Tabela 13 a: Broj privrednih subjekata prema veličini

1	Velika preduzeća (preko 250 radnika)	1
2	Srednja preduzeća (50-250 radnika)	5
3	Mala preduzeća (5-50 radnika)	154
4	Mikro preduzeća (0-5 radnika)	718
5.Svega: (1-4)		878
6	Preduzetnici	438

Svega: (5+6) 1316

Uvid u trendove otvaranja i zatvaranja preduzeća i preduzetnika u zadnje 3 godine ostvaruje se tabelama:

Tabela br. 14 Promjene broja privrednih društava u posljednje 3 godine planskog perioda

Prijavljeno	Prijavljena Doo od 01.01.2014-31.12.2016. god.			
	2014	2015	2016	Ukupno
Ugostiteljstvo	23	29 (30)	20	72 (30)
Proizvodnja	5	7 (9)	8	20 (9)
Usluge (zanatske)	6	1	7	14
Trgovina	47 (38)	43 (54)	68 (77)	158 (169)
Svega	81 (38)	80 (93)	103 (77)	264 (264)
Usluge saobraćajne	(1)	-	-	(1)
Usluge administrativne	-	-	2	2
Svega:	81 (39)	80 (93)	105 (77)	266 (209)
Odjavljeno	Odjavljena Doo od 01.01.2014.-31.12.2016. god			
	2014	2015	2016	Ukupno
Ugostiteljstvo	17	20 (21)	29	66 (67)
Proizvodnja	1 (2)	-	(1)	1 (3)
Usluge zanastva	1	-	3	4
Trgovina	44 (78)	28 (72)	34 (51)	106
Saobraćaj	(4)	-	-	(4)
Svega	63 (84)	48 (93)	66 (52)	177 (229)

Napomena: (Brojevi u zagradama označavaju brojeve poslovnih jedinica u okviru privrednih društava koji imaju poslovne jedinice).

U protekle 3 godine (2014-2016) više se prijavilo za poslovanje 89 preduzeća nego što se odjavilo.

Tabela br.15 Promjene broja preduzetnika u posljednje 3 godine planskog perioda

Prijavljeno	Prijavljeni preduzetnici od 01.01.2014.-31.12.2016. god			
	2014	2015	2016	Ukupno
Ugostiteljstvo	1	2	5	8
Proizvodnja	1	-	4	5
Usluge (zanatske)	1	-	4	5
Trgovina	-	4	5	9
Saobraćaj	9	9	8	26
Građevinarstvo	-	1	-	1
Svega	12	16	26	54
Odjavljeno	Odjavljeni preduzetnici od 01.01.2014.do31.12.2016.god			
	2014	2015	2016	Ukupno
Ugostiteljstvo	9	6	9	24
Proizvodnja	1	7	1	9
Usluge (zanatske)	11	8	7	26
Trgovina	16	11	9	36
Saibraćaj	-	5	8	13
Građevinarstvo	-	-	2	2
Svega	37	37	36	110

U protekle 3 godine (2014-2016) više preduzetnika je odjavilo poslovanje nego što je prijavilo za 56.

Od prijavljenih 266 privrednih društava sa 209 poslovnih jedinica u poslednje 3 godine zadržalo se 158 privrednih društava sa 75 poslovnih jedinica i poslije tog perioda tj 59,4 % i to u sledećim djelatnostima:

Tabela br.16 Broj privrednih društava koji je i poslije zadnje 3 godine nastavio sa radom

Vrsta djelatnosti	Broj preduzeća	Procenat (%) prijavljenih 2014-2016
Prerađivačka industrija	20	100
Trgovina na veliko i malo	84	53,2
Ugostiteljstvo	42	58,3
Zanatstvo	10	71,4
Administrativne usluge	2	100,0
Svega	158	59,4

Od prijavljenih 54 preduzetnika u poslednje 3 godine zadržalo se 36 preduzetnika u poslovanju do kraja a i poslije tog perioda i to u sledećim djelatnostima:

Tabela br.17 Broj preduzetnika koji je i poslije zadnje 3 godine nastavio sa radom

Vrsta djelatnosti	Broj preduzetnika	Procenat (%) prijavljenih 2014-2016
Prerađivačka industrija	5	100
Trgovina	3	33,3
Ugostiteljstvo	1	12,5
Saobraćaj	24	92,3
Građevinarstvo	1	100,0
Zanatske usluge	2	40
Svega	36	66,7

Kao i na čitavom prostoru Crne Gore prisutna je pojava sive ekonomije. Teško je iskazati njen obim i uticaj na ukupan rezultat poslovanja. Jedan broj privrednih subjekata osnuje poslovnu jedinicu kao „lokal u pripremi“ i kao takvu je vodi duže vrijeme. Drugi jedan broj otpočne sa poslom regularno a kad bude suočen sa obavezama onda taj posao odjavi a nastavi sa ilegalnim radom. Teškoće u kontroli takvih postupaka postoje ali bi se višom i intenzivnijom kontrolom moglo više postići u suzbijanju sive ekonomije.

Realnom procenom, odnosno upoređenjem registrovane zaposlenosti sa onom koja se utvrdi, koliko je moguće, kao faktička, radi se o oko 200 radnika veće faktičke zaposlenosti u poslovnim objektima. Jedan značajan dio neregistrovanog poslovanja odvija se van poslovnih objekata što je veoma teško evidentirati a još teže sa nekom većom sigurnošću saopštiti u ovakvom dokumentu.

Stoga i evidencija o ostvarenim prihodima-zaradama pruža nepotpun uvid u stvarne prihode. Ipak se donekle može dati približan prikaz stanja u toj oblasti:

Tabela br. 18 Neto zarade po sektorima u poređenju sa Crnom Gorom u €

Br.	Sektori	Crna Gora	Bijelo Polje
1.	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	540	442
2.	Prerađivačka industrija	435	356
3.	Građevinarstvo	464	380
4.	Trgovina na veliko i malo	347	284
5.	Saobraćaj i skladištenje	526	431

6.	Usluge smještaja i ishrane	401	328
7.	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	391	320
8.	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	316	258
9.	Ostale uslužne djelatnosti	419	343
10.	Snadbijevanje vodom i upravljanje otpadom	469	384
11.	Uprava	580	475
12.	Obrazovanje	483	483
13.	Zdravstvena i socijalna zaštita	542	542
14.	Umjetnost, zabava i rekreacija	406	332

Broj zaposlenih po privrednim subjektima po veličini prikazuje se tabelom:

Tabela br.19 Broj zaposlenih po privrednim subjektima razvrstanih po veličini

	2011	2016	16/11
Velika preduzeća	324	477	147,2
Srednja preduzeća	705	645	91,5
Mala preduzeća	1,204	1,783	148,1
Mikro preduzeća	1,202	1,559	129,7
Preduzetnici	1,237	658	53,2
Svega:	4672	5122	109,6

1.3.4. Prioritetni sektori privređivanja

1.3.4.1. Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo

Poljoprivreda za Opštinu predstavlja područje razvoja, koje joj može obezbijediti dobro pozicioniranje u odnosu na okruženje, tim prije, što za razvoj poljoprivrede Opština posjeduje značajne resurse, kako zemljište, tako i relativno povoljne klimatske uslove.

Poljoprivredno zemljište obuhvata 40392 ha, što čini 43,7 % ukupne površine Opštine, odnosno 7,8% poljoprivrednog zemljišta Crne Gore.

U najvećem dijelu zastupljena su 2 povoljna tipa zemljišta za obradu: smedje, zemljište na šljunku i smedje kisjelo zemljište na škriljcima i pješčarima dubine 50-70 cm.

Obradiva površina zauzima 23 984 ha, odnosno 12,7 % obradive površine Crne Gore. Na njoj je zastupljena ratarska proizvodnja sa 35,3 %, voćarska sa 7,8 % obradive površine, a ostala površina od 57 % je pod livadama. Pašnjaci čine 40,6% poljoprivredne površine.

Klimatske prilike pogoduju gajenju žitarica (kukuruz, pšenica, raž, ječam, heljda), povrća (krompir, kupus, paprika) i kontinentalnog voća (jabuka, kruška, šljiva, orah, malina, jagoda, kupina). Od ukupne površine zasijane žitaricama u Crnoj Gori 26,4% je u opštini Bijelo Polje, a pod povrćem 17,7%.

Količina padavina je dovoljna, ali njihov vremenski raspored uslovljava da se povremeno javlja potreba za navodnjavanjem.

Faktori koji štete poljoprivrednoj proizvodnji su suvomrazica, prolječni mrazevi, suša i grad koji se pojave s vremena na vrijeme, a pojava biljnih bolesti iziskuje posebnu zaštitu bilja.

Poljoprivredna domaćinstva, kojih ima 6.407 i čine 13,1% poljoprivrednih domaćinstava Crne Gore, predstavljaju značajan faktor razvoja poljoprivrede. Međutim, 1.422 ili 22,2 % od ukupnog broja su mala i srednja poljoprivredna gazdinstva koja najčešće posjeduju 1-2 ha poljoprivrednog zemljišta, 1-2 grla goveda, 20-50 grla ovaca, 1-2 grla koza, 10-20 ari za sjetvu povrtarskih kultura i po 50 stabala raznog kontinentalnog voća. Preko 10 ha poljoprivrednog zemljišta posjeduju 342 poljoprivredna domaćinstva ili 5,3% ukupnog broja poljoprivrednih domaćinstava.

Poljoprivredu organizuje, pored individualnih poljoprivrednih proizvođača, 6 registrovanih privrednih društava, 47 preduzetnika i 3 veterinarske ustanove za zdravstvenu zaštitu stočnog fonda a od institucija: Poljoprivredni fakultet, visoko obrazovna ustanova u okviru univerziteta Crne Gore, Poljoprivredna, veterinarska i fitosanitarna inspekcija u okviru Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, Služba za selekciju stoke u okviru Biotehničkog instituta, Savjetodavna služba za biljnu proizvodnju u okviru Biotehničkog instituta, Sektor za poljoprivredu i vodoprivredu u okviru Sekretarijata za preduzetništvo i ekonomski razvoj opštine Bijelo Polje.

Prirodne i geografske karakteristike, kao i demografska struktura, broj poljoprivrednih domaćinstava i privrednih društava iz sektora poljoprivrede na teritoriji Opštine, predstavljaju dobru osnovu i perspektivu za buduću razvoj ruralnih područja Opštine čiji raspoloživi resursi nijesu u potpunosti iskorisceni.

Veća privredna društva koja se bave poljoprivrednom proizvodnjom u sopstvenoj režiji i kooperaciji su:

1. „Mesopromet“ doo, koji pored kapaciteta za preradu mesa, raspolaže stočarskom farmom od 500 tovnih junadi i 30 farmi u kooperaciji.
2. „Eko Meduza“ doo, koja pored kapaciteta za preradu voća i povrća ima: 50 ha pod kontinentalnim voćem.
3. „Ekoplant“ doo, koji ima u posjedu 11,5 ha, od kojih je: 2 ha pod organskom proizvodnjom, 2 ha pod malinom, 1,5 ha pod jagodičastim voćem (jagoda, borovnica, ribizla, kupina, aronija) i 2 ha pod oglednoglednim zasadima sa 25 vrsta i 330 sorti voća.
4. „DDS“ doo, sa površinom od 5 ha pod raznim vrstama voća,
5. „AGRO Doo“ , farma piladi;
6. „Aka trade“, farma piladi.

Stočarska proizvodnja ima povoljne uslove za razvoj.

Površine pod krmnim biljem, livadama i pašnjacima obuhvataju 27.770 ha ili 76,3 % poljoprivrednih površina Opštine, odnosno 5,4 % poljoprivrednih površina Crne Gore. Stočni fond od 10.491 grla krupne stoke predstavlja 13,1 % fonda krupne stoke u Crnoj Gori, a 18.179 grla sitne stoke 9,9 % fonda sitne stoke u Crnoj Gori.

Stočarska proizvodnja organizovana je preko preduzetnika 27 farmi junadi, preduzetnika 4 farme krava-muzara, preduzetnika 1 farme ovaca, preduzetnika 1 farme svinja, preduzetnika 4 farme koka nosilja, preduzetnika 4 farme pilića i 4 preduzetnika mješovitih farmi.

Privrednih društava (Doo) koja se bave stočarstvom ima 6 i to: 1 farmom tovnih junadi, 1 farmom koka nosilja, 2 farme pilića, i 2 mješovite farme.

Otkup stoke obavlja se uglavnom od strane preduzeća „Mesopromet“doo, a mlijeka od strane mljekara: Mapainternacional „Milka“ u Pavinom Polju, „Šimšić“ , mljekara „MDK Milk“ u Bijelom Polju.

Otkup mlijeka bi, mogao biti znatno veći kroz dodatne stimulanse u pogledu povećanja premija, urednosti plaćanja proizvođačima i drugih mjera koje bi doprinijele povećanju proizvodnje mlijeka. Otkup mlijeka vrše 3 mjekare u ukupnoj količini 2 370 591 litar godišnje i to: Mljekara „Šimšić“ Danilovgrad 1 513 956 litara, mljekara „Milk MDK“ Bijelo Polje 510 304 litra i mljekara „Mapainternacional“ 346 330 litara. Za otkupljene količine isplaćena je subvencija individualnim poljoprivrednim proizvođačima u inosu od 59.265 €.

Vežu između individualnih poljoprivrednih proizvođača i stočarskih farmi s jedne, i preduzeća sa druge strane održavaju udruženja stočara (4) heljde (1) malinara (2) , pčelara (1) i organskih proizvođača (1).

Na području Opštine ima 315 registrovanih poljoprivrednika sa svojstvom radnog odnosa u poljoprivredi i 9 proizvođača sa sertifikatom za organsku proizvodnju.

Radi uvida u proizvodne mogućnosti individualnog sektora poljoprivrede daje se pregled kapaciteta:

a) Ratarsvo

- Pod žitaricama.....774,5 ha
- Pod povrćem.....4.844,2 ha
- Pod krmnim biljem.....675 ha
- Pod Livadama.....14.200 ha
- Pod Pašnjacima.....13.650 ha

b) Voćarstvo

- Jabuke222.500 stabala;
- Kruške31.000 stabala;
- Šljive.....485.500 stabala;
- Dunje.....200 stabala;
- Višnje.....19.500 stabla;
- Trešnje.....28.500 stabla;
- Maline.....60 ha
- Jagode.....8 ha

c) Stočarstvo

Krupna stoka.....13.755 grla

- Krave i steone junice.....9.740 grla

Ovce31.891 grla
 - Ovce za priplod.....27.952 grla
 Koze.....1.834 grla
 Svinje.....4.877 grla
 Živina.....40.977 peradi
 Ribnjaci.....8 kom

Mehanizacija

- Traktori.....597 kom
 - Motokultivatori.....312 kom
 - Kosačice.....4.160 kom
 - Balirke.....79 kom
 - Kombajni i vršalice.....18 kom

Ratarska proizvodnja

- Količina.....1.753.992 t
 - Vrijednost.....49.068.770 €

Voćarska proizvodnja

- Količina.....2.621 t
 - Vrijednost.....1.758.000 €

Stočarska proizvodnja

- Količina (mlijeka).....20.280.750 lit
 - Količine (mesa).....3.270 t
 - Količine (jaja).....2.792.250 kom
 - Vrijednost.....18.067.002 €

Pčelarska proizvodnja

- Količina.....30 t
 - Vrijednost.....240.000 €

Proizvodnja ribe

- Količina.....340 t

- Vrijednost.....850.000 €

Iako postoje problemi u plasmanu tržišnih viškova nekih proizvoda, u proteklom periodu, uvezena je značajna količina istih u Crnu Goru. Ovakav problem „zaslužuje“ posebne sistemske mjere.

Šumarstvo

Pod šumama se nalazi 45% ukupne površine Opštine. Šumom upravlja nacionalna organizacija Uprava za šume.

Bruto drvna masa iznosi 32 227 m³, od koje 31,7 % otpada na lišćare a ostalih 68,3 % na četinare.

Vlasništvo nad šumama je 73,7 % državno, a 26,3 % privatno.

Šumska površina Opštine čini 7,6 % ukupne površine pod šumama u Crnoj Gori, a 23,3% šumske površine sjevernog područja.

Od ukupne drvne mase 44,5% se koristi kao tehničko i prostorno drvo, a ostalo 39,8 % za ogrijev, dok otpadak čini 15,7 %.

Eksploatacija drveta se vrši dodjeljivanjem koncesija.

Radi uvida u korišćenje prirodnih dobara putem koncesija daje se njihov pregled:

Tabela 20 Izdate koncesije po korisnicima i vremenu korišćenja

Koncesionar	Predmet koncesije	Vrijeme koncesije	Datum ugovora
Montenegro put	Tehničko građevinski kamen	11 g	06.04.2009
Bliškovo Doo Bijelo Polje	„Mejdanica Lisa“	7 g	25.02.2010
Šik Lim Bijelo Polje	Gj Bliškovo	15 g	11.11.2008
Šik Lim Bijelo Polje	Rudo Polje	15 g	08.07.2008
Šik Lim Bijelo Polje	GJ „Bjelasica“	15 g	08.07.2008

Ono što je važno za Opštinu, a i Crnu Goru, je da se sektor drvoprerađivanja, obzirom na gore navedeni potencijal, unaprijedi i razvije. Akcenat treba staviti, prije svega, na proizvodnju finalnih proizvoda od drveta, jer se time obezbjeđuju znatno veće efekti.

Mjere ograničenja izvoza prerađenog drveta su nužne za stabilniji razvoj i šumarstva i domaće drvoprerađivanja.

Ribarstvo

U bjelopoljskim rijekama zastupljen je zavidan fond plemenitih vrsta ribe, i to pastrmke mladice, lipljena i skobalja. Ribarstvo, za koje evidentno postoje povoljni uslovi, realizuje se kroz sportski ribolov na rijekama i proizvodnjom ribe, uglavnom pastrmke u ribnjacima. Ribarenjem na rijekama upravlja Sportski ribolovni klub „Sinjavac“, koji broji 200 članova. Proizvodnjom ribe, u ribnjacima, bavi se 4 preduzetnika, 3 Doo privredna društva u Bistrici, Bliškovu, Sutivanu i Zekića rijeci.

1.3.4.2. Industrija i usluge

Geografski položaj Bijelog Polja, prirodni resursi, demografska struktura i saobraćajna povezanost sa okruženjem u najvećoj mjeri opredijelili su ekonomski razvoj Opštine. U posljednjih dvadeset godina dogodile su se brojne promjene u privrednom razvoju. Pomenute promjene, imale su obilježje zaostajanja i stagnacije u periodu devedesetih godina, kada je i ugašen najveći broj fabrika koje su imale svoje pogone u brojnim gradovima širom Crne Gore. Danas, privredni razvoj Opštine se temelji na sektorima malih i srednjih preduzeća u oblasti prerađivačke industrije, turizma, poljoprivrede, trgovine i uslužnih djelatnosti.

Sadašnje stanje u Sektoru C prerađivačka industrija, prema broju privrednih subjekata i djelatnostima prikazuje se tabelom:

Tabela 20. Sektor C prerađivačka industrija

Sektor/ oblast	Privredna društva	Preduzetnici
	99	36
Prehrambena industrija	40	17
- prerada voća i povrća	2	-
- prerada mesa	6	-
- prerada mlijeka	4	-
- proizvodnja hljeba i peciva	18	2
- flaširanje mineralne vode	1	-
- proizvodnja sokova	2	-
- proizvodnja sirila	-	1
- proizvodnja konditorskih proizvoda	1	-
- proizvodnja mlinskih proizvoda	1	3
- proizvodnja testenina	-	3
- mljevenje i pakovanje kafe	5	1
Prerada drveta	25	7
- proizvodnja rezane gradje	16	-
- gradjevinska stolarije	5	2
- proizvodnja namještaja	4	5
Metaloprerađa	10	3
- proizvodnja metalnih konstrukcija	7	2
- proizvodnja eloksirane bravarije	1	-
- proizvodnja bravarije	1	-
- proizvodnja ključeva	1	1
Proizvodnja betonske galanterije	4	3
- obrada i sječenje kamena za spomen obilježja	1	2
proizvodnja cijevi, ivičnjaka i betonskih blokova	3	1
Grafička industrija	3	-
Tekstilna industrija	7	3
- proizvodnja odjeće	3	2
Proizvodnja obuće i kožne Galanterije	3	-
Ostalo	7	5

Pružanje usluga organizovano je u više sektora u okviru privrednih društava i kod preduzetnika. Pregled broja privrednih društava i preduzetnika po sektorima usluga dat je u tabeli:

Tabela 21. Uslužna djelatnost po sektorima

Vrste usluga	Privredna društva	Djelovi	Ustanove	Preduzetnici
Usluge	729	3	11	320
Gradjevinarstvo	41	-	-	1
Trgovina	431	18	-	97
- trgovina na veliko i malo	418	18	-	87
- popravka vozila	13	-	-	10
Saobraćaj i skladištenje	31	8	-	63
- drumski i teretni saobraćaj	8	-	-	5
- linijski drumski saobraćaj	5	-	-	-
-prevoz putnika u drumskom saobraćaju, taksi	17	-	-	58
- poštanske aktivnosti	1	7	-	-
- željezničke usluge	1	1	-	-
Smještaj i ishrana	118	-	-	35
Informisanje i komunikacije	2	2	9	-
- informativna djelatnost	6	-	-	-
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osuguranja	19	-	-	-
Poslovanje nekretninama	2	-	-	1
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	22	-	3	41
Administrativne pomoćne i uslužne djelatnosti	21	1	-	-
-usluge posredovanja i računovodstva	21	1	-	-
Umjetnost, zabava i rekreacija	16	-	7	-
Ostale uslužne djelatnosti	26	-	-	82
- frizerske usluge	5	-	-	29
- kozmetičke usluge	2	-	-	1
- opravka električnih aparata	4	-	-	5
- salon za uljepšavanje	-	-	-	1
- limarske usluge	-	-	-	3
- opravka obuće	-	-	-	5
-autoservisi	4	-	-	1
-bravar	1	-	-	-
- opravka rashladnih uređaja	-	-	-	2
- vodoinstalaterske usluge	-	-	-	1
- vulkanizerske usluge	-	-	-	1
- opravka mobilnih telefona	1	-	-	2
- opravka pneumatskih aparata	-	-	-	3
- opravka elektroinstalacije	-	-	-	1
- pranje auta	3	-	-	3
- Fotograf	1	-	-	-
- pranje tepiha	-	-	-	2
- opravka bicikala	1	-	-	-
- tapetarske usluge	1	-	-	2
- ostale usluge	2	-	-	7
-optičar	1	-	-	-

1.3.4.3. Turizam

Turizam, (po klasifikaciji djelatnosti-Sektor I Usluge smještaja i ishrane), prepoznat je kao jedan od važnih segmenata strateškog razvoja Opštine, i, s tim u vezi, zaslužuje posebnu obradu u ovoj analizi.

I pored povoljnih prirodnih resursa turizam do sada nije zauzimao značajnije mjesto kao Sektor privredjivanja u strukturi privrede Opštine.

Prostornim planom „Bjelasica i Komovi“ definisani su budući pravci razvoja planinskog, ljetnjeg i zimskog turizma u kombinaciji sa poljoprivrednom proizvodnjom, drvoprerađom i proizvodnjom energije na bazi vjetra.

Uz podršku Vlade Crne Gore realizuju se dva strateška projekta od državnog značaja: Ski centar Bjelasica i Đalovića Pećina. Ski Bjelasica je planski definisana kao Državni integralni projekat a Strateškim planom razvoja opštine Bijelo Polje označena je kao prioritetni projekat za razvoj zimskog i ljetnjeg turizma.

Ministarstvo održivog razvoja i turizma obezbeđuje studiju o vodosnadbijevanju i elektrosnadbijevanju

Završena je izgradnja prve faze asfaltnog puta Ravna Rijeka-Jasikovac u dužini od 5 km, širine 5,5 m. Za drugi dio puta od Jasikovca-Smiljače u dužini od 10 km započeti su radovi na mostu koji će povezati magistralni put i Ravnu Rijeku tako da će biti moguće za 20 minuta iz Centra grada doći do vrha Bjelasice na nadmorsku visinu 1620 m. Usvojena je lokalna studija lokacije koja predviđa urbanističku parcelu namijenjenu za izgradnju hotela i bungalova sa 1800 ležaja. Pripremljena je tenderska dokumentacija za nabavku žičare koja povezuje podnožje Turjaka i vrh Bjelasice nadmorske visine 1900 m.

Izvršene su određene pripreme za valorizaciju Đalovića pećine: izgradnju pristupnog puta, izgradnju žičare i unutrašnje uređenje pećine. Put od naselja Bistrica do manastira Podvrh biće magistralnog karaktera, širine 6 m u dužini od 6 km. Projektna dokumentacija je završena i revidirana i uspješno okončan prvi tender za izvođenje radova na pristupnom putu.

Sa Slovenačkim investitorima pokrenuta je izrada naučno-stručnih studija za volarizaciju Đalovića pećine pa se očekuju i prvi konkretni rezultati u smislu zaključivanja koncesionog ugovora i početka investicija.

Raspisan je konkurs za idejno arhitektonsko rješenje čitavog kompleksa u kome može biti planiran raznovrstan sadržaj, od muzeja, zoološkog vrta do hotela.

Turistički promet mjereno brojem posjetilaca i noćenja u ugostiteljsko-turističkim objektima Bijelog Polja u proteklom petogodišnjem periodu u odnosu na prethodni je rastao.

Broj posjetilaca je rastao 54,7 % u čemu domaćih 48,8% a stranih 60,6 %.

Broj noćenja rastao je 6,8 % u čemu domaćih 1,8 % a stranih 11,6 %. Turistički promet je rastao zahvaljujući dijelom povećanju kapaciteta ovog Sektora a dijelom povećanju interesovanja turista za boravak u ovoj sredini. Prikazuje se pregled kretanja turističkog prometa uporedo u proteklom i prethodnom petogodišnjem periodu tabelom:

Period	Domaći posjetioci	Strani posjetioci	Ukpno	Domaća noćenja	Strana noćenja	Ukpno
	2	3	2+3	4	5	4+5
2007-2011	7330	7461	14791	19974	20889	40863
2012-2016	10907	11981	22888	20330	23311	43641

Indeks	Domaći posjetioci	Strani posjetioci	Ukpno	Domaća noćenja	Strana noćenja	Ukpno
	2	3	2+3	4	5	4+5
2007-2011						
2012-2016	148,8	160,6	154,7	101,8	111,6	106,8

Smještajni kapaciteti Opštine čine svega 0,2 % ukupnih smještajnih kapaciteta Crne Gore. Ovi indikatori ukazuju na neophodnost izgradnje novih kapaciteta. Bijelo Polje ima 12 objekata koji imaju uslove za pružanja usluge noćenja sa 384 kreveta. Smještajni kapaciteti prikazani su tabelom:

Tabela br. 23 Objekti smještaja, broj kreveta i lokacija

Naziv	Broj kreveta	Lokacija
Hotel „Bijela Rada“	74	Centar grada
Hotel „Franca“	60	Centar grada
Hotel „Dominus“	37	Centar grada
Hotel „Rojal“	17	Centar grada
Prenočište „Novoprevoz“	15	Centar grada
Motel „Durmitor“	42	Rakonje
Hotel „Dvori“	27	Rakonje
Prenočište „Furo“	30	Ravna Rijeka
Prenočište „Jeremić“	30	Ravna Rijeka
Prenočište „Meće Komerc“	15	Nedakusi
Motel „Striković“	17	Sutivan
Prenočište Sportsko ribolovni klub „Sinjavac“	20	Oluja
Planinarski dom na Bjelasici	24	
Svega (12)	408	

Za razliku od smještajnih kapaciteta Opštine, koji su nezadovoljavajući, njihova prostorna struktura je dobra, obzirom da se od ukupnih smještajnih kapaciteta 47,1 % odnosi na gradske, a 52,9% na prigradske i seoske. Ovakvi podaci ukazuju da razvoj turizma u Bijelom Polju ide u pravcu razvoja seoskog i eko turizma, što, obzirom na potencijale Opštine, predstavlja veliku razvojnu šansu. U tom smislu, treba naglasiti značaj izgrađenih etno sela kod Tomaševa i u Dobrinju.

Povećan je broj smještajnih i ugostiteljskih objekata i proširen njihov kapacitet, a povećan je i broj kulturnih manifestacija koje privlače posjetioce iz zemlje i inostranstva.

U Ravnoj Rijeci uz rijeku Bistricu i na Kisjelim vodama u Nedakusima i na ušću Bistrice u Lim u mirnom ambijentu sa čistim vazduhom daleko od buke dovoljno zaklonjene od bliskih magistralnih saobraćajnica u blizini trgovačkih i ugostiteljskih objekata nalaze se povoljne lokacije za turističke kampove koji mogu privući značajan broj posjetilaca i ovu djelatnost učiniti ekonomski i ekološki održivom.

U cilju diverzifikacije turističke ponude Bijelog Polja, posljednjih godina posebna pažnja se posvjećuje, sve atraktivnijem turističkom proizvodu- splavarenju. U tom smislu, svake godine, u prolječnim mjesecima, dok je vodostaj Lima veći, Kajakaški klub organizuje rafting koji okuplja takmičare iz Crne Gore, Srbije i Bosne i Hercegovine.

Kulturno nasljeđe Bijelog Polja obiluje interesantnim reliktima raznih kultura iz prošlih vremena. Od turističkog značaja su vjerski objekti koji su istovremeno kulturno–istorijski spomenici: Crkva Sv. Petra (Miroslavljevo jevandjelje), Crkva Sv. Nikole, Crkva Sv. Nikole u Podvrhu, Bogorodična crkva u Voljavcu, Crkva Sv. Jovana u Zatonu, Gradska (Jusuf) Džamija u ul.Šukrije Međedovića premještena iz Jabučno 1741 godine, Hajdarpašina džamija u Radulićima, Džamija u Bistrici izgrađena polovinom XIX vijeka i Sutivanu 1870 godine.

Pored navedenih spomenika, koji se nalaze pod zaštitom države, na teritoriji Opštine postoje objekti sa spomeničkim svojstvom koji treba da dobiju status spomenika kulture: Arheološki lokalitet Samograd, Crkva Sv. Tome na Brzavi, Manastir Sv. Trojice u Majstorovini, kao i objekti sa spomeničkim svojstvom koje treba predložiti i kategorisati (ruševine Crkve Sv. Jovana u Crnči, Vavedenje Bogorodice u Bliškovu, ruševine Džamije u Radulićima, kameni most na Bistrici, zgrada bivše Ruždije – sada Zavičajnog muzeja, kuća Kajabegovića i kuća Rista Ratkovića).

Početkom 2012 godine počela je sa radom Lokalna turistička organizacija, koja preduzima aktivnosti koje doprinose razvoju turizma, na bazi raspoloživih resursa Opštine (planinski, seoski, kulturni, kongresni, lovni, ribolovni i vjerski turizam).

Turistička organizacija Bijelog Polja učestvuje na sajmovima turizma u regionu kao što su Međunarodni sajam turizma u Beogradu IFT, Međunarodna turistička berza i sajam turizma, opreme za hotelijerstvo i ugostiteljstvo-METUBES Budva, Međunarodni sajam turizma Novi Sad i drugi sajmovi koji se organizuju. Turistička organizacija Bijelog Polja se predstavlja promotivnim materijalom o Bijelom Polju, odnosno, brošurama, flajerima, turističkim vodičem, razglednicama, video i audio prezentacijama i direktnim kontaktom sa zainteresovanim posjetiocima kako bi što bolje prezentovala turističku ponudu i potencijal opštine.

Turistička organizacija Bijelo Polje putem medija vrši promociju manifestacija i događaja od značaja za promociju Bijelog Polja u turističkom smislu. Organizuje manifestacije koje doprinose poboljšanju i valorizaciji postojećeg turističkog potencijala i podižu nivo kvaliteta turistilke ponude na veći nivo kao što su: tradicionalna Limska regata Plav-Bijelo Polje-Prijepolje, zatim Bjelopoljski bazar, Međunarodni festival folkloru Etno selo „Vuković“, „Ušće fest“ i mnoge druge.

Podrška razvoju Sektora turizma je i kvalifikovani kadar, koji „izlazi“ sa Fakulteta za turizam i Srednje stručne škole-smjer turistički tehničar.

1.4. Analiza tržišta rada i radne snage

1.4.1 Zaposlenost

Ova analiza kroz iskazivanje odnosa broja zaposlenih i broja nezaposlenih daje predstavu o kvalitetu tog odnosa u lokalnoj zajednici koji treba da je čini socioekonomski stabilnijom i sigurnijom.

Zaposlenost u Bijelom Polju u periodu 2012-2016 godine imala je, za razliku od prethodnog srednjoročnog perioda pozitivan trend, okončan ukupnim rastom od 9,7 %. U Crnoj Gori zaposleni u ukupnom stanovništvu činili su 5 % 2011 a 2016 6,9 %. U Bijelom Polju 8,8 % 2011 a 10,2 % 2016 godine.

Tabela br. 24. Kretanje zaposlenosti

Godina	Broj zaposlenih	Lančani indeks	Bazni indeks
2011	6934	100,0	100,0
2012	6876	99,2	99,2
2013	7043	102,4	101,6
2014	7236	103,7	104,3
2015	7477	103,3	107,8
2016	7609	101,8	109,7

Učešće zaposlenosti opštine u ukupnoj zaposlenosti u Crnoj Gori povećano je sa 4,27 % na 4,29 %.

Različit je odnos zaposlenosti među Sektorima. Prikazuje se broj zaposlenih u 2016 godinu:

Tabela br. 25 Zaposlenost po sektorima

Naziv sektora po zakonu o klasifikaciji djelatnosti (Sl.List Crne Gore br. 18/11 od 01.04.2011god)			Broj zaposlenih	Struktura %
Sektor	A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	173	3,4
Sektor	B	Vađenje ruda i kamena	3	-
Sektor	C	Prerađivačka industrija	1159	22,5
Sektor	D	Snadbijevanje električnom energijom	81	1,6
Sektor	E	Snadbijevanje vodom i upravljanje otpadom i otpadnim vodama	210	4,1
Sektor	F	Građevinarstvo	165	3,2
Sektor	G	Trgovina na veliko i malo i opravka motornih vozila	1855	36,1
Sektor	H	Saobraćaj i skladištenje	487	9,5
Sektor	I	Usluge smještaja i ishrane	522	10,1
Sektor	L	Poslovanje nekretninama	3	0,1
Sektor	M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	171	3,3
Sektor	N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	87	1,8
Sektor	Di R	Umjetnost, zabava i rekreacija	54	1,0
Sektor	S	Ostale uslužne djelatnosti	152	3,0
		Privredne djelatnosti	5122	100,0 (65,0)
Sektor	Di J	Informacije i komunikacije	41	1,5
Sektor	Di P	Umjetnost zabava i rekreacija	93	3,5
Sektor	K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	113	4,2
Sektor	N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	22	0,1
Sektor	O	Državna uprava i odbrana -Lokalna uprava -Državna uprava -Obavezno socijalno osiguranje	300 706 17	11,2 26,4 0,6
Sektor	P	Obrazovanje	887	33,1
Sektor	Q	Zdravstvena i socijalna zaštita	518	19,4
		Neprivredne djelatnosti	2697	100,0 (35,0)
		Svega	7819	100,0

Broj kreiranih radnih mjesta koja su popunjena u proteklom periodu je 675 a investira se u otvaranje novih još oko 400. Kreirana nova radna mjesta su u preduzećima „Mesopromet“, „Put Gros“, „Merkator“, „Pelengić Trade“, „Okov“, „ Tehno Max“, „Milk Kraft“, individualnoj poljoprivredi a u Javnom sektoru u predškolskom obrazovanju i vaspitanju, Zdravstvu i Socijalnoj zaštiti.

Sadašnji odnos u broju zaposlenih u Javnom sektoru i zaposlenih u privrednim sektorima je 34,5 % : 65,5 % u korist privrednih sektora.

U Javnom sektoru zaposleno je 2697 radnika a u privrednim sektorima 5122. Pri tome, treba imati u vidu da se 706 zaposlenih ili 26,2 % zaposlenih u javnom sektoru odnosi na državnu a ne i lokalnu upravu. Lokalna uprava učestvuje sa 300 zaposlenih odnosno 11,1 % u broju zaposlenih u Javnom sektoru.

Udio privatnog Sektora u broju zaposlenih skoro se može identifikovati sa brojem zaposlenih u privrednim sektorima. Ipak radi veće preciznosti može se računati da je udio privatnog sektora 66,6% u ukupnom broju zaposlenih.

Djelatnost sa najdominantnijim učešćem u zaposlenosti je trgovina na veliko i malo u privrednim sektroima i to sa 1855 ili 36,2 % zaposlenih a Sektor obrazovanja sa 887 zapsolenih ili 33,2 % zaposlenih u Javnom sektoru.

1.4.2.Nezaposlenost

U posljednjih 5 godina broj nezaposlenih,prema evidenciji Zavoda za zapošljavanje imao je tendenciju rasta. U odnosu na prethodnu godinu tog perioda (2011 g) broj nezaposlenih je porastao za 520 ili za 13 %.

U odnosu na broj aktivnog stanovništva (od 15-65 god) koje broji 29494 stopa nezaposlenosti je 15,3 % a u odnosu na radno aktivno stanovništvo koje doprinosi ili je raspoloživo da doprinosi proizvodnji roba i usluga a kojih je 12116, stopa nezaposlenosti je 37,2 %. Dinamika i trend nezaposlenosti prikazuje se tabelom:

Tabela b. 26 Kretanja nezaposlenosti po polovina

Godina	Nezaposleni					
	Muški	Bazni Indeks	Ženski	Bazni indeks	Ukupno	Bazni indeks
2011	2217	100,0	1770	100,0	3987	100,0
2012	2156	97,2	1679	94,9	3835	96,2
2013	2144	96,7	1714	96,8	3858	96,8
2014	2304	103,9	1766	99,8	4070	102,1
2015	2201	99,2	1949	110,1	4150	104,1
2016	2573	116,0	1934	109,3	4507	113,0

Na broj nezaposlenih u 2016 godini,uticao je rast broja evidentiranih žena kao nezaposlenih radi ostvarivanja prava na naknadu za rađanje 3 i više djece po Zakonu koji je donesen krajem 2015 godine.

Analizom starosne strukture nezaposleniinih i dužine čekanja na zaposlenje dolazi se do zaključka da je najveće učešće nezaposlenih, starosti 30-40 godina 23,6 % kao i preko 50 godina (22,2 %).

Kod ženskog pola najviše je nezaposlenih starosti od 30-40 godina (25,8 %) a kod muškog, preko 50 godina (26,0 %). Daje se pregled starosne i polne strukture:

Tabela br. 27 Nezaoislenost po godinama starosti

R.br	Godine starosti	Ukupno	Muškarci	Žene
1.	Do 18 godine	14	3	11
2.	Od 18 do 25 godina	852	449	403
3.	Od 25 do 30 godina	748	406	342
4.	Od 30 do 40 godina	1062	563	499
5.	Od 40 do 50 godina	830	482	348
6.	Preko 50 godina	1001	670	331
7.	Ukupno	4507	2573	1934

Dužina čekanja na zaposlenje predstavlja poseban problem u politici zapošljavanja. Najviše nezaposlenih čeka na posao 9 do 12 mjeseci (41,3 %) a zatim od 1 do 3 godine (30,7 %). Čak i preko 10 godina na posao čeka 10,2 % nezaposlenih. Cjelokupna struktura nezaposlenih po vremenu čekanja prikazuje se tabelom:

Tabela br 28 Nezaposlenost po vremenu čekanja na zaposlenje

Godina	Ukupno	Ukupno Muskaraca	Ukupno Žena	9do12 M	9do12 Ž	1do3g M	1do3g Ž	3do5g M	3do5g Ž	5do10g M	5do10g Ž	Preko10 M	Preko10 Ž
2000	8438	3425	5013	548	202	1920	1110	1127	752	1228	771	2695	1709
2002	8724	3534	5190	266	118	1942	998	1383	875	1234	860	2957	1933
2004	6466	3251	3215	315	103	1411	539	877	414	853	533	1888	1148
2006	4960	2868	2092	433	167	1475	581	526	171	396	144	900	469
2008	3585	1955	1630	208	74	979	472	493	208	208	78	618	325
2010	3866	2228	1638	263	111	1097	447	526	262	240	95	535	270
2012	3835	2156	1679	110	86	743	501	313	194	208	194	250	218
2014	4070	2304	1766	150	59	654	522	367	232	258	161	270	272
2016	4507	2573	1934	988	874	772	610	272	170	250	112	291	168

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih sve više poprima na problematici, naročito kod viših stepena stručnosti. U posljednjoj godini proteklog planskog perioda broj nezaposlenih visoko stručnih kadrova čini 17 % ukupnog broja nezaposlenih. U odnosu na početak tog perioda broj nezaposlenih u ovoj kategoriji povećao se za 123,4 % a u odnosu na broj nezaposlenih u toj kategoriji prije 3 godine za 57,7 %.

Nezaposleni III i IV stepena stručnosti učestvuju u ukupnom broju nezaposlenih sa 24 % odnosno 28,4 % što zasluđuje poseban napor u rješavanju problema nezaposlenosti.

Daje se pregled nezaposlenih po stepenima stručnosti i vremenu čekanja na posao:

Tabela br 29 Nezaposlenost po stepenima stručnosti

Dužina čekanja na posao	Ukupno		Stepen stručne sprema									
			I	II	III	IV	V	VI-1	VI-2	VII-1	VII-2	VIII
Bez staža	Sv	1715	528	40	305	448	4	5		379	6	
	Ž	847	319	20	104	205		3	4	192	4	
Do 1 godine	Sv	662	112	12	133	240	6	16		140	3	
	Ž	257	37	6	39	103		4	2	66	2	
Od 1 do 2	Sv	333	51	10	84	93	2	4		86	3	
	Ž	144	16	2	28	49	1		1	47	1	
Od 2 do 3	Sv	226	41	6	55	68	1	4		50	1	
	Ž	99	11	2	22	39		2		23		
Od 3 do 5	Sv	318	67	6	91	88	2	7		55	2	
	Ž	151	21	3	33	53		4	2	35	2	
Od 5 do 10	Sv	407	85	18	145	115	1	11		32		
	Ž	184	24	10	60	65		5		20		
Od 10 do 20	Sv	440	108	35	130	126	3	21		17		
	Ž	156	25	14	45	62		5		5		
Od 20 do 30	Sv	345	80	20	128	95	8	7		7		
	Ž	86	19	4	36	26		1				
Preko 30	Sv	61	24	3	17	9	3	2		3		
	Ž	10		2	5	3						
Ukupno	Sv	4507	1096	150	1088	1282	30	77		769	15	
	Ž	1934	472	63	372	605	1	24		388	9	

Značajan broj sa evidencije nezaposlenih ne „zaslužuje“ takav status jer se prijavljuje radi ostvarivanja drugih ciljeva: zdravstvenog osiguranja, naknade za nezaposlenost i dr.

Priliv teže zaposljivih lica za proteklih 5 godina bio je 378.

Nezaposlenost lica sa visokom stručnom spremom povećala se za 5 godina za 335 ili 77 %.

Osjetljive grupe nezaposlenih čine nezaposlene žene od 50-60 godina i muškarci od 55-65 godina starosti jer je sve više prisutna odbojnost poslodavca prema ovoj kategoriji a ona čini 22,2 % ukupnog broja nezaposlenih.

Značajan broj nezaposlenih nakon prestanka radnog odnosa ostvarilo je pravo na novčanu naknadu ispunjavanjem uslova propisanih Zakonom o zapošljavanju i to:

- 291 lice redovnu novčanu naknadu u mjesečnom iznosu od 77,20 eura;
- 95 nezaposlenih lica uvećanu novčanu naknadu (minimalna penzija) od 122,83 eura mjesečno;

Na evidenciju nezaposlenih lica prijavljeno je 425 lica sa invaliditetom koja su taj status stekla po raznim osnovama i to:

- 84 lica II i III kategorije novčanu naknadu kod Fonda Pio u mjesečnom iznosu od 160 €;
- 16 lica invalida rada II i III kategorije naknadu od 122,83 € mjesečno;
- 262 lica po rješenju Komisije za profesionalnu rehabilitaciju Zavoda novčanu naknadu u mjesečnom iznosu od 77,20 €;
- 63 lica sa invaliditetom po propisima iz oblasti obrazovanja naknadu u mjesečnom iznosu od 77,20 €.

Iz budžeta Opštine se za jednokratne pomoći isplati prosječno mjesečno 4.530 €.

U organizaciji Zavoda za zapošljavanje –biroa rada Bijelo Polje realizovano je više programa u smislu aktivnih mjera zapošljavanja:

- Program osposobljavanja za rad na poslovima: mesara/trgovca za 80 nezaposlenih, osposobljavanje za poslovima mašiniste za rad u štampariji za 3 nezaposlena, osposobljavanje za zanimanje kuvara, pomoćnog kuvara, konobara, recepcionera, sobarice 45 lica, rukovodioca građevinskih mašina 30 lica, frizerke 7 lica, obučara 6 lica kao i drugih zanimanja: elektroinstalatera, administratora;
- Program sticanja ključnih vještina iz oblasti stranih jezika (20 lica), informatike (32 lica);
- Program sezonskog zapošljavanja kojim je realizovano zapošljavanje 500 lica prosječno godišnje;
- Program javnih radova kojim je svake godine uključeno na razne društveno korisne poslove od 3 do 5 mjeseci 90 lica prosječno godišnje,
- Krediti za samozapošljavanje i razvoj privatnog biznisa odobreni su i realizovani za 30 lica u iznosu od 155.000 € a, uz to zaposleno novih 30 nezaposlenih;

Radi uvida u profile stručnosti nezaposlenih daje se pregled nezaposlenih po toj strukturi:

Zanimanja	Ukupno	Žene
Lica bez zanimanja i stručne spreme	1092	475
Pomoćni	150	63
Pomoćni bravar	10	0
Pomoćnik konfekcionara	29	26
Vozač lakih motornih vozila	11	0
Daktilograf	18	18
Kvalifikovani	1081	367

Metalosturgar	39	1
Metaloglodač	15	0
Bravar	52	1
Vodoinstalater	14	0
Instalater grijanja	11	0
Mehaničar	32	0
Automehaničar	88	1
Elektroinstalater	29	0
Elektromehaničar	32	0
Autoelektričar	23	0
Tkač	10	6
Prelac	23	13
Šivač konfekcije	58	52
Obučar	55	37
Izgrađivač gornjih djelova obuće	28	20
Izgrađivač donjih djelova obuće	10	3
Zidar	14	0
Vozač	19	1
Prodavac	165	81
Magacioner	65	3
Kuvar	102	50
Administrator	22	13
Daktilograf	11	11
Frizer ženski	15	15
Poljoprivredni tehničar	15	6
Veterinarski tehničar	25	2
Tehničar za biotehnologiju	31	15
Prehrambeno –hemiski laborant	13	10
Mašinski tehničar	57	11
Tehničar za kompjutersko konstruisanje	10	0
Mašinski tehničar-tehnolog	55	9
Elektrotehničar energetike	40	7
Elektrotehničar multimedija	10	5
Elektrotehničar elektronike	18	4
Elektrotehničar za telekomunikacije	53	15
Elektrotehničar za računare	50	7
Hemiski laborant	12	9
Konfekcijski tehničar	15	14
Građevinski tehničar	19	3
Tehničar drumskog saobraćaja	23	6
Trgovački tehničar	192	127
Kuvar	10	4
Turistički tehničar	85	59
Ekonomski tehničar	86	56
Pravni tehničar	25	17
Kulturološki tehničar	11	7
Medicinski tehničar	25	11
Medicinska sestra	12	11
Farmaceutski tehničar	1	-
Ostala zanimanja od 10 i više nezaposlenih	149	58
Ekonomista za finansije	17	5
Diplomirani poljoprivredni inženjer za biljnu proizvodnju	6	4

Bachelor primijenjenih studija poljoprivrede za kontinentalno voćarstvo i ljekovito bilje, stočarstvo i zaštitu bilja	43	21
Bachelor prehrambene tehnologije	2	1
Diplomirani inženjer metalurgije	2	1
Diplomirani mašinski inženjer	2	0
Bachelor elektrotehnike i računarstva	16	5
Bachelor arhitekture	3	1
Bachelor građevinarstva	7	5
Diplomirani inženjer za drumski saobraćaj	11	0
Bachelor turizma	17	16
Bachelor menadžmenta	54	30
Bachelor finansijskog menadžmenta	10	7
Diplomirani ekonomista	27	9
Bachelor ekonomije	70	38
Diplomirani pravnik	65	18
Bachelor prava	98	50
Profesor fizičke kulture	11	0
Bachelor –učiteljske studije	29	25
Profesor engleskog jezika i književnosti	17	11
Doktor stomatologije	9	4

Učešće nezaposlenih u ukupnom stanovništvu u Bijelom Polu povećano je sa 8,66 % 2011 na 10,2 % 2016 a u Crnoj Gori povećano sa 4,9 % 2011 na 7,9 % 2016 godine.

Učešće zaposlenih i nezaposlenih u Crnoj Gori je smanjeno sa 13 % 2011 godine na 9,1 % 2016 godine.

1.4.3. Socijalno staranje

Obezbjediavanje socijalne zaštite ugroženim društvenim strukturama, u opštini Bijelo Polje, vrši se sa dva nivoa, nacionalnog i lokalnog.

Centar za socijalni rad i Dom starih su nacionalne institucije, a lokalni servisi su organizovani kroz rad: Centra za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“, Centra za podršku djeci i porodici kao i nevladinih udruženja za podršku licima sa invaliditetom.

Raznim vidovima socijalne zaštite u Bijelom Polju obuhvaćeno je 13.633 lica ili 30,9% ukupne populacije. Učešće ukupnog broja korisnika socijalnih primanja u Opštini u ukupnom broju korisnika u Crnoj Gori je 5 %.

Obim i struktura socijalnih davanja na kraju proteklog perioda, u poređenju sa obimom i strukturom na početku, pokazuju da su se u ovoj oblasti dogodile značajne promjene kako u broju korisnika tako i u oblicima, vrstama i visini socijalnih davanja.

Pregled se prikazuje tabelom:

Tabela br. 30 Socijalna davanja po vrstama u €

Vrsta davanja	2011		2016	
Mop-a	1643	1.671.584	765	814.585
Njega i pomoći drugog lica	1085	827.616	1459	1.152.245
Lična invalidnina	230	2.929.98	244	329.639
Povlastica za lica sa invaliditetom	184	125.755	3114	124.509
Dječiji dodaci	2313	548.881	534	266.720
Naknada za porodijsko osustvo	584	1.309.929	4058	655.508
Oprema za novorođenčad	-	61320	75	24.227
Pomoć za nabavku knjiga	426	17.040	-	-
Pomoć doseljenim licima	1	800	-	-

Povlastice za smještaj djece u vrtiće	31	8170	312	12.137
Naknade roditelju-staratelju za njegovanje lica korisnika lične invalidnine	-	-	464	52.619
Pogrebni troškovi	26	8190	75	42.492
Naknade majkama sa više djece	-	-	2889	7.844.782
Naknade za nezaposlenost:				
-lica I kategorije	432	171.072	599	554.913
-lica II i III kategorije	747	780.413	113	136.142
Pomoć penzionerima iz Fonda PiO	700	21.000	700	21.000
Pomoć penzionerima od udruženja penzionera	720	21.000	720	23.000
Staračke naknade poljoprivrednicima	1152	552.960	745	536.400
Jednokratne pomoći od opštine Bijelo Polje	1601	160.141	410	40.954
Svega:	11875	6.640.189	13.633	12.631.875

Reformom socijalne politike nastojao se svesti obim socijalne zaštite na pravedniji nivo tako da su socijalna davanja svođena na krug korisnika kojima su ta davanja stvarno bila potrebna. Ipak u 2016-oj godini usled dopune Zakona o socijalnoj zaštiti uveden je novi oblik davanja u vidu naknada majkama sa troje i više djece pa su izdaci za socijalnu zaštitu povećani samo po tom osnovu za 118 %. Inače ukupna socijalna davanja bila bi manja za 28 %.

Ukupna socijalna davanja porasla su sa 6.640,189 € u 2011 na 12.631.875 € u 2016 godini, odnosno za 90%. Međutim, ovo povećanje treba relativizovati, jer nije došlo do tako značajnog povećanja davanja po korisniku, već je došlo do povećanja broja korisnika socijalnih primanja za 14,8 %. Povećanje je rezultat novog korisnika(majke sa 3 i više djece) inače bi broj korisnika bio manji 9,6%.

U oblasti socijalne zaštite, u toku su aktivnosti kojima se podstiče i unapređuje rad socijalnih institucija: „Udruženje paraplegičara“, „Žene za bolje sutra“, SOS telefon, koje finansira UNDP.

U Domu starih do sada je smješteno 170 korisnika, a ova institucija zapošljava 70 lica.

U Centru za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“ sad je smješteno 22 djece i mladih a institucija zapošljava 34 lica.

Aktivnost Crvenog krsta, kao humanitarne organizacije, u proteklom periodu ogledala se, prije svega, u omasovljavanju broja dobrovoljnih davalaca krvi preko Kluba dobrovoljnih davalaca, koji trenutno broji 320 članova. Samo u 2016 godini obezbijeđeno je 1.382 jedinica krvi. Takođe, donacijama u naturi, Crveni krst je pomagao Dječji vrtić i Dom starih.

Donacijama u naturi opsluženo je 200 domaćinstava u stanju socijalne potrebe.

Brigom o starim obuhvaćeno je 72 lica, novorodjenim 18, djeci sa smetnjama u razvoju 40, kao i veći broj lica u stanju socijalne potrebe putem dodjele namirnica, odjeće i obuće.

Sa resornim Ministarstvom vode se pregovori o konceptu formiranja romskih naselja po modernim standardima, izgradnje stambenih objekata i drugim aktivnostima u pravcu brige o rodnoj ravnopravnosti, osobama sa invaliditetom i poboljšanju zastupljenosti ranjivih društvenih grupa i manjinskih naroda u institucijama državne i lokalne uprave. Opštine Bijelo Polje je prva opština u Crnoj Gori koja je usvojila Lokalni akcioni plan za postizanje rodne ravnopravnosti, koji sprovodi opštinska Kancelarija za rodnu ravnopravnost.

U toku je realizacija usvojenog plana LAP za rodnu ravnopravnost za period 2014-2017, uz podršku OEBS-a i Vlade Crne Gore. Pored toga realizuje se usvojeni akcioni plan za integraciju Roma 2013-2017, a kao rezultat toga u Bijelom Polju je otvorena Kancelarija za romska pitanja.

Za osobe sa invaliditetom urađen je akcioni plan, a tim koji ga realizuje formirao je Kancelariju za osobe sa invaliditetom, pri Sekretarijatu za lokalnu samoupravu opštine

Bijelo Polje. U toku je izrada novog četvorogodišnjeg Akcionog plana za unapređenje socijalne inkluzije, za razvoj socijalnih usluga i servisa.
U institucijama socijalne zaštite profesionalno radi 132 radnika.

1.4.4 Stanovanje

Opština ima 17.657 stanova za individualno stanovanje i 1633 stanova za kolektivno stanovanje.

U prethodnom srednjoročnom periodu za kolektivno stanovanje izgrađeno je 180 stambenih jedinica.

Tabela 31: Broj stanova u poređenju sa Crnom Gorom

1	Broj stanova 2	Broj stanovnika 3	Indeks 2/3 x100
Crna Gora	260.520	621.810	42,0
Bijelo Polje	17.948	44.155	40,1

U Crnoj Gori je povoljniji odnos između broja stanova i broja stanovnika nego u Bijelom Polju za 2 indeks poena.

1.4.5. Standard stanovništva

Pored toga, važno je istaći i pokazatelje koji ukazuju na standard stanovništva, a to su:

Tabela br. 32 Elementi standarda u €

	2011	2016	Indeks 16/11
Budžetska potrošnja per capita iznosi	209	328	157,2
Prosječna zarada u Opštini	386	413	107
Potrošnja električne energije	305 kw	326 kw	106,9
Broj automobila na 1 000 stanovnika je	161 kom	198 kom	123,0
Broj mobilnih telefona po stanovniku je	?	?	?
Broj stanova za kolektivno stanovanje	1453	1633	112,4

1.5. Društvene djelatnosti

1.5.1. Obrazovni sistem

Obrazovanje, kao jedna od najtransparentnijih i najpropulzivnijih društvenih djelatnosti, predstavlja područje od najvišeg nacionalnog interesa. Dugo prisutan problem (ne)pismenosti odraslog stanovništva, danas gotovo da i ne postoji. To je zasluga uvođenja instituta obaveznog devetogodišnjeg obrazovanja, koji je snažan pokretač većeg opismenjavanja odraslog stanovništva.

Međutim, veći problem od opšte nepismenosti je problem funkcionalne (ne)pismenosti. Aktuelne društvene i tehnološke promjene od zaposlenih zahtijevaju tzv. prag minimalnih sposobnosti, koji podrazumijeva njihovu informatičku pismenost, znanje stranog jezika i kulturu samostalnosti.

Obrazovni sistem na području opštine Bijelo Polje čini predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje. Mrežu obrazovnih institucija čini 1 predškolska ustanova, sedamnaest osnovnih i tri srednje škole, te pet fakultetskih jedinica.

1.5.1.1 Predškolsko vaspitanje

Predškolsko vaspitanje odvija se u 13 objekata raspoređenih u gradskom, prigradskom (Rasovo i Nedakusi) i seoskom području (Zaton, Tomaševo, Njegnjevo, Sutivan, Pavino Polje, Lozna, Kanje) gdje se vaspitava 1000 vaspitanika.

Izgrađena je zgrada dječijeg vrtića u Pruškoj donacijom države Azerbejdžan a dječijeg vrtića u ul. Lenke Jurišević sredstvima Direkcije javnih radova. Tako su obezbijeđeni uslovi za 100 % veću obuhvatnost djece predškolskog uzrasta i modernizovani uslovi rada.

Istovremeno je povećan broj vaspitnih jedinica (Lozna, Pavino Polje, Kanje, i bivše prostorije Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva u stambenoj zgradi „I Petoljetke“. Povećan je broj zaposlenih za 10.

Potrebna je izgradnja dječijeg vrtića na Zaimovića Livadama za 230-oro djece.

1.5.1.2 Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje realizuje se u 17 osnovnih škola, sa 41 područnim odjeljenjem. Ukupan broj učenika osnovnog obrazovanja školske 2016/2017 je 5146 ili 9,5 % manje nego na početku srednjoročnog perioda. Broj učenika u školama osnovnog obrazovanja kreće se od 59 u Osnovnoj školi „Mladost“ u Kanjama do 893 učenika u Osnovnoj školi „Marko Miljanov“.

Najmanji broj učenika je u Osnovnoj školi „Milomir Đalović i „Milovan Jelić“, u jednom razredu (5), a najveći broj učenika u razredu je po 118 učenika u petom i šestom razredu Osnovne škole „Marko Miljanov“.

Broj zaposlenih u osnovnom obrazovanju je 583, od kojih se 449 (77 %) odnosi na nastavno osoblje. U odnosu na početak perioda broj nastavnog osoblja je smanjen 5,1 %.

Prosječno, na jednog nastavnika ima 11 učenika. Broj učenika na jednog nastavnika ispod ovog prosjeka imaju osnovne škole u Godijevu (4,8), Kanjama (3,9), Pavinom Polju (5,4), Tomaševu (5,7), Ravnoj Rijeci (8,2), Sušici (5,0), Zatonu (10,5), Loznoj (8,6), Sutivanu (12,5), Bistrici (9,9), i Nedakusima (12,7) učenika.

U osnovnim školama evidentna je deficitarnost profesora matematike muzičkog i likovnog vaspitanja. U 11 osnovnih škola nedostaje profesor matematike, 3 nastavnika muzičkog, 2 likovnog, 2 profesora crnogorskog-srpsko-hrvatskog i bosanskog jezika, 2 nastavnika razredne nastave, 1 nastavnik geografije, 1 biologije, 1 nastavnik fizičkog vaspitanja i 1 dipl ekonomista. U srednjim školama nema deficitarog kadra.

Prolaznost učenika osnovnih škola ka srednjim i srednjih ka visokim je skoro 100 %.

Pored obaveznog osnovnog obrazovanja, 226 učenika je pohađalo ili pohađa Školu za osnovno muzičko obrazovanje, u kojoj je angažovano 14 predavača odgovarajućeg muzičkog obrazovanja.

Detaljniji prikaz o broju škola i učenika po razredima dat je u Aneks-u.

Školski objekti su u stanju potrebe za određenim rekonstrukcijama a potrebna je i izgradnja novog objekta za OŠ „Dušan Korać“, područno odjeljenje u Trubini, Pripčićima i završetak područnog odjeljenja u Dobrakovu.

1.5.1.3 Srednje obrazovanje

Srednje obrazovanje organizovano je u 3 škole: Gimnaziji „Miloje Dobrašinović“, Srednjoj elektro-ekonomskoj školi i Srednjoj stručnoj školi. Ukupan broj učenika u srednjim školama je 1923 tj 15,4 % manje nego na početku perioda.

Srednje obrazovanje još uvijek nije usklađeno sa potrebama tržišta rada, što ima za posledicu strukturnu nezaposlenost. Tržište ne može da apsorbira produkciju određenih kadrova, a, sa druge strane, ima i deficitarnih zanimanja. Ovakva situacija nameće potrebu preispitivanja postojećeg obrazovnog sistema i iznalaženje rješenja za eliminisanje evidentnih problema.

U ustanovama srednjeg obrazovanja ukupno je zaposleno 193 radnika, od kojih je 153 nastavno osoblje, odnosno 79,3%.

U odnosu na početak perioda ovaj broj je smanjen 7,2 %.

Školski objekti odgovaraju potrebama nastavnog procesa uz određenu dogradnju.

1.5.1.4. Visoko obrazovanje

Fakultete u 2016 godini pohađalo je 672 studenta, i to: Studije menadžmenta 178, Pravni fakultet 296, Biotehnički 101, Fakultet za strane jezike 63, Fakultet za turizam 14 i Fakultet vizuelnih umjetnosti 20.

Školske 2016/17. godine upisano je 119 studenta, i to: na Menadžmentu 50, Pravnom 0 i Biotehničkom fakultetu 31 studenta, Fakultetu za strane jezike 32, Fakultetu za turizam 15 i na Fakultetu vizuelne umjetnosti 6.

Nastavno osoblje na ovim fakultetima angažovano je sa podgoričkih fakulteta. Izuzetak je Biotehnički fakultet na kojem je većina predavača iz Bijelog Polja.

Objekti u kojima se odvija nastavni proces su novijeg datuma stavljanja u funkciju.

1.5.2. Zdravstveni sistem

Zdravstvo, kao djelatnost od najvećeg društvenog interesa, ima zadovoljavajući infrastrukturu, prilagođenu potrebama građana.

Dom zdravlja i Opšta bolnica, iako dvije samostalne zdravstvene institucije, funkcioniraju kao jedan sistem.

Uslovi rada u njima se konstantno unapređuju saglasno zahtjevima i potrebama kako korisnika zdravstvene zaštite, tako i zaposlenih u njima.

Dom zdravlja, i pored izvršene racionalizacije broja zaposlenih, raspolaže kompletnom infrastrukturom potrebnom za veoma visok nivo primarne zdravstvene zaštite stanovništva sa 43 ljekara i 88 ostalog medicinskog osoblja.

U Domu zdravlja funkcioniraju sljedeće službe:

- **IZABRANI DOKTOR**
 - ID za odrasle
 - ID za žene
 - ID za djecu
- **CENTRI ZA PODRŠKU** (funkcioniraju na regionalnom nivou Opština Bijelo Polje, Mojkovac, Kolašin)
 - Centar za TBC i plućne bolesti
 - Centar za mentalno zdravlje
 - Centar za djecu sa posebnim potrebama
- **CENTRI ZA DIJAGNOSTIKU**
 - Mikrobiologija

- EHO kabinet
- Nemamo biohemijsku hematološku laboratoriju koja je 2012. godine pripala Opštoj bolnici Bijelo Polje
- **CENTRI ZA PREVENCIJU**
 - Populaciono savjetovalište (savjetovalište za dijabetes)
 - Savjetovalište za mlade
 - Savjetovalište za reproduktivno zdravlje
- **JEDINICE ZA PODRŠKU**
 - Patronažna služba
 - Fizikalna medicina na primarnom nivou
 - Sanitetski prevoz
- **SLUŽBA SPECIFIČNE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE**
 - Medicina rada
- **HES (Higijensko epidemiološka služba)**

Ukupan broj zaposlenih racionalizacijom je sveden sa 161 na 156.

Služba Hitne pomoći opslužuje cijelu teritorije Opštine. Hitna pomoć funkcioniše, još od 1. aprila 2010. godine, u sastavu Zavoda za hitnu medicinsku pomoć Podgorica.

Krajem 2012 godine stavljena je u funkciju novoizgrađena zgrada Doma Zdravlja, vrijedna 3.300,000 €. Izvršena je nabavka nove opreme u vrijednosti 100.000 €.

Opšta bolnica pruža sekundarnu zdravstvenu zaštitu za opštine Bijelo Polje i Mojkovac, kao i za pacijente koji dolaze iz drugih susjednih opština. Kapacitet bolnice je 141 krevet, a stepen iskorišćenosti je oko 70%.

Organizaciona struktura Opšte bolnice, nakon reforme sekundarne zdravstvene zaštite, je sljedeća:

- odjeljenja: interno, hiruško, ginekološko-akušersko i dječije;
- službe: anestezije, intenzivne njege sa anestetičkom ambulantom, radiološke dijagnostike, ERTG, mamografa, CT, YZ, transfuzije krvi, fizikalne medicine sa fizijatrijskom ambulantom, službe zajedničkih poslova,
- urgentna medicinska pomoć sa prijemnom ambulantom,
- apoteka i
- kuhinja.

U Opštoj Bolnici je zaposleno 274 radnika, odnosno 54 ljekara, 156 medicinskih radnika i 64 pomoćnog osoblja.

Izvršena je rekonstrukcija zgrade Internog odjeljenja vrijednosti 130.000 € kao i zgrade Opšte bolnice u vrijednosti 605,000 €. Adaptirano je odeljenje ginekologije i akušerstva, gastro kabinet i urgentni blok. Otvoren je gastroenterološki kabinet sa savremenom opremom. Izvršena je adaptacija dijela prostora u neizgrađenoj bolnici za potrebe otvaranja Neuropsihijatrijskog odjeljenja koje je ponovo otvoreno nakon 30 godina. Nabavljena je nova oprema vrijednosti 197.650 €. Donacijom je dobijen hematološki analizator za brzu analizu krvne slike kao i jedno bolničko vozilo.

Nedostaje biohemijsko-hematološka laboratorija u Domu Zdravlja kao glavnom centru za dijagnostiku.

Pored Doma Zdravlja i Bolnice funkcioniše i 25 privatnih ustanova: 19 stomatoloških, 3 očne, 1 ultrazvučna, 1 oralna hirurgija, 1 ginekološko-akušerska. Lijekovima snadbijeva 9 apoteka.

Opšta bolnica ima deficitarnost određenih profila, kadrova. Nedostaju 2 ljekara otorinolaringologa, 2 ljekara ginekologa, 1 ljekar pedijatar, 1 ljekar ortoped.

I pored relativno dobro organizovanog zdravstvenog sistema, zdravstveno stanje sstanovništva nije apsolutno zadovoljavajuće. Prisutne su bolesti:

- kardiovaskularne,
- ishemijske bolesti srca,
- dijabetes,
- maligne bolesti,
- muskulaskeltne bolesti,
- akutne respiratorne infekcije.

Najčešći uzroci bolesti su:

- pušenje,
- alkoholizam,
- multifaktorska etiologija,
- genetski faktori,
- loši uslovi života,
- polni i etnički faktori.

Najčešći uzročnici smrtnosti su:

- kardiovaskularne bolesti,
- maligna oboljenja,
- dijabetes,
- gojaznost
- akutne respiratorne infekcije.
-

Broj ljekara na 10.000 stanovnika je 21,6 dok je u Crnoj Gori taj broj 22,6.

1.5.3. Kultura

Kulturna događanja, u organizaciji Centra za djelatnosti kulture „Vojislav Bulatović Strunjo“, u proteklom periodu, ispunjena su sadržajima, uglavnom tradicionalnim. U ljetnjim mjesecima organizuje se: Festival dramskih amatera Crne Gore, Festival džez, Festival tamburaških orkestara, Ratkovićeve večeri poezije, koje imaju veoma visoku posjećenost. Neke od ovih manifestacija imaju već internacionalni karakter.

Pored toga, u prostorijama Centra za djelatnosti kulture, Zavičajnog muzeja kao posebne ustanove ili u kući Rista Ratkovića, stalno se organizuju slikarske izložbe poznatih umjetnika, kao i književne večeri.

Dvije slikarske kolonije, „Stari Most“ i „Bjelasica“, svake godine okupljaju slikarske stvaraocce iz zemlje i inostranstva.

Bjelopoljsko dramsko pozorište imalo je 9 premijerno izvedenih predstava i preko 33 gostovanja u drugim mjestima širom bivše Jugoslavije: Baru, Ulcinju, Petrovcu, Tivtu, Podgorici, Golubovcima, Nikšiću, Pljevljima, Plavu, Petnjici, Rožajama, zatim: Trebinju, Prizrenu, Ubu, Prijepolju, Petrovcu na Mlavi, Arandjelovcu. Najznačajnije predstave bile su „Derviš i smrt“, „Crveni petao leti prema nebu“, „Luda lova“, „Galeb“, „Bihorci“, „Praznina“, „Odjeci“ i dr.

Iz pozorišne radionice „Dječja scena“ izašlo je 6 premijernih predstava.

Pozorišna radionica je imala produkciju 5 pozorišnih predstava.

U bioskopu se održavaju filmske projekcije za 3.200 posjetilaca godišnje.

Biblioteka Centra ima fond od 52.938 knjiga, a skoro svaka škola ima svoju biblioteku.

Kulturno-umjetničko društvo „Tekstilac“ i tamburaški orkestri „Bjelopoljski tamburaši“ i „Limski biseri“ uspješno predstavljaju kulturnu baštinu Opštine u zemlji i inostranstvu.

Zavičajni muzej je krajem ovog perioda postao samostalna institucija kulture. Ovo je ustanova koja pripada tipu kompleksnog muzeja i to: arheološkog, istorijskog, etnografskog, numizmatičkog i umjetničkog sadržaja koje su vezane za karakteristike područja Bijelog Polja.

Djelatnost Muzeja bila je izražena kroz prikupljanje, sređivanje i stručno evidentiranje predmeta u muzejskim zbirkama, staranje o smještaju, održavanju i prezentaciji predmeta u zbirkama sa posebnim osvrtom na predmete pokretnih kulturnih dobara, izradi dokumentacije o obavljenim istraživanjima, izradi stalnih i povremenih izložbenih postavki, izložbenoj djelatnosti i manifestacijama („Bjelopoljsko likovno proleće“, „Likovno stvaralaštvo učenika osnovnih škola“, „Noć muzeja“) štampanju publikacija, kataloga, bibliografija izrada vodiča i sl.

Prostorini kapaciteti i stanje Muzeja predstavljaju ograničavajući faktor za sadržajniji rad ove ustanove.

Zavičajni muzej ima 4.500 eksponata razvrstanih u 6 zbirki:

- Istorijska, sa 1156 eksponata, obuhvata vrijeme od turske vladavine do 1945. godine;
- Arheološka, sa 291 eksponat, u kojoj su oruđa i oružja još od vremena Rimskog carstva;
- Numizmatička, sa 1.185 eksponata, predstavlja kolekciju novčanica turskog i crnogorskog novca;
- Etnografska sa 555 eksponata, obuhvata stare nošnje i nakit;
- Umjetnička ima 19 eksponata i

Državni arhiv- područna jedinica Bijelo Polje posjeduje veoma značajnu dokumentaciju odloženu iz raznih institucija iz proteklih vremena nakon što je prestajala obaveza njihovog čuvanja u institucijama. Institucije i građani su skavodnevni korisnici usluga Džavnog arhiva jer im često dokumentacija i iz tih vremena zatreba.

Za djelatnsoti kulture u proteklih 5 godina iz opštinskog budžeta opredijeljeno je 1,9 miliona €.

1.5.4 Sport

Sportske aktivnosti u Bijelom Polju su sadržajne i mnogobrojne, uprkos nizu limitirajućih faktora.

Bjelopoljski sport okuplja oko 1.700 sportista svih uzrasta, od petlića do seniora.

U Opštini postoji 8 fudbalskih klubova, 3 košarkaška kluba, 3 šah kluba, 2 karate kluba, 2 džudo kluba, 2 bokerska kluba, 2 planinarska kluba, 2 paraglajdnig kluba, 1 atletski klub, 1 stonoteniserski, 1 teniski, 1 bilijar klub, 1 košarkaški klub, 1 plesni klub, 1 skijaški klub, 1 sportsko društvo „Sinjavac“-ribiolov, 1 spotsko rekreativno društvo Sinjavac gluvi i nagluvi, 1 opštinski fudbalski savez-

U 39 sportskih klubova, u pojedinačnim i ekipnim takmičenjima, bilo je zapaženih uspjeha. Zapaženije rezultate na nacionalnom i međunardonom nivou ostvarili su klubovi: Odbojkaški kllub „Jedinstvo“, Šah klub „Rokada“, Rukometni klub „Jedinstvo“, Planinarski klub „Cmiljače“, Džudo klub „Jedinstvo“, Džudo klub „Favorit“, Bokerski klub „Bijelo Polje“. Ograničavajući faktor za postizanje boljih rezultata u fudbalu je nedostatak pomoćnog terena kako bi se stvorili bolji uslovi za trening kao i glavni tereni u Ivanju i drugim mjestima.

Za sport je u proteklih godina iz Opštinskog budžeta izdvojeno 3.000.000 E od čega 2.403.125,00 za sportske aktivnosti. I pored značajnih budžetskih izdvajanja za ovu djelatnost često nedostaju sredstva za tekuću redovnu aktivnost.

Takmičenja u dvoranskim sportovima održavaju se u dvorani čiji je kapacitet 2.800 mjesta.

Pored redovnih takmičenja u Crnogorskim i regionalnim ligama, često se organizuju takmičenja u fudbalu, košarci, odbojci i drugim sportovima. Održavaju se biciklistička takmičenja čak u organizaciji Blakanske Evropske i Svjetske biciklističke federacije.

1.6. Tehnička infrastruktura

1.6.1. Saobraćajna infrastruktura

Razvoj sektora saobraćaja i njegova infrastruktura je posebno važan faktor privrednog razvoja Opštine.

Saobraćajni sistem Opštine čine: drumski (putnički i teretni), željeznički i PTT saobraćaj.

Putnu infrastrukturu opštine Bijelo Polje čini mreža magistralnih, regionalnih, lokanih i nekategorisanih puteva.

Grad Bijelo Polje nalazi se na raskršću značajnih saobraćajnica koje od Srbije vode ka Jadranskom moru. To su prvenstveno željeznička pruga Beograd-Bar i drumska magistrala od Srbije ka Podgorici.

U narednoj tabeli dat je prikaz mreže opštinskih puteva.

Tabela 33

Vrsta puteva	broj	Dužina (km)
Lokalni	56	306,7
Nekategorisani	156	671,6
Šumski	15	123,9
Ukupno:	227	1102,2

Jedan broj nekategorisanih puteva, po svom značaju, mogao bi se kategorisati u lokalne jer je 85 km takvih puteva asfaltirano.

Mreža kategorisanih puteva Opštine čini 6 % kategorisane lokalne putne mreže Crne Gore, a asfaltirani dio lokalne putne mreže čini 5% lokalne asfaltirane mreže Crne Gore. Asfaltirano je 191,0 km, a 115,7 km čine makadamski putevi.

Poprečni profil na većini postojećih saobraćajnica je nepotpun. Nedostaju trotoari i pješačke staze kao obavezan elemenat kod svih kategorija saobraćajnica.

Sve izvršene rekonstrukcije puteva novijeg datuma imaju riješen ovaj problem.

Parking saobraćajnih sredstava riješen je izgradnjom Parking servisa u Centru grada sa 115 parking mjesta. Istovremeno, izvršeno je saniranje parkinga na urbanom području. Naplatom parking usluga smanjen je pritisak na nedozvoljeni parkig prostor.

1.6.2. Elektroenergetski sistem

Glavno napajanje distributivnih energetske objekata realizuje se preko trafostanica Ribarevine 400/110 kv, snage 150 MVA i trafostanice 110/35 kv, snage 2x20 MVA.

Glavno napajanje potrošača na teritoriji Opštine Bijelo Polje vrši se iz 5 pravaca, na vrlo kvalitetan i siguran način.

Distributivne objekte čine DV sa 35 kv, 10 kv, niskonaponska mreža, trafostanice 35/10 kv i trafostanice 10/0,4 kv.

Za napajanje se koristi 5 TS 35/10 kv:

- TS 35/10 kv Medanovići, snage 8+4 MVA;
- TS 35/10 kv Nedakusi, snage 8+4 MVA;
- TS 35/10 kv Ribarevine, snage 4 MVA;
- TS 35/10 kv Čokrlje, snage 2,5 MVA;
- TS 35/10 kv Šćepanica, snage 2,5 MVA;
- TS 35/10 KV Rakonje 4 MVA.

Elektrodistribucija Bijelo Polje za napajanje potrošača na teritoriji Opštine Bijelo Polje koristi i 212 TS 10/0,4 vlasništvo ED Bijelo Polje i 44 TS 10/0,4 kv, čiji su vlasnici treća lica i 1.500 kw 35 kv i 10 kv vodova i niskonaponske mreže.

Bijelo Polje ima 5 DV 35 kv (Ribarevine – Medanovići 1, Ribarevine – Medanovići 2, Medanovići – Nedakusi, Medanovići – Čokrlje, Ribarevine – Šćepanica, Ribarevine – Nedakusi konstruisan na 110 kv a radi na 35 kv naponski nivo, 2D 110 KV: Mojkovac - Ribarevine i Berane-Ribarevine i 3DV 400 KV: Pljevlja-Ribarevine, Podgorica-Ribarevine i Kosovo-Ribarevine).

Maksimalna instalirana snaga na izvoru je 40 MVA. Maksimalna instalirana snaga distributivnih trafostanica 35/10 kv iznosi 33 MVA. Maksimalno opterećenje kada je najveća potrošnja u zimskim mjesecima ne prelazi 23 MW. Preuzeta energija odnosno godišnja potrošnja iznosi oko 99.588.754 kwh.

Instalirana snaga trafostanica značajno prevazilazi njihovo maksimalno opterećenje.

Elektrodistribucija Bijelo Polje električnom energijom napaja 20,716 potrošača, svrstanih u sljedeće kategorije:

- veliki potrošači-kategorije 10 kv, odnosno veće fabrike, učestvuju sa oko 9,3 % ukupne potrošnje;
- manji potrošači-kategorije 0,4 kv I stepen odnosno manje fabrike, škole, farme, gateri itd. učestvuju sa oko 5 % ukupne potrošnje;
- kategorije 0,4 kv II stepen, odnosno prodavnice, manji poslovni objekti, lokali, javne rasvjete itd.) učestvuju sa oko 16,7 % ukupne potrošnje i
- kategorije domaćinstva (18.550 mjernih mjesta) učestvuju sa 69,0 % ukupne potrošnje.

Napajanje seoskih područja vrši se radijalnim vodovima. Izražen je problem statičke stabilnosti nadzemnih DV i NN mreža, ali se stalno izvode radovi na zamjeni dotrajalih stubova i ugradnji izolovanih provodnika kako bi se povećala pogonska spremnost objekata. S druge strane, kablovska mreža 10 kv u gradu i prigradskim naseljima je u dosta dobrom stanju (trafostanice u gradskom i dijelu prigradskog naselja su dvostrano napajane).

U proteklom periodu značajan problem predstavljali su nelegalno priključeni objekti bez dobijene elektroenergetske saglasnosti.

Često su ovi objekti i tehnički neispravni kada je u pitanju priključak, što ugrožava kvalitet napona kod legalnih potrošača.

U cilju eliminacije evidentnih problema u elektroenergetskom sistemu, kao i posljedica koje prouzrokuje proizvodnja električne energije iz tradicionalnih izvora, aktuelizovano je pitanje proizvodnje energije iz alternativnih, odnosno obnovljivih izvora energije.

Naime, u eri globalizacije, a u skladu sa dominantnim trendom brzih promjena, sposobnost samostalnog zadovoljavanja energetske potrebe,

a naročito iz „čistih“ izvora, ima značajnu ulogu prilikom koncipiranja razvoja na svim nivoima, od lokalnog do državnog. S tim u vezi, sagledani su potencijali obnovljivih izvora energije, kako na nivou Crne Gore, tako i na nivou opština. Analizom uslova i potencijala

korišćenja obnovljivih izvora energije konstatovano je da opština Bijelo Polje ima solidan potencijal, naročito za razvoj hidroenergetskih sistema, koji mogu imati značajnu ulogu u energetsom bilansu Crne Gore. Prvi korak u pravcu iskorišćenja tih potencijala učinjen je izgradnjom i puštanjem u rad mini elektrane „Vrelo“ na Lještanici.

Završava se i mini elektrana na rijeci Bistrici (majstorovskoj) kapaciteta 3,5 mwh Tako je u objekte Mini hidroelektrana u ovom periodu uloženo 12,2 mil €.

Prednosti malih hidroelektrana su u tome što one svojim radom ne zagađuju vazduh, sprečavaju opasnost od poplava jer omogućavaju regulaciju vodotoka, mogu se koristiti za vodosnadbijevanje i navodnjavanje, izgradnju ribnjaka, a i u sportsko rekreativne svrhe.

Svojom veličinom ne mogu ugroziti geološke karakteristike zemljišta na kojem se nalaze, ne utiču na promjenu klimatskih karakteristika područja i nema rizika od pobudjivanja seizmičnosti.

Neohodno je pojednostaviti proceduru gradnje hidroelektrana snage do 100kw, pri čemu je i dalje potrebno voditi računa o sigurnosti objekata, zaštiti životne sredine i eventualnoj nesaglasnosti sa drugim objektima na lokaciji.

Značajni vodotoci koji zaslužuju analizu održivosti projekata izgradnje malih hidroelektrana su: „Djuren potok“, „Rakitska rijeka“, „Brzavska rijeka“, „Čelinska rijeka“, „Potrčka rijeka“, „Zekića rijeka“, „Kostenička rijeka“, „Pećarski potok“, „Rijeka Kičavnica“, „Čepića rijeka“, „Boljanska rijeka“, „Orahovička rijeka“, „Voljavaska rijeka“, „Rijeka Bistrica“ (Majstorovina), „Turovski potok“, „Mirašev potok“.

Ostali obnovljivi izvori energije: vjetar, sunce, biomasa, zaslužuju temeljnija istraživanja od dosadašnjeg nivoa saznanja kao i kadrovsko prilagođavanje ovim specifičnim potrebama.

1.6.3. Telekomunikacije i ICT

PTT saobraćaj se, u posmatranom periodu, razvijao ubrzanom dinamikom.

Na području Opštine, usluge infrastrukturnih operatora i servisa pružaju:

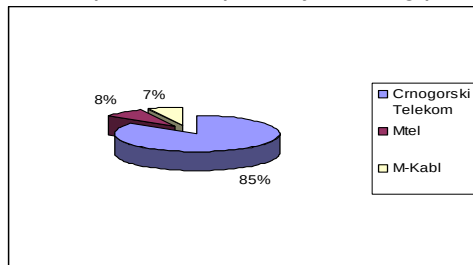
1. Crnogorski telekom-(usluge na fiksnoj lokaciji (telefonija, pristup Internetu, (ADSL), distribucija TV i radio programa (IP TV), fiksni bežični pristup Internetu, usluge mobilne telefonije);
2. Telenor- usluge mobilne telefonije;
3. Mtel, usluge mobilne telefonije, fiksni bežični pristup (WiMax);
4. BBM, Distribucija TV i radio programa (MMDS);
5. Total TV Montenegro, Distribucija TV i radio programa (DTH)
6. Radio difuzni centar, Zemaljska radio difuzija;
7. MN News, Fiksni bežični pristup Internetu (WiFi) i
8. M- Kabl Distribucija TV i radio programa i Interneta (KDS).

Crnogorski Telekom na teritoriji Opštine ima jednu centralu i 20 RSS – ova u mjestima: Bistrica, Brzava, Crnča, Dobrakovo, Gubavač, Kovren, Lješnica, Lozna, Medanovići, Nedakusi, Nikoljac, Pavino Polje, Potkrajci, Rakonje, Rasovo, Ravna Rijeka, Tomaševo, Zaimovića Livade, Zaton, i GC nova AXE.

Kapaciteti digitalnih komutacionih čvorova Crnogorskog Telekoma na području Opštine čine instalisanih: 12 416 PSTN priključaka i 384 ISDN priključaka od čega je: 6.776 PSTN korisnika i 116 ISDN korisnika.

Na području Opštine ima i 77 korisnika fiksne telefonije Mtel- a. U funkciji je, na području Opštine, 20 ADSL čvorišta sa 2322 ADSL priključaka. Fiksni internet pristup daju i kablovski operater M-Kabl za 229 korisnika i M-tel za 178 korisnika.

Grafik 13. Učešće operatora u pružanju fiksnog pristupa internetu

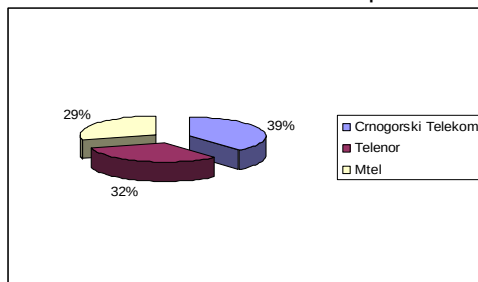

Izvor: EKIP, 2011. godine

Usluge TV i radio programa pružaju: Crnogorski Telekom za 1.561 korisnika, BBM za 918 korisnika, Total TV Montenegro za 1.373 korisnika i M-Kabl za 928 korisnika.

Na području Opštine aktivno je 64.483 mobilnih korisnika (postpaid i prepaid) od kojih: Crnogorskog Telekoma 18.608, Telenora 25.172 i Mtel-a 20.703.

Grafik 14. Učešće mobilnih operatora

Izvor: EKIP, 2011. godine

Penetracija fiksne telefonije u Opštini iznosi 36,35 %, penetracija fiksnog širokopojasnog pristupa (ADSL) iznosi 12,11%, dok penetracija mobilne telefonije iznosi 336%. Penetracija fiksnih telefonskih priključaka i široko pojasnih priključaka su iznad prosjeka Crne Gore, a ispod prosjeka zemalja EU, dok je penetracija mobilne telefonije u Opštini iznad prosjeka u Crnoj Gori a u znatnoj mjeri i iznad prosjeka zemalja EU.

Radi bližeg poznavanja pokrivenosti Opštine infrastrukturom elektronskih telekomunikacija, daje se pregled lokacija radiodifuznih stanica (RBS) mobilne telefonije, MMDS stanica i radiodifuznih predajnika kao i antenskih stubova na kojima se iste nalaze.

Lokacije radio baznih stanica su: Babića Brijeg (4), Kruševo(4), Obrov (4), Dobrakovo (2), Femića Krš (3), Grab (3), Nikoljac (1), Ravna Rijeka(4), Sokolac (2), Kanje(1), Bioče (1), Polica (2), Lozna (1), Godijevo (2), Prijelozi (1), Grančarevo (2), Boljanina (1), Dobrakovo (2), Korita (1), Mesopromet (1) i grad B. Polje(4).

Lokacije baznih stanica su MMDS: Babića Brijeg (1), Kruševo(1) i Obrov (1).

Lokacije antenskih stubova su: Dobrakovo (2), Nikoljac (1), Boljanina (1), Babića Brijeg (1), Obrov (2), Ravna Rijeka (1), Kanje (1), Femića Krš (1), Galica (2), Grab (1), Lozna (1),

Sokolac (1), Godijevo (1), Prijelozi (1), Grančarevo(1), Bioče (1) Kurilo (1) i grad Bijelo Polje(2).

Poznavanje tehnologije rada na računaru je relativno dobro. Zavod za zapošljavanje-Biro rada Bijelo Polje, u poslednjih 5 godina, organizovao je obuku za rad na računaru, koju je obavilo 585 polaznika. Takođe, Centar za djelatnosti kulture ima Internet Centar.

Srednje škole imaju po 2-3 kompjuterske učionice i internet konekciju. Većina osnovnih škola, koje posjeduju tehničke uslove, ima kompjuterske učionice i internet konekciju..

1.7. Životna sredina

1.7.1 Upravljanje otpadom

Sakupljanje, odvoz i deponovanje komunalnog otpada sa 252.000 m² javnih površina, od domaćinstava i pravnih lica vrši Doo „Komunalno Lim“, uz angažovanje 60 radnika. Oprema, koju ono ima na raspolaganju sastoji se od: 6 auto-smečara, 1 autopodizača-iveko rol-kipera za koševе od 5 m, 1 buldožera za potrebe deponije, 1 utovarivača sa grajferom, 1 utovarne lopate, 1 kamiona-kipera i 4 traktora.

Sakupljanje otpada vrši se neselektivno, iako su u edukativne svrhe, bili postavljeni kontejneri za selektivno sakupljanje otpada na 15 gradskih lokacija.

Godišnja količina sakupljenog otpada procjenjuje se na 11.520 tona ili 36000 m³ na osnovu normativa utvrđenog Master planom za upravljanje otpadom.

Cjelokupni otpad odlaže se na privremeno odlagalište u blizini naselja Dobrakovo, i granice sa Srbijom, na 100 m udaljenosti od magistralnog puta, a na 16,7 km od centra grada.

Sakupljanjem, odvozom i deponovanjem komunalnog otpada obuhvaćeno je 5.300 domaćinstava i 498 pravnih lica. I pored nastojanja da se obuhvatnost poveća, identifikovano je preko 105 „divljih“ deponija.

Donesen je Lokalni plan upravljanja otpadom 2016-2020 kojim će se riješiti pitanje selektivnog sakupljanja u cilju recikliranja kao i mjesto odlaganja ili način postupanja određen eventualnom dopunom Plana. Planom se predviđa poseban tretman opasnog i medicinskog otpada, putem koncesionog aranžmana.

1.7.2 Upravljanje vodama

Upravljanje vodama je u nadležnosti države, odnosno Uprave za vode. Za korišćenje voda na lokalnom nivou izdaje se vodoprivredna dozvola i vodoprivredna saglasnost.

JKP Vodovod „Bistrica“, sa gravitacionim sistemom pogona, ima dozvolu za snabdijevanje vodom gradskog i prigradskih područja.

Kapacitet kaptiranog dijela izvorišta je 400 lit/sek iako ukupan iznosi 1000 l/s. Dužina glavnog cjevovoda, tj. duplog cjevovoda, sa 300 i 500 je 12,5 km. Dužina distributivne vodovodne mreže je 148 km.

Na postojeću vodovodnu mrežu priključeno je 7.120 domaćinstava i 820 pravnih lica.

Sa zahtjevima za priključenje se javljaju i novi potrošači. Održavanje postojećeg stanja postaje sve skuplje i ekonomski neodrživo. Vodovodni sistem je u dosta dotrajalom stanju i zahtijeva rekonstrukciju. Voda se naplaćuje paušalno (bez vodomjera) od 24% potrošača , i to od 1.679 domaćinstava i 98 pravnih lica.

Na području Opštine u proteklom petogodišnjem periodu izgrađeni su vodovodi, ukupne vrijednosti 935.705,00 €, za naselja: Medanovići, Nedakusi, Babića Brijeg, Pavino Polje, Gubavač, Džafića brdo, R.Rijeka , Sl.most, Zaton, Dobrakovo, Potrk, Kulina, Sipanje.

Potrošnja vode može se mjeriti samo na gradskom vodovodu, jer se ta potrošnja jedino i plaća. Ukupna potrošnja vode sa gradskog vodovoda, po podacima za 2011. godinu, iznosi 1,174.079 m³, od čega na potrošnju stanovništva otpada 73,5 %. Prosječna godišnja potrošnja vode po jednom domaćinstvu iznosi 132 m³.

U nadležnosti JKP „Bistrica“ je i kanalizaciona mreža za odvođenje otpadnih voda. Količine otpadnih voda od domaćinstava su 23.79 i/s, a od pravnih lica 1.80 i/s.

U proteklih 5 godina kanalizacija je izgrađena za naselje Klanac i gradske ulice: Slobode, III sandžačke i Partizanske.

Ukupna dužina kanalizacije u gradu je 8 km. Broj stanovnika priključenih na gradsku kanalizacionu mrežu je oko 3.500, nešto manje od 40 %, a na teritoriji čitave Opštine 7 %.

Neriješen odvod otpadnih voda, koji ima za posljedicu zagađivanje rijeka, bio je povod za izradu kolektora, integralnog sistema za rješavanje otpadnih voda koji obuhvata cjelovod i postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda. Investiciono tehničkom dokumentacijom projektovana je izgradnja u 3 faze.

1.7.3 Kvalitet vazduha

U Bijelom Polju ne postoje privredni objekti koji u većoj mjeri zagađuju životnu sredinu. Proces urbanizacije i naseljavanja gradskog područja je tekao dosta brzo, ali ne dinamikom koja bi ugrozila biodiverzitet.

Kvalitet vazduha je zadovoljavajući, obzirom da je količina sumpordioksida (SO₂) ispod dozvoljene granice.

1.7.4 Upravljanje resursima i njihovo očuvanje

Prostor je temeljna vrijednost i najznačajniji resurs Države, pa time i Opštine. U tom smislu, potrebno je sagledati ukupne potencijale i vrijednosti prostora i ponuditi kvalitetna rješenja u ekonomskom, socijalnom i ekološkom smislu, čime se promoviše koncept održivog razvoja Opštine.

U razvoju Opštine značajnu ulogu imaju i poljoprivredno i građevinsko zemljište.

Na građevinskom zemljištu, usljed nedostatka prostorno planske dokumentacije je izgrađeno 3.569 objekata koji se mogu u sledecem periodu legalizovati i na taj nacin obezbijediti znacajni prihodi za lokalnu zajednicu. Na osnovu izvršene analize mogućnosti sanacije prostora pod tim objektima, utvrđeno je da se oko 95% objekata može uklopiti u detaljne urbanističke planove i izvršiti njihova naknadna legalizacija.

Neplanske eksploatacije prirodnih dobara ima i u eksploataciji šuma, u vidu divljih sječa od strane fizičkih lica. Dodatne štete prouzrokuju česti šumski požari.

Bolji monitoring potreban je kod eksploatacije pijeska i šljunka, jer se često desava da usled neadekvatne kontrole eksploatacije, koncesionari utiču na promjenu vodnih tokova i devastiranje vodotoka.

Jedan dio ovog prirodnog bogastva koristi se uz dodjelu koncesija. Prikazuje se broj, naziv koncesionara i rokovi korišćenja koncesija:

Koncesionar	Predmet koncesije	Vrijeme koncesije	Datum ugovora
Femić Compani	Pijesak i šljunak „Pašića Polje“	5 g	05.08.2011
Šukurica Doo	Pijesak i šljunak iz Lima „Lozna“	1 g	10.08.2011
„Gradnja“	Pijesak i šljunak iz Lima „Lukovica“	5 g	19.08.2011
„Zlajić“	Pijesak i šljunak iz Lima, Sakate-Zaton	5 g	25.08.2011
„Bjelasica Rada“	Mineralna voda izvoriste „Čeoče“	10 g	08.03.1999
Hajder Ekstrem Energi Sarajevo	Istraživanje vodotoka Bistrice za male hidroelektrane	30 g	20.06.2008
Hidroenergije Montenegro Doo Berane	Istraživanje vodotoka „Bistrice“ za male hidroelektrane	27 g	26.09.2008

Pećine, a naročito ulaz u Djalovica pecinu, sa vrlo interesantnim sadržajima, nijesu elementarno zaštićene od mogućih oštećenja.

Osim inspekcijskih organa i pojedinih NVO, čija je aktivnost nedovoljna, ostali činioci (organizacije i građani) ne pokazuju dovoljnu zainteresovanost da doprinesu zaštiti dobara od opšteg interesa.

Parkovi, lov i ribolov, upravljanje šumama i menadžment u biodiverzitetu (flora i fauna)

Najznačajnije asocijacije ovog područja čine listopadne šume. Na pojas hrasta nadovezuje se, u vertikali, pojas bukve, kojoj se na visini od 1000 m pridružuje jela.

Postojeće stanje zelenih površina uglavnom prati stanje prostornih cjelina. Karakteriše ga usitnjenost, nepovezanost i neravnomjeran raspored. Na prostoru industrijske zone skoro da nema uređenih zelenih površina, a prisustvo kvalitetne vegetacije je minimalno.

U zonama stanovanja zelenilo se svodi na manje bašte i voćnjake oko porodičnih kuća, sa njivama i livadama u pozadini. Ove površine, bez obzira na raznolikost u kvalitetu i dekorativno-estetsku vrijednost, zauzimaju značajno mjesto u cjelokupnom fondu gradskog zelenila.

Značajne površine pod zelenilom se nalaze u priobalju Lima koje je obraslo spontanom vegetacijom, koja je uglavnom neuređena. Stanje zelenih površina u gradskom jezgru je, takođe, nezadovoljavajuće. Broj ulica sa drvoredima je mali, a blokovsko zelenilo na nekim lokacijama uopšte ne postoji.

Izuzetak čini park u centru grada raznovrsnog dendrološkog sastava, snadbjeven potrebnim arhitektonskim sadržajima i mobilijarom za djecu, koji održava JKP „Lim“.

Lov i ribolov, više kao rekreativno zanimanje zaljubljenika ovih aktivnosti, su organizovani preko Sportsko ribolovnog kluba „Sinjavac“ i Lovačke organizacije „Bijelo Polje“, koji kontrolišu ove aktivnosti putem dozvola i propisanog reda.

Područja i zemljišta zagađena prirodnim nepogodama i tehnološkim rizicima

Prirodne nepogode, za sada, nijesu uticale na zagađenje zemljišta i, uopšte, životne sredine na teritoriji opštine Bijelo Polje. Jedini problem se javlja u slučaju većeg vodostaja rijeka, koji nema značajnije negativne manifestacije na kvalitet zemljišta pored rječnih obala.

Međutim, velike probleme stvaraju tzv. „divlje“ deponije otpada, kojih ima preko 105, kao i otpadne vode koje se odводе u Lim i njegove pritoke.

1.8. Administrativni kapaciteti

Organizacija i rad opštinskih organa, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, definisani su Statutom Opštine i drugim pravnim propisima. Organi opštine Bijelo Polje su: Skupština opštine, koja predstavlja zakonodavnu vlast i Predsjednik opštine, koji predstavlja izvršnu vlast.

Prema Odluci o organizaciji i načinu rada lokalne uprave opštine Bijelo Polje, lokalna uprava je organizovana u:

1. Sekretarijate:

- Sekretarijat za Lokalnu samoupravu sa 43 zaposlena;

a) Sektori 27 :

- sektor za upravljanje ljudskim resursima 2
- sektor za opšte upravne poslove 18
- sektor za društvene djelatnosti 7 i

b) Kancelarije 8

- kancelarija za mlade 2
- kancelarija za rodnu ravnopravnost 3
- kancelarija za prevenciju narkomanije 1
- kancelarija za osobe sa invaliditetom 2
- kancelarija za rome

c) Biroi 5

- gradjanski biro 5

- Sekretarijat za stambeno- komunalne poslove i saobraćaj sa 13 zaposlenih;
Sektori:
 - Sektro za komunalne poslove sa 3 zaposlena;
 - Sektor za stambene poslove i saobraćaj 7 zaposlenih.
- Sekretarijat za preduzetništvo i ekonomski razvoj sa 21 zaposlenih;
Sektori:
 - Sektor za preduzetništvo i turizam sa 9 zaposlenih;
 - Sektor za poljoprivredu i vodoprivredu sa 8 zaposlenih
- Sekretarijat za uređenje prostora i održivi razvoj sa 8 zaposlenih,
Sektori:
 - Sektor za planiranje prostora sa 1 zaposlenim;
 - Sektor za sprovođenje planskih dokumenata i građevinarstvo sa 5 zaposlenih.
- Sekretarijat za finansije sa 10 zaposlenih,
Sektori:
 - Sektor za budžet sa 2 zaposlena;
 - Sektor trezora sa 5 zaposlenih.

- Sekretarijat za ruralni i održivi razvoj sa 9 zaposlenih
Sektori:
- Sektor za ruralni razvoj sa 3 zaposlena;
- Sektor za održivi razvoj sa 3 zaposlena.

2. Direkcije:

- Direkcija za imovinu i zaštitu prava Opštine sa 6 zaposlenih i
- Direkcija za izgradnju i investicije sa 11 zaposlenih.

3. Uprave:

- Uprava javnih prihoda sa 35 zaposlenih.
Sektori:
- Sektor za utvrđivanje i naplatu lokalnih javnih prihoda sa 27 zaposlenih;
- Sektor za inspekcijsku kontrolu lokalnih javnih prihoda sa 4 zaposlena

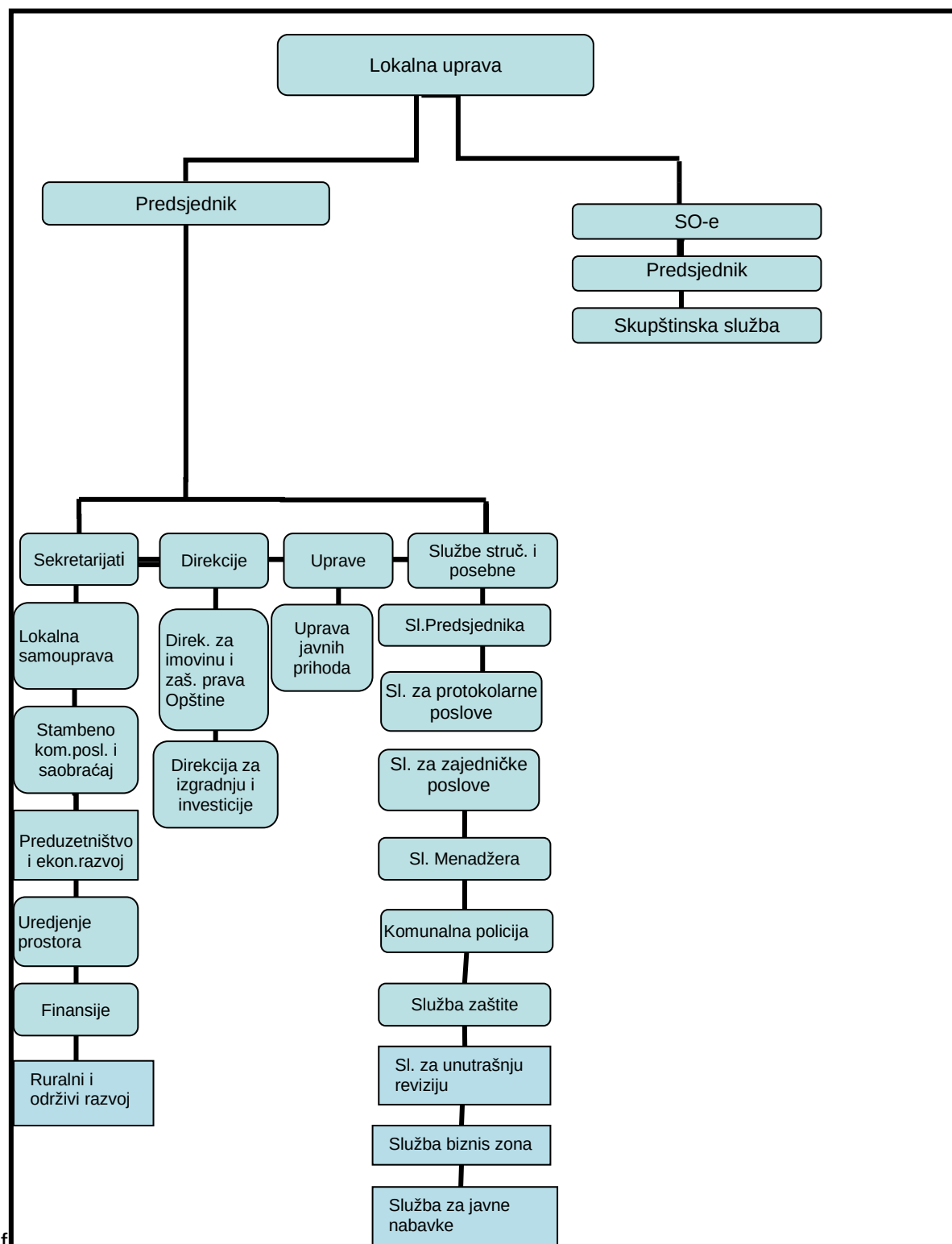
d) Službe:

- Služba Predsjednika Opštine sa 6 zaposlenih;
- Služba protokola sa 6 zaposlenih;
- Služba za zajedničke poslove sa 41 zaposlenih;
Odjeljenje:
- Odjeljenje pisarnice sa 7 zaposlenih;
- Odjeljenje za tekuće održavanje i nabavke sa 14 zaposlenih;
- Odjeljenje voznog parka sa 5 zaposlenih;
- Odjeljenje obezbeđenja lica i imovine sa 13 zaposlenih.
- Služba glavnog administratora sa 5 zaposlenih;
- Služba menadžera sa 8 zaposlenih;
- Služba Komunalne policije sa 33 zaposlena;
Odjeljenja:
- Odjeljenje za komunalnu djelatnost sa 21 zaposlenim;
- Odjeljenje za saobraćaj sa 3 zaposlena;
- Odjeljenje za vodoprivredu, lokalne i nekatégorisane puteve sa 2 zaposlena;
- Odjeljenje za pravne poslove i izvršenja sa 3 zaposlena
- Služba zaštite sa 19 zaposlenih;
Odjeljenja:
- Odjeljenje za operativne poslove sa 13 zaposlenih;
- Odjeljenje za tehničko preventivne poslove sa 3 zaposlena
- Služba za unutrašnju reviziju sa 2 zaposlena;
- Služba za javne nabavke sa 4 zaposlena;
- Služba menadžera biznis zona sa 5 zaposlenih
Odjeljenja:
- Odjeljenje za pravno-ekonomske posloev sa 2 zaposlena;
- Odjeljenje za izradu projekata, korespodenciju, konverzaciju sa ino organizacijama i poslodavcima sa 2 zaposlena

Opština Bijelo Polje je osnivač javnih ustanova:

- Centar za djelatnosti kulture sa 30 zaposlenih;
- Centar za informacioni sistem sa 11 zaposlenih;

- Centar za sport i rekreaciju sa 9 zaposlenih;
- Centar za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju „Tisa“ sa 34 zaposlena;
- Centar za podršku djeci i porodici sa 8 zaposlenih.
- Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje, sa 13 zaposlenih.

Opština je osnivač i 2 preduzeća koja imaju i karakter pružanja usluga javnog interesa: Doo Vodovod „Bistrica“ za snabdijevanje vodom i odvođenje otpadnih voda i Doo Komunalno „Lim“ za sakupljanje i odlaganje otpada, održavanje gradskog zelenila, održavanje puteva lokalnog karaktera, pružanje pijačnih usluga i pružanje pogrebnih usluga.

Za potrebe Opštine, sa nacionalnog nivoa, organizovane su sljedeće funkcije: predškolsko, osnovno, srednje i visoko obrazovanje; zdravstvena i socijalna zaštita; javni red i mir; više, osnovno, privredno sudstvo i tužilaštvo; zaštita imovinsko-pravnih interesa; inspekcije za

gradjevinarstvo, prosvjetu, šumarstvo, vodoprivredu, ekologiju, tržište i sanitarnu zaštitu; javni prihodi, fondovi zdravstva i penzijsko-invalidskog osiguranja, nekretnine, carine, snabdijevanje električnom energijom, šumarstvo, željeznički saobraćaj, Kancelarija investiciono-razvojnog fonda i finansijske usluge.

Na lokalnom nivou organizovane su sledeće funkcije: kultura i sport, stambeno komunalne usluge, poljoprivreda, lov i ribarstvo, industrija, gradjevinarstvo, drumski saobraćaj, zanatsvo, trgovina, turističko ugostiteljske i ostale usluge.

Administrativnim kapacitetima, sa aspekta kvalifikacione strukture i iskustva u obavljanju poslova u lokanoj samoupravi i javnim ustanovama na lokalnom nivou, iako su formalno popunjeni odgovarajućim kadrom, nedostaje kreativnost, naročito za razvoj preduzetništva, planiranje i projektovanje. Takođe, u pogledu poznavanja stranih jezika i korišćenja informacionih tehnologija, potrebna je dodatna edukacija zaposlenih.

Pored lokalnog javnog emitera: Radija Bijelo Polje prisutni su i sledeći mediji: Radio Adriarik, Radio Plus, TV Sun, Dopisništvo RTCG, dopisništvo TV Vijesti, dopisništvo dnevnih novina Dan, Vijesti, Pobjeda i Dnevne novine i časopis Mozaik, sa ukupno 28 zaposlena lica.

Nevladin sektor u Opštini zastupljen je sa 226 nevladinih organizacija iz oblasti naučnih, obrazovnih, kulturnih, sportskih, socijalnih i drugih djelatnosti. Značajnije od njih su za:

- Zaštitu ljudskih i manjinskih prava.....15;
- Podršku vladavini prava.....5;
- Unapređenje demokratskih odnosa i borba protiv korupcije.....5;
- Njegovanje tolerancije i međusobnog uvažavanja.....2;
- Razvoj solidarnosti.....1;
- Vaspitanje djece i mladih u duhu evropskih i civilizacijskih standarda.....1;
- Ravnopravnost svih građana.....9;
- Unapređenje položaja djece i mladih i marginalizovanih grupa.....1;
- Promovisanje zdravih stilova života.....1;
- Pružanje pomoći zavisnicima.....2;
- Zaštitu potrošača.....1;
- Zaštitu životne sredine.....7;
- Socijalnu zaštitu.....9;
- Osnivanje novih preduzeća.....2;
- Podsticanje razvoja poljoprivrede i proizvodnje zdrave hrane.....19.

Za nevladine organizacije po ponuđenim projektima iz Budžeta Opštine za period 2012-2016 izdvojeno je 209.867 €.

1.9 Planska strateška dokumenta

Od planskih dokumenata Opština ima Prostorini plan, 9 detaljnih urbanističkih planova i urbanistički projekat.

Od ekonomsko-planskih dokumenata na snazi su:

- Lokalni energetska plan;
- Lokalni plan upravljanja otpadom;
- Program uređenja prostora za 2017;
- Plan razvoja Biznis zona.

1.10. Potencijali za privlačenje stranih i domaćih investitora

Skupština opštine Bijelo Polje je 2015 godione donijela Oduluku o proglašenju 4 biznis zone:

- „Nedakusi”;
- „Cerovo”;
- „Vraneška dolina”;
- „Bistrička dolina” sa ušćem.

Površina ovih biznis zona je 17888 ha. Opremljenost biznis zona nije na traženom nivou (100 % opremljenosti) već je opredjeljujuće za njihovo proglašavanje bila prostorna pogodnost sa mogućnošću da se relativno brzo ili u hodu dođe do infrastrukturnih uslova za investiranje u proizvodno uslužne objekte.

Nova uredba o Biznis zonama ublažiće uslove i kriterijume za proglašavanje Biznis zona.

Glavni motiv za investiranje treba da bude:

- Oslobođanje od komunalnog doprinosa;
- Oslobođanje od poreza na nepokretnost iznad 0,1 %;
- Oslobođanje od prireza na porez na dohodak fizičkih lica;
- Oslobođanje od naknade za korišćenje lokalnih puteva.

Za vrijeme od 5 godina za zaposlenje najmanje 5 radnika do iznosa 7 000 E po radniku.

Opština Bijelo Polje se kandidovala među 50 Opština jugoistočne Evrope radi dobijanja sertifikata kao prijatelj razvoja biznisa što ukazuje da će investitori u njoj imati pouzdanog partnera. Uključenost opštine u BFCSEE program čini je atraktivnijom na regionalnoj i investicionoj mapi.

1.11. Budžetsko finansiranje

Radi uvida u finansijsko stanje Opštine daje se prikaz budžeta po godinama i njegovog izvršenja.

Tabela br 34 Budžet Opštine po godinama u €

Godina	Plan budžeta	Ostvarenje budžeta	Indeks
	Iznos u E	Iznos u E	Ostva/plan
2012	10.655.763	10.055,507	94,3
2013	10.550.000	8.147.472	77,2
2014	10.542.000	9.661.682	91,6
2015	15.495.472	14.801.195	95,5

2016	17.536.972	14.494.530	82,7
Svega	64.780.207	57.110.386	88,2

Izvorni prihodi čine 16.432.021 E ili 28,8 % ukupnih prihoda budžeta.

Zajednički prihodi (dio koji pripada opštini) iznosio je 5.906.516 E ili 10,3 %.

Egalizacije i uslovne dotacije iznosile su 25.675.683 E ili 45 %.

Kredit koji je budžet bio opterećen iznosili su 9.589,266 ili 16,8 % primitaka.

Od ukupnih budžetskih sredstava za investicije (kapitalni izdaci) izdvojeno je u proteklom srednjoročnom periodu 8.101.250 E ili 14,2 %.

Opština ima 13,9 mil € kredita sa rokovima vraćanja za:

10 mil € na 10 godina i

3,9 mil € na 7 godina

tj sa ukupnom godišnjom otplatom 1.557,000 €.

Reprogramom zaključenim ugovorom od 01.09.2014 godine obaveze od 9,5 mil € prolongirane su na 20 godina.

1.12 Analiza realizacije Strateškog plana razvoja Opštine za period 2012-2016

Prema Srednjoročnom planu za period 2012-2016 godine opština Bijelo Polje je planirano da bude Opština sa razvijenim preduzetništvom naročito u djelatnostima: poljoprivredi, industriji, turizmu, hidroenergetici, na principima očuvanja životne sredine i održivog razvoja, koja će istovremeno biti i atraktivna destinacija za privlačenje stranih investicija.

Takvim razvojem Opština bi obezbijedila uslove za veću zaposlenost i za veći lični i društveni standard stanovništva, zaustavila njegovo odseljavanje i postala privlačno mjesto za život svih generacija.

Tako dinamičan razvoj zahtijevao je i veliki broj projekata u svim oblastima kojima se našlo mjesto u planu:

- 31 projekat u oblasti zdravstva i socijalne zaštite vrijednosti 4.645,000 €;
- 10 projekata iz oblasti kulture i sporta vrijednosti 5.825,000 €;
- 12 objekata iz stambeno komunalne oblasti vrijednosti 19.948,000 €;
- 121 projekat iz oblasti putne infrastrukture vrijednosti 21.467,000 €;
- 53 projekta iz oblasti elektroenergetske infrastrukture vrijednosti 5.228,000 €;
- 31 projekat iz oblasti vodosnabdijevanja vrijednosti 6.738,000 €;
- 17 projekata iz oblasti zaštite životne sredine vrijednosti 39.765,000 €;
- 5 projekata iz oblasti jačanja institucija i prekogranične saradnje vrijednosti 3.950,000 €

što čini ukupno 292 projekta ukupne vrijednosti 149.194,000 €.

Pored projekata iz oblasti društvene nadgradnje i infrastrukture očekivao se značajan broj projekata iz realnog Sektora, naročito u prioritetnim sektorima privređivanja: poljoprivredi, preduzetništvu, iz oblasti srednjih i malih preduzeća u industriji i uslugama, posebno drvoprerađiva i hidroenergetici.

Veliki broj projekata ocjenjivan je i prilikom usvajanja plana kao preambiciozan ali se željelo učiniti da se iskoristi što veći broj izvora finansiranja koji bi zahtijevali da se određeni projekti nađu i u Strateškom planu razvoja.

U toku realizacije plana vršeno je prilagođavanje realnim mogućnostima finansiranja pa su se u okviru planiranih prioriteta utvrđivali prioritarniji prioriteti.

Neki projekti su realizovani iako nijesu planirani. To se dešavalo kada su se ukazivale mogućnosti korišćenja za to raspoloživih izvora na koje se za te namjene prilikom usvajanja plana nije računalo.

Ukupno je realizovano 75 i započeto je 23 projekta za koje je u prethodnom periodu uloženo 118.878.244 €. Vrijednost realizovanih projekata je 67.967,114 € ili 57 % a projekata čija je realizacija u toku 50.911,130 € ili 43 %. U privredi je realizovano ili se realizuje 14 projekata sa ulaganjima do kraja prethodnog perioda od 52.469.862 € ili 44,1 % ukupnih investicija.

Struktura ulaganja po sektorima prikazuje se tabelom:

Tabela br.35 Iznos ulaganja po oblastima u €

Sektori	Iznos ulaganja	Učešće %
Obrazovanje	4.317.491	3,6
Zdrastvo i socijalna zaštita	3.315.000	2,8
Kultura i sport	407.198	0,3
Stambeno komunalna djelatnost	14.996.260	12,6
Putna infrastruktura	36.755.004	30,9
Elektroenergetska infrastruktura	4.609.51	3,9
Hidrološka infrastruktura	940.852	0,8
Institucije i prekogranična saradnja	1.066.986	0,9
Hidroenergetika	11.475.000	9,7
Drvoprerada	4.500.000	3,8
Prehrambena industrija	27.733.000	23,3
Turizam	2.789.000	2,3
Industrija obuće	650.000	0,6
Trgovina	5.322.862	4,5
Svega	118.878.244	100,0

Po broju projekata plan je izvršen 51 % a u finansijskim pokazateljima 80 %. Po planu prosječna vrijednost projekata iznosila je 510.938 € a prosječna ulaganja po 1 projektu iznosila su 1.213,043 € što proizvodi zaključak da su realizovani projekti prosječno veće vrijednosti od projekata prosječno planirane vrijednosti. Na to su najviše uticali projekti iz oblasti privrede i značajnije putne i komunalne infrastrukture.

Tabela br 36 Izvori sredstava za investicije 2012-2016 godine u €

Izvori sredstava za investicije	2012-2016	%	2012	2013	2014	2015	2016
1. Budžet Crne Gore	47.018,487	40,0	28.579.026	4.730.237	4.124.561	9.826.243	3.240.156
-Direkcija javnih radova	8.457,902		1.360.000	1.210.237	1.835.000	2.285.243	1.767.422
-Direkcija za saobraćaj	29.858,024		21.774,143	2.550.000	1.440.000	3.850.000	1.472..734
-Ministarstvo prosvjete i sporta	2.016,561		377.000		939.561	700.000	
-Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja							
-Minsitarstvo rada i socioalnog staranja	495.000		120.000	375.000			
-Ministarstvo turizma i održivog razvoja	3.371.000			500.000		2.870.000	
-Minisatrstvo zdravlja	2.820.000		2.605.000	95.000		120.000	
-Zavod za zapošljavanje							728.268
2. Budžet Opštine	7.680.872	6,5	2.960.138	2.171.146	551.824	1.269.496	500.000
3. Stambeni fond „Solidarnost“	7.055.000	5,9	1.450.000	2.800,000	1.575.000	730.000	
4. Fond PiO	25.000	0,3	25.000				600.000
5. Fondovi EU	625.000	0,5	100.000	525.000			
6. Donacije	2.519.560	2,1	819.560			1.700.000	
7. EPCG	5.467.278	4,6	858.000	1.286.771	629.654	1.464.000	1.228.853
8. Ž.I	2.645.185	2,2		1.425.185	1.220.000		
9. Privatni investitori	45.191,862	38,0			1.220.000	13.799.000	30.172.862
Svega:	118.878.244	100,0	32.099.580	12.938.339	9.411.039	28.788.739	36.470.139

Finansiranje razvoja u prethodnom periodu bilo je karakteristično po relativno većem učešću Državnog budžeta u odnosu na druge izvore finansiranja. Računajući ulaganja koja su vršena preko određenih Ministarstava (prosvjete, zdravstva, rada i socijalnog staranja, održivog razvoja i turizma) kao i Direkcija (za saobraćaj i za javne radove) učešće državnog budžeta iznosilo je 47 mil € ili 40 % ukupnih investicionih ulaganja. Drugi značajan izvor finansiranja razvoja bili su privatni investitori sa 452 mil € ili 38 %.

U ulaganja privatnih investitora računaju se i ona ulaganja koja su vršena iz kredita jer u krajnjem ti investitori i vraćaju te kredite pa se to mogu smatrati kao njihova ulaganja. Zato se u datom pregledu i nekomentarišu krediti kao poseban izvor finansiranja.

Kapitalni budžet opštine učestvovao je sa 7,7 mil € ili 6,5 %. To čini 94,8 % kapitalnog Budžeta.

Ostatak kapitalnog budžeta uložen je u održavanje putne i komunalne infrastrukture, podsticaje razvoja i dr.

Iako strateški plan razvoja u finansijskom smislu i po broju projekata nije izvršen ipak se može reći da je kvalitetom tih ulaganja povećan stepen razvijenosti Opštine sa 38 % na 53 % razvijenosti u odnosu na razvoj Crne Gore u cjelini.

1.13 Usaglašenost sa Nacionalnom strategijom regionalnog razvoja

Strategija Regionalnog razvoja Crne Gore usvojena je 2014 godine, tj 2 godine nakon usvajanja Strateškog plana razvoja Opštine Bijelo Polje 2012-2016 godine. Međutim, bez obzira na to plan je u mnogome Strategijom bio zatečen kao usaglašen jer je strategijom za sjeverni region kao ključni strateški cilj razvoja sjevernog regiona Crne Gore u periodu do kraja 2020 godine ustanovljeno: povećanje konkurentnosti i ubrzani održiv razvoj sjevernog regiona a kao prioritetne oblasti za dostizanje ovog cilja određene su:

- Unapređenje saobraćajne infrastrukture,
- Razvoj šumarstva i drvoprerade;
- Razvoj energetike;
- Zaštita životne sredine;
- razvoj turizma i kulture;
- razvoj ljudskih resursa, zapošljavanje, unapređenje obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite;
- konkurentnost i inovacija.

Analiza izvršenja Strateškog plana razvoja opštine Bijelo Polje koja je predmet prvog dijela Strateškog plana razvoja opštine Bijelo Polje 2017-2021 godine potvrđuje da je Strateški cilj plana 2012-2016 godine bio definisan na fonu Strateškog cilja razvoja sjevernog regiona u periodu do kraja 2020 godine. Kao prioritetne oblasti za dostizanje definisanog cilja upravo su izabrane sve pomenute iz Strategije za sjeverni region a to su:

1. Obezbeđenje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva a u tome :

- unapređenje obrazovnog sistema;
- unapređenje zdravstvene i socijalne zaštite;
- poboljšanje uslova za razvoj kulturne i sportske djelatnosti;

- izgradnja i rekonstrukcija putne mreže;
- izgradnja i rekonstrukcija putne mreže i rasvjete;
- izgradnja i rekonstrukcija vodovodne mreže;
- unapređenje stambeno-komunalne djelatnosti;

2. Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti:

- razvoj poljoprivrede i ruralnog razvoja;
- razvoj manjih i srednjih preduzeća;
- razvoj turizma,
- razvoj i bolje korišćenje raspoloživog hidroenergetskog potencijala;
- razvoj poljoprivrede;
- razvoj vodoprivrede (flaširanje vode);

3. Zaštita životne sredine:

- Pošumljavanje;
- Zaštita biodiverziteta, zemljišta, vazduha, vode, šume i prostora;
- Izgradnja objekata zaštite (kolektor; deponija; regulacija rijeke);

4. Jačanje institucija i međuopštinska saradnja

Analizom izvršenja strateškog plana razvoja opštine Bijelo Polje za period 2012-2016 godine istaknuti su upravo rezultati postignuti u oblastima koje tretira Strategija razvoja sjevernog regiona.

2.SWOT ANALIZA

2.1.SWOT ANALIZA RADNE SNAGE

	Prednosti	Slabosti
Radna snaga	- Broj nezaposlenih (4507) obezbeđuje potrebe za radnom snagom u narednom petogodišnjem periodu; - Broj nezaposlenih od 18 do 40 godina (2662) može podmiriti nove potrebe za radnom snagom i obezbijediti zamjenu radne snage kojoj će prestati radni odnos; - Struktura nezaposlenih po profilima stručnosti pogoduje razvoju prioritetnih privrednih djelatnosti (poljoprivreda, turizam, metaloprerađivači); - Struktura po stepenima stručnosti stanovništva je povoljna jer ima dovoljno radne snage svih stepena stručnosti počev od 6,6 % do 47,3 % stanovništva od 15-65 godina.	- Nedovoljna usklađenost ponude radne snage određenih profila sa potrebama usled čega je povećana nezaposlenost (drvoprerađivači, građevinski radnici) . Suficit se javlja kod zanimanja Javnog sektora i zanimanja Realnog sektora koja nijesu na strateškim pravcima (elektrotehničari, mašinski tehničari, preliči, kofekcionari, obučari); - Obrazovni nivo nezaposlenih ne odgovara savremenim naučnim dostignućima jer među nezaposlenim ima 820 nezaposlenih sa čekanjem na posao preko 5 godina; - Sklonost radne snage za lakša zanimanja ili za ostvarivanje socijalnih prava umjesto radnog odnosa; - Odsustvo saradnje u otkrivanju rada na crno; - Brži rast nezaposlenih (13 %) od rasta zaposlenih (9,8 %);
	Mogućnosti	Prijetnje
	- Prekvalifikacija u	- Odseljavanje usled dužeg

	slučajevima nedostataka nezaposlenih određenih profila stručnosti; - Obrazovanje odraslih; - Obrazovanje uz rad; - Cjeloživotno učenje.	čekanja na posao; - Duža nezapsolenost može demotivisati školovanje kadrova; - Nezaposlenost u privredi i van privrednim djelatnostima usmjerava nezaposlene na ostvarivanje prihoda zbrinjavanjem nelegalnim putevima; - Poslodavci koriste nezaposlenost za angažovanje radne snage u "radu na crno".
--	--	--

2.2 SWOT ANALIZA EKONOMSKOG RAZVOJA OPŠTINE

	Prednosti	Slabosti
Ekonomski razvoj	- Stabilan rast ukupnog prihoda (9,8 % prosječno godišnje); - Rast neto rezultata-dobitka 2,1 % prosječno godišnje u posljednje 2 godine; - Rast ukupnog prihoda poljoprivrede 5,5 % prosječno godišnje; - Rast turističkog prometa: - Posjetilaca 12 %; - Noćenja 1,4 %; prosječno godišnje; - Rast broja privrednih subjekata 6 % prosječno godišnje; - Više 89 prijavljenih nego odjavljenih privrednih subjekata za poslovanje u posljednje 3 godine;	- Nedovoljno korišćenje prirodnih resursa ("Bjelasica, Đalovića pećina, poljoprivredno zemljište i dr); - Usitnjenost posjeda - Neaktivirani kapaciteti koji su ranije prestali sa radom; - Nizak stepen finalizacije proizvodnje; - Neorganizovanje klastera; - Nerazvijena svijest o prednostima zelene ekonomije; - Nedovoljno korišćenje povoljnih kredita; - Mala pokrivenost uvoza izvozom (8,2 %); - Deficit dobrih razvojnih programa; - Sporo otvaranje a dugo trajanje stečajnih postupaka;
	Mogućnosti	Prijetnje
	Volarizacija prirodnih resursa za : -razvoj poljoprivrede; -razvoj turizma; -razvoj drvoprerade. Korišćenje u privredne svrhe: -vodnih tokova;	-Nedostatak sertifikata za izvoz proizvedene robe; -Proizvodnja nezavisno od potreba tržišta; -Komplikovane

	-mineralne sirovine (mineralne vode šljunak i pijesak); -Korišćenje benefita za investiranje u biznis zonama; -Poslovno povezivanje putem organizovanja klastera.	administrativne procedure za dobijanje kredita; -Slaba konkurentnost proizvodnje i usluga; -Nedovoljno praćenje naučno-tehnoloških dostignuća radi njihove primjene u radnim procesima; -Nelojalna konkurencija uz korišćenje radne snage u "radu na crno".
--	--	---

2.3.SWOT ANALIZA SOCIJALNIH PITANJA

	Prednosti	Slabosti
Socijalna pitanja	- Zadovoljavajući broj socijalnih ustanova (4); - Poboljšana obuhvatnosti socijalnim staranjem (14,8 %) a obuhvatnost iznosi 13.633 ili 30,9 % ukupnog stanovništva; - Razvijena struktura socijalnih mjera (19) - Socijalna davanja po stanovniku 286 € godišnje; - Socijalna davanja po korisniku godišnje 926 €; - Urađen Akcioni plan za osobe sa invaliditetom; - Razvijena akcija dobrovoljnog davalaštva krvi (320 davalaca); - Formirana kancelarija za ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom i kancelarija za Rome;	- Socijalna davanja za određene vidove socijalne zaštite nedovoljna u odnosu na MOP; -Nedovoljan broj uključenih ranjivih grupa u proces rada; - Neefikasno korišćenje izdvojenih sredstava za prilagođavanje građevinskih objekata korišćenju od strane invalida; - Vezivanje socijalnih mjera za radnu nesposobnost nije dosledno ispoštovano u svakom slučaju; - Visina socijalnih davanja u određenim slučajevima destimuliše moguće radno angažovanje;
	Mogućnosti	Prijetnje
	-Preispitivanje socijalne politike u pravcu njenog usmjeravanja prema stvarnim problemima i potrebama; -Korišćenje preostale radne sposobnosti kvalitetnih iskusnih starih kadrova; -Zapošljavanje pripadnika ranjivih grupa gdje god se	-Izdašnija socijalna davanja demotivišu angažovanje u radnom procesu; -Neadekvatna evidencija lica koja "traže zaposlenje ali samo radi ostvarivanja socijalnih benefita; -zloupotreba kriterijuma za određivanje socijalnih davanja;

	za njih ukažu radna mjesta na kojima mogu davati iste efekte kao radno potpuno sposobni; -Uvođenje stimulacije nataliteta putem adekvatne politike dječijih dodataka; -Uvođenje kvalitetnog socijalnog kartona u sadejstvu svih nadležnih socijalnih ustanova;	-Neadekvatno tumačenje pojedinih odredaba Zakona I podzakonskih akata koje pružaju mogućnost za slobodu tumačenja.
--	---	---

2.4.SWOT ANALIZA ŽIVOTNE SREDINE

	Prednosti	Slabosti
Životna sredina	- Razvijen biodiverzitet (biljni i životinjski svijet); - Mnoštvo vodnih tokova koji veoma rijetko i neznatno ugrožavaju životnu sredinu; - Obezbeđeni uslovi za građenje donošenjem regulacionih planova; - Donesen Lokalni plan upravljanja otpadom; - Otpočeli radovi na izradi kanalizacionih vodova do uređaja za prečišćavanje otpadnih voda; - Značajan broj institucija bavi se zaštitom životne sredine (Komunalno „Lim“, Vodovod „Bistrica“, Vatrogasna jedinica, NVO (7);	- Neplanska eksploatacija šuma, šljunka i pijeska; - Neselektivno sakupljanje otpada; - Značajan broj objekata (3500) predstavlja „divlju gradnju“; - Regulacija vodotoka nije dovedena do nivoa potpune sigurnosti; - Veliki broj divljih deponija (105); - Nedovoljno zastupljene zelene površine; - Nedovoljno razvijena svijest o zaštiti životne sredine; - Neefikasnost u primjeni propisa o zaštiti životne sredine;
	Mogućnost	Prijetnje
	-Primjena lokalnog plana upravljanja otpadom; -Korišćenje otpada za dalju preradu povratom u proizvodnju sirovine ili energije; -Pošumljavanje goleti brže rastućim sadnim materijalom; -Povećanje zelenih površina u urbanom	-Spora promjena svijesti o potrebi očuvanja i zaštite životne sredine; -Nesigurnost obezbeđenja potrebnih sredstava za investicije u ovoj oblasti i stalno odlaganje izvršenja Zakona i planova koji regulišu ovu oblast; -Opasnost od shvatanja da će se posao u zaštiti životne sredine završiti sa

	područiju; -Zabrana deponovanja otpada na neregularnim odlagalištima; -Donošenje propisa kojima će se olakšati primjena sankcija za prekršaje u oblasti zaštite životne sredine .	investicijama koje su u ovoj oblasti veoma velike a ko se ne posveti odgovarajuća pažnja funkcionisanju izgrađenih objekata i nabavljene opreme za ove namjene; -Eventualna neracionalnost u investicijama I organizaciji poslova zaštite može se odraziti na cijenu koštanja usluga u ovoj sferi koja bi bila neprihvatljiva za potrošače ovih usluga što bi se odrazilo na rezultate komunalnog preduzeća u smislu ostvarivanja gubitaka.
--	--	---

IV POGLAVLJE

CILJEVI RAZVOJA U PERIODU 2017-2021 GODINE

OPŠTI CILJ

Obezbeđenje uslova za kvalitetniji život loklanog stanovništva.

Specifični ciljevi:

1. Povećanje stope zaposlenosti nezaposlenog radno aktivnog stanovništva od 19-40 godina starosti i lica sa invaliditetom preko 15 %;
2. Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti;
3. Unapređenje društvenih djelatnosti i tehničke infrastrukture;
4. Razvoj demokratskih odnosa, dijaloga, tolerancije, multikulturalnih i međuljudskih komšijskih odnosa.

1. Povećanje stope zaposlenosti nezaposlenog radno aktivnog stanovništva od 19-40 godina starosti i lica sa invaliditetom preko 15 %

Utvrđivanje ovog cilja i njegovo ostvarivanje treba najviše od svih drugih ostvarivanja osnovnog cilja. Radi toga u narednom periodu treba da stopa rasta zaposlenosti bude veća od stope nezaposlenosti i da se njome dostigne zaposlenje preko 1200 nezaposlenih, starosti 19-40 godina i lica sa invaliditetom.

Prioriteti specifičnog cilja 1 „Povećanje stope zaposlenosti, nezaposlenog radno aktivnog stanovništva od 19-40 godina starosti i lica sa invaliditetom preko 15% su:

- 1.1 Utvrđivanje broja nezaposlenih evidentiranih u Zavodu za zapošljavanje po profilima stručnosti zainteresovanih za uključivanje u proces rada;
- 1.2 Analiza stanja i mogućnosti zaposlenosti u privrednim društvima u cilju većeg zapošljavanja kroz veće korišćenje postojećih kapaciteta i njihovo proširenje;
- 1.3 Izbor projekata čijom realizacijom se mogu obezbijediti uslovi za nova zapošljavanja u skladu sa postavljenim ciljem.

2. Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti

Ostvarivanje opšteg cilja definisanog kao obezbeđenje uslova za kvalitetniji život lokalnog stanovništva moguće je postići ubrzanijom dinamikom samo ako se u ekonomskom razvoju pažnja usmjeri prvenstveno na razvoj onih djelatnosti za koje ima najviše uslova i koje obezbeđuju planirani rast zaposlenosti.

Prioriteti specifičnog cilja 2 „Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti“ su:

- 2.1 Razvoj poljoprivrede i ruralnog razvoja;
- 2.2 Razvoj turizma;
- 2.3 Razvoj srednjih i malih preduzeća izvan djelatnosti pod 2.1 i 2.2;

3. Unapređenje društvenih djelatnosti i tehničke infrastrukture

Kvalitetniji život lokalnog stanovništva, bez obzira na obezbeđenje višeg nivoa ličnog standarda nebi bio ostvaren u punom smislu te riječi ako se nebi izgradio ambijent u kojem bi građani mogli da uživaju i u elementima zajedničkog standarda.

Prioriteti specifičnog cilja 2 „Unapređenje društvenih djelatnosti i tehničke infrastrukture“ su:

- 3.1. Unapređenje zdravstvene i socijalne zaštite;
- 3.2. Unapređenje obrazovnog sistema;
- 3.3 Izgradnja objekata zaštite životne sredine;

- 3.4. Rekonstrukcija električne mreže i rasvjete;
- 3.5. Rekonstrukcija vodovodne mreže i izgradnja novih vodovoda;
- 3.6. Rekonstrukcija putne mreže;
- 3.7. Poboljšanje uslova za razvoj kulturnih i sportskih aktivnosti;
- 3.8. Adaptacija, rekonstrukcija i izgradnja objekata za društveni život na selu i u gradu i jačanje administrativnih kapaciteta;
- 3.9. Rekonstrukcija i izgradnja komunalnih i stambenih objekata.

OPŠTI CILJ 1

OBEZBEĐENJE USLOVA ZA KVALITETNIJI ŽIVOT LOKALNOG STANOVNIŠTVA

Kvalitetniji život lokalnog stanovništva podrazumijeva njegov veći lični i društveni standard. Lični standard se postiže većom zaposlenošću stanovništva a društveni unapređenjem tehničke infrastrukture: zdravstvena i socijalna zaštita, obrazovanja, kulture i sporta, putne, električne i vodovodne mreže i informacionih tehnologija.

Ostvarivanje opšteg cilja treba da proizađe iz ostvarenja specifičnih ciljeva:

1. Povećanje zaposlenosti stanovništva starosti 19-40 godina najmanje 15 %;
2. Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti;
3. Unašređenje tehničke infrastrukture;
4. Dalji razvoj demokratskih odnosa dijaloga, tolerancije i međuljudskih komunikacionih odnosa.

SPECIFIČAN CILJ 1

POVEĆANJE ZAPOSLENOSTI NEZAPOSLENOG RADNO AKTIVNOG STANOVNIŠTVA STAROSTI 19-40 GODINA I LICA SA INVALIDITETOM, NAJMANJE 15 %

Osnov za povećanje broja zaposlenih nalazi se u kreiranim radnim mjestima u prethodnom srednjoročnom periodu kao i proširenju postojećih i izgradnji novih privrednih objekata u toku planskog perioda 2017-2021 godine:

- izgradnjom fabrike za proizvodnju suvomesnatih proizvoda bezdimnim tehnološkim procesom otvara se..... 120 radnih mjesta;
- Izgradnjom fabrike za preradu mlijeka i osnivanjem farme krava u Vraneškoj dolini otvara se oko 100 radnih mjesta.

U investicionim aktivnostima u planskom periodu 2017-2021 godine stvaraju se uslovi za zaposlenja u:

- Doo "Komunalno Lim" nakon realizacije Lokalnog plana upravljanja otpadom oko.....120 radnih mjesta;
- Realizacijom Projekta izgradnje Ski centra na Bjelasici200 radnih mjesta;
- Realizacijom projekta uređenja „Đalovića pećine“ u turističke svrhe oko 50 radnih mjesta;
- Izgradnjom objekata male privrede na prostoru bivšeg „Vunka“.....240 radnih mjesta;
- Izgradnjom ETC u Nikoljcu (Investitor „Elkos“ Rožaje“).....60 radnih mjesta;
- Rekonstrukcijom fabrike za proizvodnju mineralne vode „Bjelasica Rada“ 60 radnih mjesta;
- Uspostavljanjem poslovnih odnosa Doo „Mikro grupa Montenegro“ sa strateškim partnerom za proizvodnju gornjih djelova obuće..... 80 radnih mjesta;
- Izgradnjom manjih objekata iz oblasti proizvodnje i usluga.....50 radnih mjesta;
- Izgradnjom zgrade dječijeg vrtića na Zaimovića Livadama i popunjavanjem postojećih kapaciteta u Dječijem vrtiću „Dušo Basekić“.....35 radnih mjesta;
- Popunjavanjem radnih mjesta u zdravstvu i obrazovanju deficitarnim kadrovima30 radnih mjesta;
- Adaptacijom prostora u objektu "Siti Park" za otvaranje "Hiper Marketa" u režiji Doo "Mesopromet".....30 radnih mjesta;
- **Svega.....1165 radnih mjesta**

SPECIFIČAN CILJ 2

RAZVOJ PRIORITETNIH PRIVREDNIH DJELATNOSTI

Razvoj prioritetnih privrednih djelatnosti kao specifičan razvojni cilj podrazumijeva valorizaciju i korišćenje privrednih potencijala kojim Opština raspolaže kao značajnim komponentama ukupnog razvoja. To su prije svega povoljan geografski položaj, značajne poljoprivredne površine, potencijalne turističke destinacije, bogastvo šumama i vodama kao i naslijeđen značajan broj privrednih subjekata iz prethodnih srednjoročnih perioda koji su opstali i do danas. U procesu izrade ovog planskog dokumenta nije definisan potpun broj konkretnih projekata obzirom da će njihovi nosioci biti privatni investitori koji će se javljati tokom planskog perioda u susret povoljnostima koje budu omogućavale proglašene biznis zone.

U planskom periodu ukupan prihod cjelokupne privrede će da raste najmanje 10 % prosječno godišnje kako bi dostigao iznos od 410 mil € u 2021-oj godini. Ovaj plan rasta zasniva se na rastu u prethodnom periodu i stabilnom privređivanju u narednih 5 godina. Učešće u ostvarivanju ovog rezultata poljoprivrede treba da ostvari 25 %, prerađivačka industrija 15 % dok će učešće ugostiteljsko turističke djelatnosti, obzirom da se radi o veoma zanimljivim projektima u 2 destinacije, pokazati značajniji pomak tek krajem perioda.

2.1. Razvoj poljoprivrede i ruralni razvoj

- Na osnovu izvršene analize dostignutog stepena razvoja poljoprivrede i svot analize, proizvodna orijentacija poljoprivrede Bijelog Polja treba da bude proizvodnja mesa, mlijeka, jagodičastog voća, povrća a ratarska proizvodnja da bude podređena poštovanju plodoređa kao naučnog kodeksa čijim se pridržavanjem obezbeđuju veći prinosi po jedinici poljoprivredne površine;
- Povećanje organske proizvodnje (zdrave hrane) treba da bude supstitut ostale proizvodnje gdje god je to moguće jer se to pozitivno reflektuje i na razvoj turizma a time i na stvaranje veće vrijednosti poljoprivredne proizvodnje;
- Korišćenje zapuštenih poljoprivrednih površina povoljnim zakupom kod vlasnika koji iz određenih razloga ne koriste svoje posjede ni za kakvu proizvodnju je jedna od mogućnosti za aktiviranje bezemljaša ili zemlja posjednika čiji posjed ne zadovoljava inicijative za većom proizvodnjom;
- Sakupljanje livadskog sijena sa zapuštenih livada bez naknade vlasnicima postaje izvor prihoda zainteresovanih da nešto zarade i ovim putem;
- Otkup tržišnih viškova iz ratarstva i voćarstva reguliše se tek izgradnjom sabirnog otkupnog centra. Otkup tržišnih viškova iz stočarstva nastaviće se u režiji Doo „Mesopromet“ a otkup mlijeka preko dosadašnjih otkuplivača dok sa otkupom ne počne i „Milk kraft“ iz Vraneške doline;
- Izlaz za povoljniji plasman poljoprivrednih proizvoda tražiće se u povezivanju u klastere poljoprivredni proizvođač-otkuplivač-kupac;

- Inicijativu za bolje korišćenje poljoprivrednih potencijala a treba očekivati kroz podizanje manjih prerađivačkih pogona i hladnjača za lagerovanje proizvoda;
- Pored podsticaja koje su poljoprivredni proizvođači dosada koristili, za proizvođače koji imaju sve druge uslove, treba omogućiti korišćenje kredita bez sopstvenog finansijskog učešća, a kao sredstvo obezbeđenja kredita treba omogućiti hipoteku na imovinu koju proizvođač ima na ruralnom području.
Radi veće sigurnosti da će se ulaganja isplatiti treba pristupiti osiguranju usjeva od mraza, suše, grada a u državnom Agrobudžetu predvidjeti potrebna sredstva i za učešće u finansiranju osiguranja.
- Na kraju, proizvođač predajom proizvoda otkupljivaču treba da bude isplaćen u trenutku predaje. To je poseban, veoma značajan stimulans za Odluku proizvođača da se organizovanje bavi poljoprivrednom proizvodnjom;
- Osnovna pretpostavka ruralnog razvoja je demografsko oživljavanje sela a, oživljavanje demografskih depresivnih naselja u brdsko planinskim predjelima neće biti moguće naprećac i odmah. Već početkom ovog perioda rezultati demografskih kretanja nijesu ohrabrujući. Za 3 mjeseca 2017 godine broj umrlih je za 32 stanovnika veći od broja rođenih a za 4 mjeseca 2017 godine broj odseljenih za 119 veći od broja doseljenih. Ovo je složen demografski proces koji zahtijeva vrijeme, znanje i upornost. Treba koristiti to što grad pokazuje sve manje atraktivnosti a sve više negativnog. Na drugoj strani postoje sve značajniji neki elementi života na selu: mir, okruženje prirodom, fizičke aktivnosti, neposrednost u kontaktima ljudi, pa će posao na vlastitom gazdinstvu postati nešto što donosi ne samo materijalne koristi već i neka druga zadovoljstva u vremenu globalizacije i urbanizacije društva;
- Ruralna sredina se danas može veoma lako izjednačiti sa urbanom sredinom. Savremena saobraćajna sredstva omogućavaju laku komunikaciju sa gradskom sredinom a sredstva za informisanje veoma lako povezuju čovjeka sa svim informacijama i dostignućima savremenog društva. To olakšava da se čovjek vrati u prirodu koja štiti zdravlje a omogućava nesmetan razvoj. Zato je u ovom planskom periodu potrebno raditi na organizovanju pružanja zdravstvenih usluga na selu, internet povezivanju sa svijetom, kvalitetnom obezbeđenju osnovne infrastrukture (putne, elektro i vodovodne mreže);
- Istina, život i rad u ruralnoj sredini zahtijeva određeno-stručno obrazovanje. Rad u poljoprivredi zahtijeva poznavanje mehanizacije, tehnologije, zaštite. Umjesto seljaka polupismenog, umornog fizičkog radnika, starog konzervativnog, zatvorenog, potreban će biti seljak stručnjak, bogat i odmoran čovjek koji prati rezultate naučnog i tehnološkog razvoja u poljoprivredi da bi ih primjenjivao na sopstvenom gazdinstvu. Radi toga biće mu potreban određen nivo ne samo uskostručnog nego i opšteg obrazovanja. To će biti ubuduće factor uspješnog i profitabilnog nastupa na robnom tržištu;
- Ključnu ulogu u procesu revitalizacije ruralnih naselja, pored seoskog domaćinstva, treba da imaju nauka i društvo. Treba dovoljno društvene snage koja bi bila pokretač proizvodnje i društvenog života na selu i protagonizma smisla življenja u ruralnim područjima, ne samo poljoprivrednika nego i pripadnika širih struktura stanovništva.

Samo ravnomjernom distribucijom društveno ekonomskih resursa moguć je istinski i dugoročan razvitak sela.

2.2 Razvoj turizma

O uslovima za razvoj turizma u opštini Bijelo Polje bilo je dosta riječi u svim dosadašnjim srednjoročnim i akcionim godišnjim planovima. Međutim, nije se odmicalo dalje od ideje o korišćenju određenih veoma atraktivnih prirodnih resursa za razvoj Opštine.

Redovno je, pored poljoprivrede, turizam tretiran kao prioritetna privredna djelatnost. Na osnovu aktivnosti koje su vođene u zadnje vrijeme, realno se može očekivati a uz to i planirati konkretizacija aktivnosti na planu realizacije tih strateških opredeljenja u ovoj oblasti.

- Bjelasica je državni integralni projekat. Strateškim planom opštine 2012-2016 označena kao prioritetni. Za naredni planski period 2017-2021 godine redosled aktivnosti je sledeći:
 - Izrada studije o vodosnadbijevanju i elektroosnadbijevanju u režiji Ministarstva održivog razvoja i turizma;
 - Izgradnja 6 skijaških staza s tim što će prva ići do 1800 m visine a dužine 1600 m;
 - Izgradnja drugog dijela puta (od Jasikovca do Smiljače) dužine 10 km, uključujući i izgradnju mosta na Ljubovići u Ravnoj Rijeci.
- Izgradnja hotela i bungalova na planinskom centru Smiljača sa 1800 ležajeva;
- Razvojni projekti Đalovića Pećine, (od državnog značaja) realizovaće se u 3 faze:
 - Izgradnja pristupnog puta dužine 6 km a širine 6 m od Bistrice do manastira Podvrh;
 - Unutrašnje uređenje pećine nakon projektovanja enterijera koje se već obavlja.Arhitektonsko rješenje kompleksa pretpostavlja raznovrstan sadržaj od muzeja preko zološkog vrta do hotela;
- Kad je riječ o "Đalovića pećini" kao turističkom raritetu, bez obzira na mogućnost njene valorizacije u narednom planskom periodu, valja pomenuti i svojevrzne atrakcije: "Novakovića pećinu" u Vraneškoj Dolini kao i pećinu "Osoja" u Dobrakovu;
- U reonu "Kisjele Vode" (gornji izvor) izvršeno je kaptiranje i uređenje izvorišta a uz dodatna ulaganja (oko 20.000 E) može se urediti sportsko izletišta za više sportova na otvorenom (košarka, odbojka, rukomet, tenis, mali fudbal) sa trgovačko-ugostiteljskim sadržajima;
- U blizini reona „Kisjele Vode“ na daljini od 1 km pored Jadranske magistrale postoji gotovo izgrađen biciklistički hotel za čiji završetak je potrebno uložiti oko 70.000 €. Obzirom na razvijen biciklistički sport u Bijelom Polju ovaj hotel bi mogao biti boravište za domaće i strane bicikliste u toku određenih takmičenja;
- Ukoliko se organizuje "mala škola biciklizma" turističko ugostiteljski promet ovog objekta bi opravdao njegovo postojanje;

- Biciklistički klub "Ciklomont" Bijelo Polje je nekada bio poznat kao organizator trke "putevima Kralja Nikole". Ova trka bi se opet uz asistenciju uprave policije koja je poslednji put izostala, mogla organizovati. Pored toga aktuelna je i manifestacija Velika sveta biciklistička trka "Međugranični MBT Maraton";
- Sportska hala u Nikoljcu je već postala objekat za čije korišćenje su zainteresovane mnoge reprezentacije zbog korektne publike i povoljnih sportsko-tehničkih uslova za vrhunska takmičenja. Sportski turizam tako poprima značajne razmjere;
- Brojni riječni tokovi omogućavaju razvoj ribolovnog turizma a rijeka Lim za rafting a brdo Obrov za paraglajding, lovište Novovića u Bistirici za razvoj lokalnog turizma;
- Vjerski i kulturni turizam imaju preduslove za razvoj samo ako se posveti pažnja odgovarajućoj organizaciji posjeta kulturnim i vjerskim objektima: Crkve: "Sv Petra", "Sv Nikola", "Sv Jovan" u Zatonu, bogorodična crkva u Voljavcu, "Sv Trojice" u Majstorovini, "Sv Toma" u Brzavi, Arheološki lokalitet Samograd, Vavedenje Bogorodice u Bliškovu, ruševina Hajdarpasine džamije u Radulićima, Gradska (Jusuf) džamija, džamija u Sutivanu i Bistrici, Zavičajni muzej uz planiranu rekonstrukciju predstavljaju raznovrstan kulturni i vjerski sadržaj. Smještajni kapaciteti u Centru grada sa kongresnom salom i položaj Bijelog Polja u odnosu na saobraćajnice predstavlja povoljan uslov za tranzitni turizam uz odgovarajući marketing;
- Lokalna turistička organizacija biće većinski nosilac svih aktivnosti u saradnji sa turističkom agencijom "Rams" i drugim agencijama oko koordinacije između turističko ugostiteljskih subjekata i posjetilaca.

Projekti koji se planiraju realizovati detaljno su prikazani u poglavlju „Opis projekata“ od 2.2.1 do 2.2.7.

2.3. Industrija i usluge

Prerađivačka industrija, građevinarstvo, saobraćaj, komunalne, stručne, administrativne i ostale usluge čine 73,2 % ukupnog prihoda u Opštini. Stoga se pored poljoprivrede i turizma kao značajan privredni činilac u Strateškom planu razvoja i ove djelatnosti tretiraju kao treći prioritetni pravac razvoja pomenutih privrednih djelatnosti.

Jedan broj projekata koji se namjeravaju realizovati iz ovih djelatnosti prikazan je u spisku projekata od 2.3.1 do 2.3.15. Pored toga postoji, i u vrijeme izrade plana, još inicijativa odnosno investicionih ideja koje nijesu razrađene do nivoa koncepta kao što su: fabrika za proizvodnju stočne hrane, fabrika za proizvodnju papirne ambalaže, fabrika za proizvodnju pancir odijela, pogon za proizvodnju terenskih vozila, pogon za konverziju dizel motora na gasno motorno gorivo.

Takođe se nameće interes za geološkim istragama, radi eventualnog otkrivanja rudnog bogastva na području planine Bjelasice (u dijelu koji ne ometa razvoj turizma) kao i termalne vode u reonu mineralnih voda u Nedakusima.

U toku realizacije Strateškog plana moguće su supstitucije određenih programa koji se ekspertizom pokažu kao ekonomski neatraktivni, drugim, povoljnijim.

Broj privrednih društava u industriji povećaće se stopom od 56,6 % (Ø11,3% godišnje) sa 99 na 155 a preduzetnika stopom 64 % (Ø13 % godišnje) sa 22 na 36.

Broj privrednih društava u uslugama će porasti stopom od 28,2 % (5,6 % Ø godišnje) sa 611 na 783 a preduzetnika stopom od 5,2 % (Ø 1 % godišnje) sa 285 na 300.

SPECIFIČAN CILJ 3

UNAPREĐENJE DRUŠTVENIH DJELATNOSTI I TEHNIČKE INFRASTRUKTURE

Kvalitetniji život lokalnog stanovništva, pored ličnog, podrazumijeva veći društveni standard koji se obezbeđuje kvalitetnijom zdravstvenom i socijalnom zaštitom, obrazovanjem, zaštitom životne sredine, urednim snadbijevanjem električnom energijom i vodom, udobnim putevima, poboljšanjem uslova za kulturne i sportske aktivnosti, uporednim pružanjem komunalnih usluga i rješavanje stambenih pitanja i obezbeđenjem tehničkih uslova za društveni život na selu i u gradu.

Redosled istaknutih potreba predstavlja redosled prioriteta ovog specifičnog cilja.

3.1. Unapredjenje zdravstvene i socijalne zaštite

Rad na unapređenju zdravstvene i socijalne zaštite sastojace se iz sledećih aktivnosti:

- Popunjavanje upražnjenih radnih mjesta lekara specijalista i ugovaranje prava na minimum, zadržavanje tih kadrova u radnom odnosu;
- Očuvanje i unapredjenje zdravlja stanovništva uz prevenciju, pravovremeno otkrivanje, liječenje i suzbijanje bolesti, adekvatnu zdravstvenu zaštitu osjetljivih kategorija i podizanje nivoa mentalnog zdravlja.
- Unapredjenje i očuvanje zdravlja djece do 15 godina smanjenjem smrtnosti odojčadi ispod 8 ‰ i smanjenjem smrtnosti djece do 5 godina 8,5 ‰ i dr.
- Sprovođenje posebnih strategija zdravstvene zaštite odraslih povećanjem preventivnih pregleda na 0,46 po jednom osiguraniku a žena na 0,66 po jednom osiguraniku;
- Povećanje broja patronažnih posjeta bolesnicima sa raznim vrstama bolesti;
- Unapredjenje pneumofiziološke zaštite, zaštite, reproduktivnog zdravlja i stomatološke zaštite uz inteziviranje rada savjetovališta za djecu i mlade;
- Rad na razvoju stručnih standarda, izgradjivanju informacionog sistema, prikupljanju, korištenju i čuvanju podataka;
- Usklađivanje kadrovske strukture sa kadrovskim potrebama nastalim od najčešćih uzročnika bolesti i smrtnosti;
- Poboljšanje tehničkih uslova za rad, stručno usavršavanje i edukacija zdravstvenih radnika;
- Afirmacija rada zaštitnika prava pacijenata i komisije za kontrolu kvaliteta zdravstvene zaštite;
- Promocija zdravih stilova života;
- Reforma sistema socijalne i dječje zaštite u pravcu pravednije raspodjele sredstava za socijalnu zaštitu;
- Izrada objektivne anamneze lica koje zahtijevaju socijalnu zaštitu;
- Ažuriranje evidencija i podataka na osnovu kojih se utvrđuje pravo na određeni vid socijalne i dječje zaštite i striktno poštovanje uslova koje Zakon propisuje;
- Uspostavljanje tješnje saradnje ustanova za socijalnu i dječju zaštitu sa Zavodom za zapošljavanje radi kvalitetnijeg donošenja odluka o mogućnostima radnog angažovanja lica koja zahtijevaju socijalnu zaštitu;

- Poboljšanje uslova za radno angažovanje lica sa posebnim potrebama i invalidnih lica, kroz razvoj socijalnog preduzetništva;
- Podrška razvoju raznih socijalnih servisa;

3.2. Unapredjenje obrazovnog sistema

Visok stepen prolaznosti u osnovnim i srednjim školama mogao bi uputiti na zaključak da je na tim nivoima obrazovanja sve na potrebnom nivou. Međutim u ovoj djelatnosti ima dosta prostora za razne aktivnosti i poboljšanja:

- Proširenje obuhvatnosti predškolskim obrazovanjem i vaspitanjem;
- Uspostavljanje školske mreže koja kadrovskim, materijalnim i prostornim kapacitetima odgovara savremenoj nastavi za sve obrazovne profile, sa kabinetima za stručno teorijske predmete, radionicama i laboratorijama za praktičnu nastavu kabinetima za strane jezike i kompjuterskim učionicama, u cilju stvaranja kompetentnog i konkurentnog kadra na tržištu rada;
- Organizovanje obrazovnog procesa uz primjenu principa interaktivne nastave u kojoj preovladava kreativno učenje, kritičko promišljanje problema i sticanje specijalnih vještina uz primjenu savremene obrazovne tehnologije, osvajanje pedagoških znanja i korišćenje savremenih metoda za prenošenje znanja;
- Uvodjenje novih predmeta u programe obrazovanja srednjih stručnih škola kako bi se kroz obrazovni sistem dala podrška razvoju zelene ekonomije i onih privrednih sektora kojima su potrebni kadrovi koji su trenutno deficitarni;
- Promovisanje karijerne orijentacije u školama, obuka za poznate poslodavce, obuka za sticanje ključnih vještina, promovisanje informisanja, savjetovanja i cjeloživotnog učenja;
- Ostvarivanje saradnje izmedju Ministarstva prosvete sporta, Unije poslodavaca, škola, Centra za stručno obrazovanje i Lokalne samouprave u cilju sagledavanja potreba za kadrovima i definisanje upisne politike u skladu sa potrebama tržišta rada i Strateškim planom Opštine i Države;
- Intezivnija inkluzija marginalizovanih grupa u obrazovni proces;
- Stipendiranje studenata za deficitarne kadrove u osnovnom i srednjem obrazovanju;
- Utvrđivanju uzroka opadanja broja učenika u osnovnim i srednjim školama znatno više od opadanja broja stanovnika i otklanjanje tih uzroka.
- Projekti koji se planiraju realizovati u okviru ovog prioriteta imenovani su u spisku projekata od 3.2.1 do 3.2.19.

3.3. Zaštita životne sredine

Zaštita životne sredine predstavlja jedan od najznačajnijih faktora održivog razvoja.

- Zaštita šuma u dijelu sanacije degradiranih zamljišta zahvaćenog degradiranim rastinjem, požarima, sječom, sadnim materijalom sa bržim rastom kako bi se došlo do bržih efekata. Organizaciono ovim poslom će se baviti Uprava za šume i NVO Zelena snaga za zaštitu flore i faune i očuvanje prirode i NVO otpor za zaštitu flore i faune;
- Zaštita voda podrazumijeva izgrađenu infrastrukturu za prečišćavanje otpadnih voda. Početak izgradnje kolektora sa postrojenjem za prečišćavanje otpadnih voda kao i

kanalizacionog sistema od izvora otpadnih voda do kolektora predstavlja garanciju da će se u ovom periodu završiti makar I faza izgradnje ovog sistema. Organizaciono ovim poslom će se baviti Vodovod „Bistrica“;

- Lokalni plan upravljanja otpadom podrazumijeva niz aktivnosti za upravljanje otpadom u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom i Nacionalnim planom upravljanja otpadom. Tu se u prvom redu podrazumijeva:
 - Sanacija od preko 105 divljih odlagališta;
 - Nabavka kontejnera za odvojeno sakupljanje otpada (“Mokra i suva kanta”);
 - Nabavka opreme za sortiranje i presovanje otpada;
 - Izgradnja objekata za selekciju otpada i kompostiranje otpada;
 - Izgradnja regionalne, sanitarne deponije i pristupnog puta do deponije;
 - Određivanje lokacije za odlaganje neopasnog građevinskog otpada.
 - Organizaciono ovim poslom će se baviti Doo “Komunalno Lim”.
- Korišćenje otpada povraćajem korisnih elemenata u proces proizvodnje u objektima koji bi se gradili na području Opštine ostaje za istraživanje čiji bi rezultati mogli da se pojave krajem ovog ili početkom narednog Srednjoročnog planskog perioda. Jedan od tih mogao bi biti Pogon za preradu otpadnih guma;
- Zaštita od požara podrazumijeva zaštitu svih društvenih dobara i dobara u privatnom vlasništvu. Organizaciono time će se baviti Služba zaštite i spašavanja u okviru organa JLS koja bi mogla biti još efikasnija ukoliko dođe do integracije ovih službi na nivou Crne Gore zaštita postoji realna inicijativa.

Projekti koji se planiraju realizovati u okviru ovog prioriteta imenovani su u spisku projekata od 3.3.1-3.3.11.

3.4. Rekonstrukcija električne mreže

Snadbijevanje električnom energijom predstavlja nezamenjivu potrebu svakog domaćinstva i svakog poslovnog subjekta. Stoga ovaj prioritet mora biti u vrhu spiska prioriteta. Za naredni srednjoročni period mnoga područja Opštine iskazala su nezadovoljstvo sigurnošću u snadbijevanju električnom energijom tako da će biti potrebno izgraditi značajan broj trafostanica i izvršiti rekonstrukciju dalekovodne i niskonaponske mreže.

Projekti koji se planiraju realizovati imenovani su u „spisku projekata“ od 3.4.1 do 3.4.19.

3.5. Rekonstrukcija vodovodne mreže i izgradnja novih vodovoda

Snadbijevanje vodom iz izvora potoka i rijeka zahvatanjem posudama i donošenjem do mjesta potrošnje jeste već daleka prošlost ali za kvalitet savremenog načina snadbijevanja u određenim područjima ima izvesnih problema i nedostataka pa se zahtjevi koji odražavaju realne potrebe rezultiraju u projektima za realizaciju u narednom srednjoročnom periodu.

Ti projekti imenovani su u „spisku projekata“ od 3.5.1 do 3.5.23

3.6. Izgradnja i rekonstrukcija putne mreže

Putna mreža predstavlja značajan element standarda svakog dijela lokalne zajednice. Kvalitet komunikacije selo-grad u velikom broju slučajeva uticao je na odseljavanje u grad ili čak u drugu sredinu izvan lokalne zajednice ili Crne Gore.

Zahtjevi za kvalitetnom putnom mrežom bili su brojni pred planiranjem razvoja u svakom vremenskom periodu i uvijek iznad realnih mogućnosti. I za naredni srednjoročni period zahtjev je izražen za asfaltiranjem 215 km lokalnih puteva kao i za probijanjem novih. Stoga se takav zahtjev morao svesti u realne okvire a to je da se prosječno godišnje asfaltira 10 km odnosno ukupno 50 km.

Raspored ove aktivnosti će se izvršiti na teritorije sa većim brojem stanovnika uz podjednako izražen kvalitet sadašnjeg stanja putne mreže i uključivanje mjesnih zajednica radi postizanja određenih potrebnih kompromisa.

Uporedo sa izgradnjom autoputa Bar-Boljare, radiće se na utvrđivanju načina i mjesta priključka teritorije Opštine Bijelo Polje na ovu saobraćajnicu.

Ostali projekti koji se planiraju realizovati imenovani su u „spisku projekata“ od 3.6.1 do 3.6.6.

3.7. Poboljšanje uslova za razvoj kulturne i sportske djelatnosti

Vrste kulturnih i sportskih aktivnosti biće zastupljene sledećim sadržajem:

- Nastavak održavanja tradicionalnih kulturnih manifestacija;
- Organizovanje određenih kulturnih manifestacija na turističkim destinacijama Opštine;
- Zaštita spomenika kulture;
- Nastavak održavanja sportskih manifestacija kako takmičarskog tako i rekreativnog karaktera sa tendencijom porasta masovnosti i kvaliteta;

- Obezbeđenje tehničkih uslova za razvoj sportskih aktivnosti na urbanom području, u sastavu školskih objekata i u mjesnim zajednicama ruralnog područja (izgradnja sportskih terena, rekonstrukcija sportskih sala u školama);
- Rad na privatizaciji sportskih klubova

Projekti koji se planiraju realizovati imenovani su u spisku projekata od 3.7.1 do 3.7.15.

3.8. Rekonstrukcija i izgradnja komunalnih i stambenih objekata

Korišćenje usluga iz oblasti stambeno komunalne djelatnosti biće podignuto na viši nivo unapređenjem ove djelatnosti. Unapređenje će biti obezbijeđeno realizacijom sa „spiska projekata“ od 3.8.1 do 3.8.11.

3.9. Adaptacija, rekonstrukcija i izgradnja objekata za društveni život na selu i u gradu i jačanje administrativnih kapaciteta

Značaj investicionih aktivnosti na poboljšanju tehničkih uslova za društveni život u gradu i na selu koji istovremeno znače i jačanje administrativnih kapaciteta u prostorno tehničkom smislu zapostavljan je u prethodnim planskim periodima ali nije nikada izostavljen u vrijeme planiranja.

U nedostatku sredstava za zadovoljavanje ostalih potreba uvijek se odlučivalo na račun pozicije investicionih sredstva za ove namjene.

Ni ovog puta se ne mijenja redosled prioriteta kada je riječ o njegovom mjestu u odnosu na druge potrebe.

Projekti ovog prioriteta obuhvaćeni su „spiskom projekata“ od 3.9.1 do 3.9.10.

Obzirom da je i u prethodnom periodu bio primjetan nedostatak visokostručnih ali kreativnih kadrova pristupiće se aktivnostima ne samo na školovanju već i na privlačenju takvih kadrova za izradu, programe i projekte po osnovu kojih se koriste sredstva evropskih fondova.

Opština Bijelo Polje je kandidat za uključivanje u Program sertifikacije lokalnih samouprava po BFC SEE programu.

Uključenost u Program sertifikacije lokalnih samouprava po BFC SEE programu, podrazumijeva spremnost lokalne samouprave za reformske napore koji će imati za posljedicu kreiranje biznis ambijenta po mjeri privrede. BFC SEE je Program sertifikacije lokalnih samouprava jugoistočne Evrope koji podrazumijeva uspostavljanje jednakih standarda u radu lokalne samouprave u širem administrativnom postupanju prema privredi a u svrhu podsticanja ekonomskog razvoja.

Pribavljanje sertifikata za lokalnu samoupravu je od značaja za širenje mreže lokalnih samouprava koje posjeduju sertifikat i ukazuju da će investitori u njima naći pouzdane partnere. Investitori odluku o ulaganju donose posmatrajući region kao jedno tržište i zato, uključenost u BFC SEE Program, čini lokalnu samoupravu atraktivnijom na regionalnoj investicionoj mapi.

Tabela 37: Spisak projekata

Rb	Naziv projekta/aktivnost	Vremenski okvir (faza realizacije)	Planirana investicija/ulaganje za 2017-2021 godinu (u E)	Izvor finansiranja Budžet CG (U E)	Izvor finansiranja: JLS (U E)	Izvor finansiranja Donacija (u E)	Izvor finansiranja EU fondovi (u E)	Izvor finansiranja : Privatni kapital (u E)	Izvor finansiranja Kredit (u E)	Nadležna institucija
2.	Prioritetne privredne djelatnosti									
2.1.1	Izgradnja otkupnog centra	2018-2019	1.500.000	750.000				750.000		MP i RR
2.1.2	Izgradnja hladnjače "Eko Promet"	2017	250.000					250.000		Eko-promet
	Svega 2.1.1-2.1.2		1.750.000	750.000				1.000.000		
2.2.1	Nastavak radova na Ski centru "Bjelasica"	2017-2021	20.000.000	20.000.000						DJR i OpBP
2.2.2	Nastavak radova na "Đalovića Pećini"	2018-2020	12.000.000	12.000.000						DJR i OpBP
2.2.3	Uređenje izvorišta II ljevkovite mineralne vode i sportskih sadržaja izletišta „Kisjele Vode“	2018	19.750			19.750				NVO Aktiva
2.2.4	Mala škola biciklizma	2018,2019, 2020,2021	79.000			79.000				Biciklistički klub Ciklomot
2.2.5	Završetak izgradnje biciklističkog hotela	2019	70.000					70.000		Biciklistički klub Ciklomot

2.2.6	Trend Triks Montenegro putevima "Kralja Nikole"	2018-2020	36.000			36.000				Biciklisti čki klub Ciklomo nt
2.2.7	Izvođenje velike svete biciklističke trke Međugranični MRT Maraton	2017-2021	25.000	7.500	10.000	7.500				Biciklisti čki klub Ciklomo nt
	Svega. 2.2.1-2.2.7		32.229.750	32.007.500	10.000	142.250		70.000		
2.3.1	Opremanje biznis zona	2018-2021	1.000.000		1.000.000					OpBP
2.3.2	Nabavka opreme za "Mesopromet"	2017	238.000						238.000	Meso- promet
2.3.3	Rekonstrukcija fabrike mineralne vode "Bjelasica Rada"	2018-2019	2.000.000				2.000.000			Bjelasic a Rada
2.3.4	Adaptacija objekta Siti Park za Super Market "Franca"	2017	100.000					100.000		Pelengić Trade
2.3.5	Izgradnja mini hidroelektrane 2 na Lještanci Tomaševo	2018-2020	3.112.137					3.112.137		Privatni investito r
2.3.6	Izgradnja zgrade ETC u Nikoljcu	2018-2019	5.000.000					5.000.000		Elkos Rožaje
2.3.7	Rekonstrukcija autobuske stanice	2018	200.000		200.000					OpBP
2.3.8	Rekonstrukcija željezničke stanice	2018	1.500.000						1.500.000	ŽI
2.3.9	Rekonstrukcija teretnog terminala	2018	100.000	100.000						UC CG
2.3.10	Rekonstrukcija zgrade "Trans servis kom. "Lim"	2019-2020	250.000						250.000	KOM "LIM"

2.3.11	Nabavka opreme za komunalno "Lim"	2017	250.000						250.000	KOM "LIM"
2.3.12	Izgradnja postrojenja za preradu starih guma	2021	350.000						350.000	Potencijalni investitor
2.3.13	Izgradnja poslovnog centra u gradu	2021	6.000.000					6.000.000		JPP
2.3.14	Fasadno zatvaranje pijace	2018	600.000	600.000						Komuna Ino „Lim“
2.3.15	Geološka istraživanja	2019	500.000	250.000			250.000			OpBp
	Svega:2.3.1- 2.3.15		21.200.137	950.000	1.200.000		2.250.000	14.212.137	2.588.000	
3.2.1	Izgradnja nove školske zgrade OŠ "Dušan Korać"	2018-2021	6.000.000	6.000.000						MP CG
3.2.2	Izgradnja zgrade dječijeg vrtića u Gornjem gradu	2019-2021	2.100.000	1.100.000		1.000.000				JU Dušo Basekić
3.2.3	Izgradnja zgrade dječijeg vrtića u Rasovu	2020	100.000	100.000						
3.2.4	Izgradnja zgrade dječijeg vrtića u Ravnoj Rijeci	2019	100.000	100.000						
3.2.5	Rekonstrukcija zgrade OŠ "Marko Miljanov"	2021	281.000	281.000						MP CG
3.2.6	Rekonstrukcija zgrade OŠ "Krstoradić" u Tomaševu	2021	40.500	40.500						MP CG
3.2.7	Postavljanje									

	postrešnice i fasade na zgradi OŠ "Milovan Jelić" u Pavinom Polju	2021	15.500	15.500						MP CG
3.2.8	Zamjena krova, postavljanje fasade i nabavka kombi vozila za đake u OŠ "Braća Ribar" u Zatonu	2021	60.000	60.000						MP CG
3.2.9	Rekonstrukcija zgrade OŠ "Rifat Burdžović Tršo" u Loznoj i izgradnja zgrade područnog odjeljenja u Trubini	2021	134.000	134.000						MP CG
3.2.10	Rekonsrukcija zgrade OŠ "21 Maj" u Goduši i uređenje sale u Crhlju	2021	54.500	54.500						MP CG
3.2.11	Zamjena kotlova u OŠ "Risto Ratković" i Izgradnja zgrade područnog odjeljenja Pripčići	2017-2020	86.000	86.000						MP CG
3.2.12	Zamjena stakala na sali OŠ "V.Ribnikar" u Rasovu	2020	20.000	20.000						MP CG
3.2.13	Rekonstrukcija zgrade OŠ "Pavle Žižić" u Njegnjevu	2020	193.000	193.000						MP CG
3.2.14	Zamjena krova na zgradi OŠ "Vuk Karadžić" u Bistrici	2020	20.000	20.000						MP CG
3.2.15	Rekonstrukcija									

	zgrade OŠ "Mladost" Kanje, izgradnja zgrade područnog odjeljenja u Dobrakovu i Mioču (završetak)	2019	127.200	127.200						MP CG
3.2.16	Rekonstrukcija zgrade OŠ "Aleksa Bećo Đilas" u Ravnoj Rijeci	2019	53.000	53.000						MP CG
3.2.17	Izgradnja sportske sale u zgradi OŠ "Nedakusi"	2021	150.000	150.000						MP CG
3.2.18	Postavljanje međuspratne ploče i patosa u zgradi Elektroekonomske škole	2018	170.000	170.000						MP CG
3.2.19	Izgradnja balon sale i nabavka kompjutera za Gimnaziju "Miloje Dobrašinović"	2018	50.000	50.000						MP CG
Svega:3.2.1-3.2.19			9.754.700	8.754.700		1.000.000				
3.3.1	Izgradnja I faze kolektora sa uređajem za prečišćavanje otpadnih voda	2017-2021	10.000.000						10.000.000	OpBP
3.3.2	Projektovanje i izgradnja dijela glavnog kolektora sa obalo utvrdom dužine 500 m pored Lima	2017-2021	800.000						800.000	
3.3.3	Projektovanje i									

	rekonstrukcija kanalizacione mreže za I fazu kolektora u gradskoj i industrijskoj zoni	2017-2021	800.000						800.000	
3.3.4	Izgradnja pristupnog puta do regionalne deponije	2018	400.000		200.000				200.000	OpBP
3.3.5	Izgradnja regionalne deponije	2019-2021	10.000.000						10.000.000	OpBP
3.3.6	Nabavka opreme za sakupljanje, sortiranje i presovanje otpada	2018	872.000						872.000	Doo Lim
3.3.7	Izgradnja objekata za selekciju otpada	2018	1.680.000						1.680.000	Doo Lim
3.3.8	Izgradnja objekata i nabavka opreme za kompostiranje otpada	2021	680.000						680.000	Doo Lim
3.3.9	Otkup zemljišta za izgradnju objekata zaštite životne sredine	2018	420.000		420.000					OpBP
3.3.10	Izgradnja azila za pse	2021	400.000	200.000	200.000					OpBP
3.3.11	Izgradnja potpornih zidova	2019-2021	500.000		500.000					OpBP
	Svega: 3.3.1-3.3.11		26.552.000	200.000	1.320.000				25.032.000	
3.4.1	Izgradnja DTS 10/04 KV „Voljavac	2017	59.700					59.700		CEDS
3.4.2	Izgradnja DTS 10/04 KV „Loznice“	2017	77.000					77.000		CEDS
3.4.3	Izgradnja STS 10/04 KV „Majstorovina	2017	114.550					114.550		CEDS

3.4.4	Izgradnja STS 10/04 KV „Kanje“	2018	32.050					32.050		CEDS
3.4.5	Izgradnja STS 10/04 KW „Milovo“	2018	39.050					39.050		CEDS
3.4.6	Izgradnja DTS 10/04 KVA „Lješnica“	2018	59.780					59.780		CEDS
3.4.7	Izgradnja STS 10/04 KV „Bistrica-Žiljak“ 2	2019	26.300					26.300		CEDS
3.4.8	Izgradnja dts 10/04 KV Rasovo-Rastoka	2017	65.500					65.500		CEDS
3.4.9	Izgradnja DTS 10/04 KV „Kruševo“	2021	67.000					67.000		CEDS
3.4.10	Izgradnja STS 10/04 KV „Slijepač Most“	2021	46.300					46.300		CEDS
3.4.11	Izgradnja NN vodova iz DTS „Nedakusi Peštan“-podzemno	2017	12.600					12.600		CEDS
3.4.12	Izgradnja NN vodova iz NOTS „Nikoljac“ podzemno	2017	19.030					19.030		CEDS
3.4.13	Rekonstrukcija nadzemnog voda Crnča-Ivanje	2017	71.585					71.585		CEDS
3.4.14	Izgradnja 10 KV voda MBTS Potkrajci „A“ stub STS Potkrajci-Čabarkape-podzemno	2018	58.000					58.000		CEDS
3.4.15	Izgradnja 10 KV voda iz MBTS „Sutivan“	2018	54.000					54.000		CEDS
3.4.16	Izgradnja 10 KV voda iz STS „Lukoil-Konatari“	2021	54.000					54.000		CEDS

3.4.17	Rekonstrukcija mreže u Centru grada	2017	62.930					62.930		CEDS
3.4.18	Rekonstrukcija niskonaponske mreže na selu	2017-2021	2.882.000					2.882.000		CEDS
3.4.19	Ugradnja reklozera na 10 KV u: -Gubavač, -Tomaševo, -Pavinom Polju, -Ivanju, -Srđevcu	2017 2017 2018 2018 2018	116.000 140.000 120.000 160.000 100.000					116.000 140.000 120.000 160.000 100.000		CEDS
Svega:3.4.1-3.4.18			4.437.375					4.437.375		
3.5.1	Izgradnja glavnog rezervoara na gradskom Vodovodu "Bistica"	2018	60.000				60.000			Vodovo d Bistrica
3.5.2	Rekonstrukcija gradskog vodovoda Ø 300 od hlorne stanice Ravna Rijeka do starog bazena na Kulini	2019-2021	2.500.000	1.250.000	250.000				1.000.000	
3.5.3	Izgradnja glavnog cevovoda Ø 500 od izvorišta Bistrice (nove kaptaže) do nove hlorne stanice u Ravnoj Rijeci	2019-2021	1.200.000	600.000	120.000		480.000			
3.5.4	Rekonstrukcija gradske i prigradske mreže gradskog vodovoda	2019-2021	140.000					140.000		
3.5.5	Izmještanje djelova mreže gradskog									

	vodovoda od Kruševa do Rakonja i na Popovom prlu	2019-2021	360.000	180.000	180.000					
3.5.6	Izgradnja pumpnih postrojenja za Medanoviće i Babića Brijeg sa razvojnom mrežom	2019-2021	270.000	100.000		170.000				
3.5.7	Prespajanje vodovodne mreže u Nedakusima i Strojtanici	2019-2021	120.000		60.000		60.000			
3.5.8	Nastavak izgradnje vodovoda u Zatonu	2017-2019	651.000	325.0000	326.000					OpBP i MZ
3.5.9	Izgradnja vodovoda Kanje-Metanjac-Dobrakovo-Granični prelaz	2018-2021	50.000		50.000					OpBP i MZ
3.5.10	Završetak vodovoda za Boljaninu, Crvioče, Zminac i Rastoka	2018	15.000		15.000					
3.5.11	Rekonstrukcija vodovoda u Sokolcu	2019	20.000		20.000					OpBP i MZ
3.5.12	Izgradnja vodovoda u Baricama	2020	50.000	25.000	25.000					OpBP i MZ
3.5.13	Izgradnja vodovoda u Grabu	2021	20.000		20.000					OpBP i MZ
3.5.14	Rekonstrukcija Vodovoda u Trubini, Studencu, Poločaku, Vrelu i Leđicama	2019-2021	50.000		50.000					OpBP i MZ
3.5.15	Izgradnja vodovoda Babića Brijeg – Kulina	2021	50.000		50.000					OpBP i MZ
3.5.16	Produžetak									

	Zatonskog vodovoda do Lahola, Raklje, Brestovika, Kaševara, Kostića, Dubova	2021	100.000	50.000	50.000					OpBP i MZ
3.5.17	Izgradnja vodovoda za Kradenik, Županajc, Vrelo Ladniće	2021	240.000	18.500	221.500					OpBP i MZ
3.5.18	Izgradnja vodovoda za Negobratinu	2020	30.000	15.000	15.000					OpBP i MZ
3.5.19	Izgradnja vodovoda Babića Brijeg	2021	30.000		30.000					OpBP i MZ
3.5.20	Rekonstrukcija vodovoda na Bjelasici	2021	100.000	50.000	50.000					OpBP i MZ
3.5.21.	Izgradnja vodovoda u Cerovu	2021	30.000		30.000					OpBP i MZ
3.5.22	Izgradnja vodovoda na Obrovu	2019	600.000	50.000	550.000					
3.5.23	Rekonstrukcija vodovoda u Pavinom Polju	2017	15.000	15.000						
	Svega:3.5.1-3.5.23		6.701.000	2.678.500	2.112.500	170.000	600.000	140.000	1.000.000	
3.6.1	Asfaltiranje gradskih saobraćajnica i lokalnih puteva: -Srđevac – Sipanje; -Šćepanica-Godijevo; -Rasovo-Gubavač; -Tomaševo-Sokolac; -Kanje-Ograde-Milovo-Metanjac	2018-2021	3.250.000	1.625.000	1.625.000					DS i OpBP
3.6.2	Rekonstrukcija									DS i

	regionalnog puta P10 Kovren Vodno	2017-2018	1.340.000	1.340.000						CG
3.6.3	Rekonstrukcije mostova i izgradnja potpornih zidova P10	2017-2021	1.450.000	1.450.000						DS i CG
3.6.4	Rekonstrukcija magistralnog puta DM- 21 Dobrakovo- Voli	2017-2018	3.000.000	3.000.000						DS i CG
3.6.5	Rekonstrukcija magistralnog puta DM-21 Rakonje- Ribarevine	2017	1.400.000	1.400.000						DS i CG
3.6.6	Izgradnja mosta za pješake Potkrajci- Njegnjevo	2018	300.000	300.000						DJR
	Svega:3.6.1-3.6.6		10.740.000	9.115.000	1.625.000					
3.7.1	Rekonstrukcija zgrade zavičajnog Muzeja	2018-2019	400.000	200.000	200.000					MK Muzej
3.7.2	Rekonstrukcija bioskopa, galerije, prostora za knjižaru i nabavka opreme za hor	2020-2021	203.000		203.000					OpBO
3.7.3	Izgradnja spomen doma Avdu Međedoviću	2019-2020	200.000	50.000	100.000	50.000				
3.7.4	Izgradnja sportskog objekta za kajakaški Rafting i paraglajding sport	2021	200.000		100.000		100.000			
3.7.5	Izgradnja sportsko- rekreativnog centra "Otoka"	2018-2020	350.000		175.000	175.000				CZSR i OpBP

3.7.6	Zamjena busena i drenažnih cijevi na stadionu	2021	100.000		100.000					CZSR i OpBP
3.7.7	Rekonstrukcija atletske staze	2021	200.000		100.000	100.000				CZSR i OpBP
3.7.8	Uređenje gradskih plaža	2018-2020	50.000		50.000					OpBP
3.7.9	Završetak stadiona u Kukuljama	2018	10.000		10.000					MZ i OpBP
3.7.10	Izgradnja sportskih terena u Ivanju, Kovrenu, Bliškovu, Podima, Rakonjama i Lješnici	2019-2021	220.000		220.000					OpBP
3.7.11	Izgradnja bazena za plivanje	2020-2021	3.000.000					1.500.000	1.500.000	JPP
3.7.12	Natkrivanje zapadne tribine	2021	500.000	250.000	250.000					CZSR i OpBP
3.7.13	Riznica sa duhovnim centrom za Miroslavljevo jevanđelje	2019-2021	1.000.000	200.000	200.000	600.000				
3.7.14	Izgradnja sportskih terena na ušću Bistrice	2020	100.000		100.000					
3.7.15	Izgradnja sportskog terena u Lješnici	2020	250.000		250.000					
	Svega:3.7.1-3.7.15		6.783.000	700.000	2.058.000	925.000	100.000	1.500.000	1.500.000	
3.8.1	Završavanje izgradnje objekata od komunalnog značaja započetih u prethodnom periodu	2017	587.500	587.500						DJR i OpBP
3.8.2	Rekonstrukcija centralnog gradskog trga	2017	700.000	300.000		400.000				OpBP

3.8.3	Izgradnja šetališta (keja) od Vatrogasne jedinice do Komunalnog „Lim“	2019-2021	2.000.000	1.000.000	1.000.000					DJ OpBP
3.8.4	Izgradnja rasvjete na zaobilaznici	2017	350.000	175.000	175.000					OpBP i MZ
3.8.5	Zamjena rasvjete rasvjetom sa led sijalicama	2018	1.000.000						1.000.000	Op BP
3.8.6	Izgradnja javne rasvjete u Lipnici, Gornjim Loznicama, Njegnjev u, Ribarevinama, Ravnoj Rijeci, Pavinom Polju i Kovrenu	2019, 2020, 2021	250.000		250.000					OpBP
3.8.7	Izgradnja komunalnih obejkata manjeg značaja Ukupne vrijednosti do 10.000 €	2017-2021	350.000		350.000					MZ i OpBP
3.8.8	Izgradnja javnog toaleta	2018	40.000		40.000					OpBP
3.8.9	Otkup zemljišta za groblje u Loznicama	2018	600.000		600.000					OpBp
3.8.10	Završetak stambenog objekta “Solidarnost” u Nikoljcu	2017	30.000		30.000					OpBP
3.8.11	Izgradnja stambenog objekta od 8 stanova za socijalne slučajeve	2018	150.000	150.000						MR i SS

	na Ribarevinama									
	Svega:3.8.1-3.8.11		6.057.500	2.212.500	2.445.000	400.000			1.000.000	
3.9.1	Rekonstrukcija sale SO-e	2018	300.000	150.000	150.000					DJR i OpBP
3.9.2	Rekonstrukcija sale za sastanke	2018	40.000		40.000					OpBP
3.9.3	Izgradnja objekata za mjesni centar Potkrajci	2020-2021	100.000		100.000					MZ i OpBP
3.9.4	Izgradnja omladinskog doma u Mjesnom centru Tomaševo	2020-2021	100.000		100.000					MZ i OpBP
3.9.5	Izgradnja omladinskog doma u Mjesnom centru Lozna	2020-2021	100.000		100.000					MZ i OpBP
3.9.6	Rekonstrukcija omladinskog doma u Mjesnom centru Ravna Rijeka	2018	2.000		2.000					MZ i OpBP
3.9.7	Rekonstrukcija omladinskog doma u Pavinom Polju	2019	30.000		30.000					MZ i OpBP
3.9.8	Sanacija postrojenja za proizvodnju i distribuciju toplotne energije za organe Lokalne samouprave i Sudske organe	2018	130.000	65.000	65.000					Crna Gora i OpBP
3.9.10	Izgradnja zgrade ZIKS-a	2020-2021	6.000.000	6.000.000						Crna Gora
	Svega: 3.9.1-3.9.10		6.802.000	6.215.000	587.000					
	Ukupno		133.007.462	63.583.200	11.527.500	2.467.250	2.950.000	21.359.512	31.120.000	

Od ukupnih investicija od 133 mil € u privredne sektore će biti uloženo 55,2 mil € ili 41 % na nivou saznanja u vrijeme usvajanja plana.

Od društvenih djelatnosti biće uloženo 9,8 mil u obrazovanje, 6,8 mil u kulturu i sport, od tehničke infrastrukture 4,4 mil biće uloženo u rekonstrukciju električne mreže, 6,7 mil u izgradnju i rekonstrukciju vodovodne mreže, 10,7 mil u rekonstrukciju putne mreže, 6,0 mil u komunalno stambenu oblast, 6,8 mil u administrativnu infrastrukturu i 26,6 mil u zaštitu životne sredine.

Osnovni izvori finansiranja razvoja Opštine u periodu 2017-2021 godine biće:

Rb	Izvor finansiranja	Iznos €	%
1	Budžet Crne Gore	63.583.200	47,8
2	Budžet Opštine Bijelo Polje	11.527.500	8,7
3	Donacije	2.467.250	1,9
4	Fondovi EU	2.950.000	2,2
5	Privatni kapital	21.359.512	16,0
6	Kredit	31.120.000	23,4
7	Svega	133.007.462	100,0

Izvori sredstava pod 1 i 2 su najrealniji, odnosno najsigurniji ukoliko se ostvaruju planovi budžetskih prihoda što je dosadašnje iskustvo u ostvarivanju tih planova i potvrđivalo.

Izvori sredstava pod 3,4,5 i 6 na prvi pogled pružaju neograničene mogućnosti finansiranja kvalitetnih projekata. Međutim, kriterijumi za korišćenje sredstava iz ovih izvora su veoma oštri i ponekad izgledaju nepremostivi. Stoga je potrebno da na programima i projektima koji se oslanjaju na ove izvore rade veoma stručni i posebno obučeni kadrovi. Treba imati u vidu da se planirani projekti, bez ovih izvora sredstava, nebi u većini mogli realizovati.

U ovom poglavlju će se dati samo osvrt na mogućnosti finansiranja razvoja iz budžeta Opštine. Obzirom da su budžetski prihodi u proteklom planskom periodu 2012-2016 godine iznosili 57,1 mil a u periodu 2008-2012 godina 48,7 mil, bilo bi realno očekivati da budžetski prihodi u narednom petogodišnjem periodu ne budu manji od 67 mil € tj da porastu 17,2 % ili prosječno godišnje 3,5 %. Pošto se predviđaju dinamičnije investicione aktivnosti u narednom nego u prethodnom periodu, naročito u privrednim sektorima, mogu se očekivati samo veći budžetski prihodi. Istina, jedan dio rasta prihoda potiče od prodaje imovine u zadnjoj godini (2016) planskog perioda (2,2 mil €) ali se prihodi po tom osnovu očekuju i početkom ovog planskog perioda (2017g).

Planirana struktura izvora finansiranja investicija za period 2017-2021 godine predstavlja potrebu za učešćem budžeta od 11.527.500 €. Ako se uz to uzme u obzir godišnja otplata kredita od 1.557,000 € iz budžeta po ugovoru o reprogramu dugova onda iznos kapitalnog budžeta i otplate dugova od 13.084.500 € čini 19,5 % ukupnog budžeta za planirani petogodišnji period 2017-2021 godine.

Ako se ima u vidu da je u proteklom srednjoročnom periodu za kapitalne izdatke i otplatu dugova izdvojeno 28,2 mil € ili 49,4 % ukupnih budžetskih sredstava onda za ove namjene ima prostora u sredstvima budžeta narednog perioda.

Ostala budžetska potrošnja moraće se odvijati u racionalnim okvirima jer to pretpostavljaju mjere najavljene štednje i stabilizacije finansija.

Lična potrošnja biće održiva na nivou rasta u proteklom planskom periodu od 1,4 % prosječno godišnje sa očekivanim povećanjem od 1,9 - 2,4 %.

SPECIFIČNI CILJ 4

DALJI RAZVOJ DEMOKRATSKIH ODNOSA, DIJALOGA, TOLERANCIJE, MULTIKULTURALNIH I MEĐULJUDSKIH KOMŠINSKIH ODNOSA

4.1 Demokratija

Demokratija je oblik vladavine ali i način društvenog življenja i odnosa u društvu. To je sistem vladavine većine naroda ali koji ima izvjesne principe iz kojih izvire princip većine. U historiji postoji mnogo primjera u kojima "tiranija većine" nije bila ništa bolja od "tiranije manjine". Nema demokratije bez demokrata. Demokratijom se naziva onaj politički sistem u kojem svi građani imaju slobode, politička prava i svi su jednaki pred Zakonom.

Demokratske vrijednosti i načela treba da budu osnovni princip i vladajućih stranaka i opozicije, kako u izbornoj utakmici tako i u odnosu na biračko tijelo. Izborni raspleti u demokratijama pretpostavljaju tolerantan odnos većine prema manjinama uz racionalno uvažavanje manjinskih prava i interesa. Demokratija nije sistem koji treba sprovesti nego način življenja koji treba usvojiti.

Politička mudrost demokratije je u tome da svi učestvuju u upravljanju državom. Međutim, i u politici kao i drugdje važi pravilo da odluke donose sposobni stručnjaci. Bez obrazovanja i prosvjete demokratija postaje opasna stvar i sredstvo u rukama vještih agitatora.

Demokratija kao politički sistem štiti i prava manjinskih grupa, bilo političke, vjerske, etničke ili neke druge prirode. Zato je zadatak demokratije ne samo da štiti pravo na izražavanje slobodnog mišljenja već i da Zakonski sankcioniše i uskraćuje pravo javnog govora svima onima koji šire govor mržnje i na taj način otvoreno pokazuju da ne poštuju prava drugih i pravo na različito mišljenje.

Suština demokratije jeste u razgovoru (dijalogu) i uzajamnom razumijevanju i poštovanju. Pružena ruka je znak odricanja od svoje premoći a i ljevica i desnica službe istom životu.

4.2. Dijalog

Dijalog je istinska potreba slobodnog čovjeka i njegovih demokratskih uvjerenja da se do rješenja problema jedino dolazi uvažavanjem nužne mjere kulture razlika i posebnosti.

Prisustvo svijesti o dijalogu je potreba za razgovorom a ne naredjenjem kojim se uskraćuje pravo na različitost misli. Dijalog je kontinuirano traganje za bliskošću mogućeg i objektivnog koje ljude okuplja oko zajedničkih interesa i potreba. U dijalogu se traži i dolazi so istine i to otvorenim procesom i stalnom provjerom svojih stavova i mišljenja.

Partnerstvo u dijalogu podrazumijeva kulturu, racionalnost, toleranciju i kompromis. Dijalog je formula za rješavanje sporova i sukoba, pronalaženje mogućih rješenja različitosti.

Njegujući i poštujući dijalog uz spremnost i strpljenje da se sasluša drugi, demokratske civilizacije afirmišu zajednički život, multikulturu i bogastvo potreba uz uvažavanje razlika, bez potresa i sukoba u traganju za zajedničkim dobrom.

4.3. Tolerancija

Tolerancija je dinamična kategorija odbrane različitosti i važan preduslov za rješavanje pitanja društvenih konflikata.

Tolerancija kao i demokratija nije jednom postignut rezultat već zadatak koji stalno i ponovno treba rješavati.

Istorisko iskustvo mnogih naroda pokazuje da je uvažavanje različitosti i izgradnje tolerantnog društva vrlo složen proces te da zajednica treba da dostigne zrelost da bi te vrijednosti usvojila. Obaveza na toleranciju nije isključivo obaveza manjine, nego prevashodno većine. Čak je obaveza na toleranciju veća onoga ko je mnogo jak i konstantno može da zabrani, da spriječi, da ne dozvoli, da uskrati itd.

Tolerancija kao potreba posebno je vrednovana u multikulturalizmu odnosno pluralizmu u više kultura i religija. Multikulturalizam je standard savremenih društava koje odlikuje postojanje više zajednica od kojih svaka ima posebnu kulturu.

Njegovanje svih kultura u multinacionalnim zajednicama znači mogućnost njihovog međusobnog uticaja, prožimanja i zajedničkog napredovanja. U suprotnom kao posledica javlja se agresivni nacionalizam i monokulturalnost. O posledicama ove vrste agresivnosti dosta je primjera viđeno kroz istoriju. Svako vrijeme je za pouku, a za toleranciju posebno.

4.4. Međuljudski, komšijski odnosi

Na ovu temu kao na problem nekada nije trebalo trošiti riječi. Međutim, sada je primjetno da se komšije sve manje posjećuju. Ne održavaju se nekadašnje susjedske veze, javljaju se sve više suzdržano čak i hladno. Rijetko se komunicira, i to kad se čini, čini se bez poželjne i potrebne emocije, bez one srdačnosti koja je nekada krasila kulturu komšijskih odnosa ovih prostora.

Vremena se mijenjaju a sa njima kulture i običaji. U svijetu osvojenih novih sloboda, ubrzane digitalizacije i kulture samodovoljnosti dominira život bez emocija. Na privatnom planu gotovo da nema više druženja. Umjesto senzibiliteta za čovjeka i njegove probleme na sceni je surovi animozitet sa svim svojim isključivostima i bezobzirnostima.

Kultura i kvalitet dijaloga podrazumijevaju ravnopravne sagovornike odnosno partnere koji će uz međusobno uvažavanje, toleranciju i argumente, dijalog učiniti civilizacijskom potrebom. Neprijateljstvo u dijalogu je nedostatak kulture, tolerancije, kompromisa, nezrelosti za javno sučeljavanje suprotnosti u cilju pronalaženja novih, boljih, mogućih i realnih rješenja. Dijalog sa atmosferom neprijateljstva je korak ka sukobu i novim udaljavanjima od moderne otvorene komunikacije. Bježanje od argumentovne rasprave i međusobnog uvažavanja put je ka napuštanju demokratskih sloboda i konkurencije ideja i znanja. Put do civilizacionog i demokratskog društva nemoguć je bez javne debate i bez dijaloga. A, dijaloga kao aktivnog kritičkog stava nema bez pouzdane argumentacije i potpune ravnopravnosti svih koji učestvuju u dijalogu.

Dijalog ne proizvodi pobjednike i poražene. Od pomirljivog i trepljivog kulturnog razgovora svaki učesnik podjednako dobija.

Samo trpeljiv razgovor afirmiše istinu koja ne može biti monopol jednog učesnika, jedne misli. Bogastvo je u različitosti koja donosi sklad, uzajamnost i poštovanje sagovornika, odnosno određene zajednice.

Koliko do juče komšija je bio svetinja a više skoro niko nema vremena, ne za komšiju nego ni za sebe. Ne vidimo se, ne čujemo se, ne posjećujemo se pa sve češće i ne javljaju se jedni drugima ili kad to čine onda to čine hladno i namršteno nekulturnim klimoglavima.

Međutim, potreba za komšijom traži da ne pokidamo sve veze sa našom prošlošću, mentalitetskim crtama. Ona ni u modernom vremenu nebi trebalo da bude suspendovana ili žrtvovana radi samoljublja, egoizma, opijenosti, slavom, moći i novcem.

Povratak toj dobroj tradiciji humanizuje naše živote, čini ih smislenijim, toplijim i bogatijim za onaj prisni ljudski kontakt a obesmišljava da se nasuprot toj komšiskoj i ljudskoj potrebitosti dešavaju pred nama ružne stvari od kojih okrećemo glavu.

Iz izloženog izvucimo pouku a uputimo poruku:

„U ponečemu se dobro vratiti na staro“!

V POGLAVLJE

AKCIONI PLAN ZA SPROVOĐENJE STRATEŠKOG PLANA RAZVOJA 2017-2021 U 2017 GODINI

Naziv projekta	Očekivani efekti	Indikatori	Vremenski okvir	Nosilac projekta i odgovorna lica	Ostali učesnici u sprovođenju projekta	Ukupna potrebna sredstva u 2017 godinu	Učešće budžeta Opštine	Učešće budžeta Crne Gore	Ostali izvori finansiranja
Izgradnja hladnjače	Lagerovanje 100 t jagodičastog voća	Količina lagerovanja u toku godine (prosječna)	2017	„Eko promet“ Bogić Nedović	-	250.000			250.000
Nastavak radova na Ski centru „Bjelasica“	Zaposleno oko: 200 radnika	Broj zaposlenih i broj posjetilaca	2017-2021	Direkcija za izgradnju i investicije Milanko Minić	-	4.000.000		4.000.000	-
Izvođenje Svete biciklističke trke međugranični MRT maraton	Promocija Bijelog Polja kao sredine pogodine za razvoj cikloturizma	Odziv cikloturista za posao	2017-2021	Biciklistički klub „Ciklomont“ Branko Hajduković	-	5.000 (godišnje)	2.500	2.500	-
Nabavka opreme za preradu mesa	Količina prerade za godinu u tonama	Količina proizvodnje za 1 godinu	2017	„Mesopromet“	-	238.000	-	-	238.000
Adaptacija „Siti Parka“ za market	Zaposleno 30 novih radnika	Broj zaposlenih	2017	„Mesopromet“ Doo B. Polje vlasnik Franca	-	100.000	-	-	100.000
Nabavka opreme	Sprovođenje	Količina		Komunalno	Opština				

	lokalanog plana upravljanja otpadom	selektivnog otpada	2017	„Lim“ Radenko Vujošvić	Bijelo Polje	250.000			250.000
Zamjena kotlova za grijanje	Normalizovan rad škole	Broj radnih dana u školskoj godini bez produžetka	2017	Osnovna škola „Risto Ratković“ Sinan Spahić	Ministarstvo prosvjete Crne Gore	11.000	-	11.000	-
Izgradnja I faze kolektora	Odvođenje otpadnih voda do postrojenja za prečišćavanje	Provjera funkcionisanja	2017-2021	Vodovod „Bistrica“ Milan Bulatović	Opština Bijelo Polje	2.000.000	-	-	2.000.000
Izgradnja DTS 10/04 KV „Voljavac“	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		59.700			59.700
Izgradnja DIS 10/04 KV „Loznice	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		77.000			77.000
Izgradnja STS 10/04 KV „Majstorovina“	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		114.550			114.550
Izgradnja DTS 10/04 KV „Rasovo-Rastoka“	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		65.500			65.500

		na prethodno stanje							
Izgradnja NN vodova iz DTS „Nedakusi-Peštan“- (podzemno)	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		12.600			12.600
Izgradnja NN vodova iz NEOTS „Nikoljac“ (podzemno)	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		19.030			19.030
Rekonstrukcija nadzemnog voda „Crnča-Ivanje“	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		71.585			71.585
Rekonstrukcija NN mreže u centru grada	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		62.930			62.930
Rekonstrukcija niskonaponske mreže na selu	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu na prethodno stanje	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		576.400			576.400
Ugradnja reklozera na 10 KV u: -Gubavač	Poboljšanje snadbijevanja električnom energijom	Provjera kvaliteta snadbijevanja u odnosu	2017	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		116.000			116.000

-Tomaševo		na prethodno stanje				140.000			140.000
Rekonstrukcija regionalnog puta Kovren-Vodno	Poboljšan kvalitet saobraćaja	Broj vozila koja koriste put	2017-2018	Direkcija za saobraćaj Crne Gore	-	670.000	-	670.000	-
Rekonstrukcija mostova i izgradnja potpornih zidova na regionalnom putu B. Polje-Pljevlja	Poboljšan kvalitet saobraćaja	Broj vozila koja koriste put	2017-2021	Direkcija za saobraćaj Crne Gore	-	290.000	-	290.000	-
Rekonstrukcija magistralnog puta od Dobrakova do super marketa „Voli“	Poboljšan kvalitet saobraćaja	Broj vozila koja koriste put	2017-2018	Direkcija za saobraćaj Crne Gore	-	750.000	-	750.000	-
Rekonstrukcija magistralnog puta Rakonje-Ribarevine	Poboljšan kvalitet saobraćaja	Broj vozila koja koriste put	2017	Direkcija za saobraćaj Crne Gore	-	1.400.000	-	1.400.000	-
Završetak izgradnje objekata započetih u prethodnom periodu	Poboljšan kvalitet komunalnih usluga	Broj potrošača komunalnih usluga	2017	Direkcija javnih radova Crne Gore	Direkcija za saobraćaj Crne Gore	587.500	-	587.500	-
Rekonstrukcija centralnog gradskog trga	Promocija grada kao urbane sredine	Veće prisustvo građana na ulici u toku čitavog dana, posebno uveče	2017	Opština Bijelo Polje Dejan Luković Milanko Minić	-	700.000	-	-	700.000
Izgradnja rasvjete	Osvetljen put	Povećan broj		Opština Bijelo					

na zaobilaznici	kroz gradsko područje	korisnika zaobilaznice	2017	Polje Dejan Luković	-	350.000	175.000	175.000	-
Završetak stambenog objekta „Solidarnost“	Riješena stambena pitanja lica bez stana	Broj stambeno obezbijedenih	2017	Opštinski sindikat, Mup, Privatni investitori	-	30.000	30.000	-	-
Izgradnja komunalnih objekata manjeg značaja	Poboljšanje snadbijevanja komunalnim uslugama	Broj korisnika usluga	2017	Opština Bijelo Polje Dejan Luković	Mjesne zajednice	70.000	70.000	-	-
Sanacija postrojenja za proizvodnju i distribuciju toplotne energije za organe lokalne samouprave i sudske organe	Obezbeđenje uslova za pružanje usluga zagrijavanja poslovnih prostorija	Broj prostroija za zagrijavanje	2017	Opština Bijelo Polje Mujo Vreva	Viši sud i Osnovni sud	130.000	65.000	65.000	-
Rekonstrukcija Vodovoda u Pavinom Polju	Snadbijevanje vodom naselje Pavino Polje	Broj domaćinstva	2017	Opština Bijelo Polje Džafer Gusinajc	MZ	15.000	15.000	-	-
Rekonstrukcija vodovoda Županjac	Snadbijevanje vodom naselje Županajc	Broj domaćinstva	2017	Opština Bijelo Polje Džafer Gusinajc	MZ	13.500	13.500	-	-
Završetak izgradnje vodovoda u Zmincu	Snadbijevanje vodom naselje Zminac	Broj domaćinstva	2017	Opština Bijelo Polje Džafer Gusinajc	MZ	5.000	5.000	-	-
Svega:						13.180.295	376.000	7.951.000	4.853.295

AKCIONI PLAN ZA SPROVOĐENJE STRATEŠKOG PLANA RAZVOJA 2017-2021 U 2018 GODINI

Naziv projekta	Očekivani efekti	Indikatori	Vremenski okvir	Nosilac projekta i odgovorna lica	Ostali učesnici u sprovođenju projekta	Ukupna potrebna sredstva u 2018 godinu	Učešće budžeta Opštine	Učešće budžeta Crne Gore	Ostali izvori finansiranja
Izgarnja otkupnog centra	Riješeno pitanje otkupa tržišnih viškova voćarstva i povrtarsva	Količina otkupnih proizvoda	2018-2019	Novo privredno društvo ili Doo „Eko Meduza“	Služba biznis zona Opštine Bijelo Polje	750.000		375.000	375.000
Nastavak radova na Ski Centru „Bjelasica“	Zaposlenje oko 200 radnika	Broj zaposlenih i broj posjetilaca	2017-2021	Novo privredno društvo	Služba biznis zona Opštine Bijelo Polje	4.000.000		4.000.000	-
Nastavak radova na „Đalovića Pećini“	Povećan broj posjetilaca	Broj posjetilaca	2017-2021	Novo privredno društvo	Služba biznis zona Opštine Bijelo Polje	4.000.000		4.000.000	-
Uređenje izvorišta mineralne ljevakovite vode i sportskih sadržaja izletišta Kisjele vode	Veliki broj posjetilaca i sportiste, zaposlenje 3-5 radnika	Broj zaposlenih i broj posjetilaca	2018	NVO Akva Vita Branko Hajduković	Opština Bijelo Polje	19.750	19.750	-	-
Mala škola biziklizma	Razvoj sportskog turizma	Broj upisanih u školu	2018-2021	„Ciklomont“ Bijelo Polje Branko Hajduković	Biciklistički savez Crne Gore	20.000	10.000	10.000	-
„Trend Triks“ biciklistička trka „Putevima Kralja Nikole“	Razvoj sportskog turizma	Broj upisnika u trci i porast interesovanja	2018-2020	„Ciklomont“ Bijelo Polje Branko Hajduković	-	12.000	-	-	12.000
Izvođenje velike	Razvoj	Broj		„Ciklomont“	Biciklistički				

Svete biciklističke trke međunarodni HRT maraton	sportskog turizma	učesnika i porast interesovanja	2017-2021	Bijelo Polje Branko Hajduković	savez Crne Gore	5.000	1.500	2.000	1.500
Opremanje biznis zona	Razvoj srednjih i malih preduzeća	Broj preduzeća, broj zaposlenih u njima	2018-2021	Služba za biznis zone Slobodan Jelić	Opština Bijelo Polje	250.000	250.000	-	-
Rekonstrukcija fabrike mineralne vode „Bjelasica Rada“	Zamjena tehnološke opreme, krova i dr.	Provjera probnom proizvodnjom	2018-2019	Fabrika za proizvodnju mineralne vode „Bjelasica Rada“ Marko Krunic	Akcionari i Vlada	1.000.000	-	1.000.000	-
Izgradnja minihidroelektrane na Lještanici (2)	Proizvodnja hidroenergije	Broj proizvedenih KVH	2018-2020	Privatni investitor	Opština Bijelo Polje	1.037.379	-	-	1.037.379
Izgradnja poslovne zgrade u Nikoljcu RTC	Razvoj trgovinske djelatnosti	Broj zaposlenih u objektu	2018-2019	„Elkos“ Rožaje	Opština Bijelo Polje	2.500.000	-	-	2.500.000
Rekonstrukcija autobuske stanice	Razvoj putničkog saobraćaja	Broj dolazaka i odlazaka autobusa i broj zaposlenih	2018	Opština Bijelo Polje Fahrudin Begović	-	200.000	200.000	-	-
Rekonstrukcija željezničke stanice	Poboljšanje uslova za pružanje staničnih usluga	Broj prodatih karata	2018	ŽI	-	1.500.000	-	-	1.500.000
Izgradnja I faze kolektora	Odvođenje otpadnih voda do postrojenja za	Provjera funkcionisanja	2017-2021	Opština Bijelo Polje Fahrudin	-	2.000.000	-	-	2.000.000

	prečišćavanje			Begović					
Rekonstrukcija upravne zgrade bivšeg „Transervisa“	Smještaj uprave i administracije	Broj prostorija i osoblja u prostorijama	2018	„Komunalno Lim“	Komunalno „Lim“	250.000			250.000
Izgradnja pristupnog puta do deponije otpada	Obezbeđenje pristupa do deponije	Provjera funkcionisanja	2018	„Komunalno Lim“ Radenko Vujošević	Opština Bijelo Polje Dejan Luković	400.000	200.000	-	200.000
Nabavka opreme za sakupljanje, sortiranje i presovanje otpada	Obezbeđenje uslova za korišćenje otpada kao sirovine	Provjera funkcionisanja	2018	„Komunalno Lim“ Radenko Vujošević i Senad Pačariz	Opština Bijelo Polje, Dejan Luković	872.000	-	-	872.000
Izgradnja objekta za selekciju otpada	Obezbeđenje uslova za selekciju otpada	Provjera funkcionisanja	2018	„Komunalno Lim“ Radenko Vujošević	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	1.680.000	-	-	1.680.000
Otkup zemljišta za izgradnju objekata zaštite životne sredine	Obezbeđenje uslova za izgradnju objekata zaštite životne sredine	Provjera zakonitosti otkupa	2018	Opština Bijelo Polje Ljubo Sošić	-	420.000	-	420.000	-
Rekonstrukcija teretnog terminala	Poboljšanje uslova za pružanje carinskih usluga	Broj obrađenih predmeta	2018	Uprava Carina	-	100.000	100.000	-	-
Fasadno zatvaranje pijace	Obezbeđenje uslova za pružanje pijačnih usluga	Broj izvršenih usluga	2018	Komunalno „Lim“ Radenko Vujošević	Direkcija javnih radova	600.000	600.000	-	-

Izgradnja nove školske zgrade za OŠ „Dušan Korać“	Poboljšanje uslova za nastavno obrazovni proces	Broj učenika i broj nastavnog osoblja	2018-2021	OŠ „Dušan Korać“	Direkcija javnih radova	1.500.000	1.500.000	-	-
Postavljanje međuspratne ploče i patosa u zgradi Elektroekonomske škole	Poboljšanje uslova za nastavno obrazovni proces	Broj učenika i broj nastavnog i ostalog osoblja	2018	Elektro ekonomska škola Miloš Marić	Ministarstvo prosvjete Crne Gore	170.000	170.000	-	-
Izgradnja balon sale i nabavka kompjutera za gimnaziju „Miloje Dobrašinović“	Poboljšanje uslova za nastavno obrazovni proces	Broj učenika, broj nastavnog osoblja	2018	Gimnazija Milko Kovačević	Ministarstvo prosvjete Crne Gore	50.000	50.000	-	-
Izgradnja STS 10/04 KV „Kanje“	Poboljšanje uslova snadbijevanja električnom energijom	Provjere funkcionisa nja	2018	Crnogorski elektrodistributi vni sistem Miloš Konatar		32.050			32.050
Izgradnja STS 10/04 KV „Milovo“	Poboljšanje uslova snadbijevanja električnom energijom	Provjere funkcionisa nja	2018	Crnogorski elektrodistributi vni sistem Miloš Konatar		39.050			39.050
Izgradnja DTS 10/04 KV A „Lješnica“	Poboljšanje uslova snadbijevanja električnom energijom	Provjere funkcionisa nja	2018	Crnogorski elektrodistributi vni sistem Miloš Konatar		59.780			59.780
Izgradnja 10 KV voda iz MBTS Potkrajci „A“ stub STS Potkrajci-Čabarkape	Poboljšanje uslova snadbijevanja električnom energijom	Provjere funkcionisa nja	2018	Crnogorski elektrodistributi vni sistem Miloš Konatar		58.000			58.000

(podzemno)									
Izgradnja 10 KV voda iz MBTS Sutivan	Poboljšanje uslova snadbijevanja električnom energijom	Provjere funkcionisanja	2018	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		54.000			54.000
Ugradnja reklozera na 10 KV u: -Pavinom Polju, -Ivanju -Srđevcu	Poboljšanje uslova snadbijevanja električnom energijom	Provjere funkcionisanja	2018	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar		120.000 160.000 100.000			120.000 160.000 100.000
Rekonstrukcija NN mreže na selu	Poboljšanje uslova snadbijevanja električnom energijom	Provjere funkcionisanja	2018	Crnogorski elektrodistributivni sistem Miloš Konatar	-	576.400	-	-	576.400
Izgradnja glavnog rezervoara na gradskom Vodovodu	Poboljšanje uslova za snadbijevanje vodom	Provjere funkcionisanja	2018	„Vodovod“ Bistrica Milan Bulatović	-	60.000	-	-	60.000
Nastavak izgradnje vodovoda u Zatonu	Snadbijevanje Zatona vodom	Provjere funkcionisanja	2017-2019	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	Mjesna zajednica Zaton	217.000	110.000	107.000	-
Izgradnja vodovoda Kanje, Metanjac, Dobrakovo-Granični prelaz	Snadbijevanje vodom	Provjera funkcionisanja	2018-2021	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	Mjesna zajednica Kanje	12.500	12.500	-	-
Završetak Vodovoda za Zminac i Rastoku	Snadbijevanje vodom	Provjere funkcionisanja	2018	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	Mjesna zajednica Rasovo	15.000	15.000	-	-
Asfaltiranje gradskih saobraćajnica i	Poboljšanje gradskih komunikacija i	Provjera kvaliteta	2018-2021	Opština Bijelo Polje Dejan Luković	Mjesne zajednice	812.500	406.250	406.250	-

lokalnih puteva	odnosa sa selom ako i života na selu								
Rekonstrukcija regionalnog puta Kovren – Vodno	Poboljšanje gradskih komunikacija i odnosa sa selom ako i života na selu	Provjera kvaliteta	2017-2018	Direkcija za saobraćaj Crne Gore		670.000	-	670.000	-
Rekonstrukcija mostova i izgradnja potpornih zidova na regionalnom putu Slijepač most-Pljevlja	Poboljšanje gradskih komunikacija i odnosa sa selom i života na selu	Provjera kvaliteta	2017-2021	Direkcija za saobraćaj Crne Gore	-	290.000	-	290.000	-
Rekonstrukcija magistralnog puta Dobrakovo „Voli“	Poboljšanje gradskih komunikacija i odnosa sa selom ako i života na selu	Provjera kvaliteta	2017-2018	Direkcija za saobraćaj Crne Gore	-	1.500.000	-	1.500.000	-
Izgradnja mosta za pješake Potkrajci-Njegnjevo	Omogućavanje prelaska putnika i đaka	Broj prelazaka u toku dana	2018	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	-	300.000	-	300.000	-
Rekonstrukcija Muzeja	Poboljšanje uslova za rad muzeja	Povećanje broja posjetilaca	2018-2019	Zavičajni muzej Željko Raičević	-	200.000	200.000	-	-
Izgradnja sportsko rekreativnog centra „Otoka“	Obezbeđenje uslova za treninge sportista	Broj sportista koji treniraju u „Otocu“	2018-2020	Opština Bijelo Polje Damjan Knežević Milanko Minić	-	175.000	87.500	-	87.500
Uređenje gradskih plaža	Obezbeđenje uslova za korišćenje Lima	Broj korisnika plaže u julu	2018-2020	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	-	16.600	16.600	-	-

	za kupališni turizam	i avgustu							
Završetak stadiona u Kukuljama	Obezbeđenje uslova za Sportski život u Mjesnoj zajednici Kukulje	Broj sportista koji koriste Stadion	2018	Opština Bijelo Polje Milanko Milanko	Mjesna Zajednica Kukulje	10.000	10.000	-	-
Zamjena rasvjete rasvjetom sa led sijalicama	Poboljanje ekonomičnosti rasvjete	Broj kilovata utrošenih za mjesec dana prije i poslije zamjene	2018	Opština Bijelo Polje Dejan Luković	-	1.000.000	-	-	1.000.000
Izgradnja stambenog objekta za socijalne slučajeve	Zbrinjavanje socijalno ugroženih lica	Broj zbrinutih socijalno ugroženih lica	2018	Ministarstvo rada i socijalnog staranja Crne Gore	-	150.000	-	150.000	-
Izgradnja javnog toaleta	Stvaranje higijenskih uslova za kretanje građana na javnom mjestu	Broj korisnika usluga	2018	Opština Bijelo Polje Dejan Luković	-	40.000	-	40.000	-
Otkup zemljišta za groblje u Loznicama	Stvaranje uslova za sahranjivanje posmrtnih ostataka	Broj grobnih mjesta	2018	Opština Bijelo Polje Ljubo Sošić	-	600.000	600.000	-	-
Rekonstrukcija Sale SO-e	Poboljšanje uslova za rad lokalnog parlamenta	Izjave odbornika o uslovima rada	2018	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	-	300.000	150.000	150.000	-
Rekonstrukcija	Poboljšanje	Izjave o		Opština Bijelo					

sale za sastanke	uslova za rad radnih tijela	uslovima rada od učesnika na sastancima	2018	Polje Milanko Minić	-	40.000	40.000	-	-
Rekonstrukcija omladinskog doma u Ravnoj Rijeci	Stvaranje uslova za održavanje sastanaka u Mjesnoj zajednici	Broj održanih sastanaka u toku godine	2018	Opština Bijelo Polje Milanko Minić	Mjesna zajednica Ravna Rijeka	2.000	2.000	-	-
Sanacija postrojenja za proizvodnju toplotne energije za zagrijavanje prostorija Izvršnih i Sudskih organa	Stvaranje uslova za rad administracije u organima Opštine i Sudstva u zmiskim mjesecima	Izjave o kvalitetu zagrijavanja	2018	Opština Bijelo Polje Fahrudin Begović	Komunalno „Lim“ Radenko Vujošević	130.000	130.000	-	-
Svega:						31.076.009	4.881.100	13.420.250	12.774.659